Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

RAJER FOLKSBLAT

פרייז 35 גראשען

היינט 16 זייטען.

גראנדיעזע לויה פון די יודישע זעלנער,

וועלכע זענען אומגעקומען ביי דער שרעקליכער באהן-קאטאסטראפע

זעה 13-טע זייט

לאדזשער פאלקסבלאט

אומפארטייאישע פאליטיש-געזעלשאפטליכע טאג-צייטונג

Nr. 191 | Łódź, Piątek 16 sierpnia 1929 r. | זיבעטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, י׳ מנחם אב תרפ״ט | № 191

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 24-71. | אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פיעטריקאווער 21, טעל. 24-71

אין אלעקסאנדער „הויף"

בעזוך פון „נייעם פאלקסבלאט" אין די גרעניצען פון דער גרויסער רבי׳שער רעזידענץ

דאס שטעטעל אלעקסאנדער דא נעבען לאדז וואלט זיכער נישט מעהר מפורסם געווארען פון די ארומיגע שטעטלעך, וואס געפינען זיך ארום דעם גרויסען לאדזער צענטער! אבער דעם שטעטעל איז בעשערט געווען, אז מיט פיל צעהנדליגער יאהר צוריק זאל ארויספאהרען דער פשיסכער רבי ר׳ בונם ז״ל און זאל זאגען: „דער ראדזינער שאסע איז אויסגעפאהרען פאר חסידים", און טאקע פון דעמאלט אן הויבט זיך אן צו גרינדען די אלעקסאנדערער רבי׳סטווע.

דאס אלעקסאנדערער חסידות ראטירט זיך טאקע פון רבי׳ן

ר׳ בונם פון פשיסכע

נאך דער פטירה פון ר׳ בונם׳ן פון פשיסכע האט אנגעהויבען צו פיהרען איין זוהן נאך א יאהר יונגער מענש, ר׳ אברהם משה. ער האט אבער נישט לאנג געפיהרט, אינגאנצען זיבען פיר־טעל יאהר, און איז יונגערהייט געשטארבען. באלד ווי ר׳ אברהם משה האט אנגעהויבען צו פיהרען האבען זיך אנגעהויבען שטארקע מחלוקת צווישען די חסידים און פיל פון זיי האבען זיך טאקע אפ־געריסען און געגרינדעט די קאצקער רבי׳סטווע, פון וואנען עס שטאמט טאקע דער איצטיגער גערער הויף. דער אנדערער טייל האט אבער גע־האלטען דעם רבי׳ן אברהם משה פאר׳ן גאון און עהרליכען יודען און איז געפאהרען צו איהם קיין וואורקע. ר׳ אברהם משה איז אבער, צוליב א געשיכטע, ווי מ׳דערצעהלט, נישט נפטר געווארען אין וואורקע, נאר אין ביאלאדראווסקא; די מעשה איז געווען פאלגענדע:

אין טאג פון ר׳ אברהם משה׳ס ז״ל׳ם חתונה, האט זיין פאטער, דער רבי ר׳ בונם איהם גע־שיקט אויפ׳ן בית־עולם, אז ער זאל פערבעטען, אזוי ווי דער מנהג איז, איינעם פון זייערע פער־שטארבענע גוטע פריינד אויף דער חתונה. דער נתן איז אוועק אויפ׳ן בית־עולם און על־פי־טעות איז ער צוגעגאנגען צו א פרעמדען קבר און אנ־געהויבען צו פערבעטען אויף דער חתונה. ער האט זיך אבער באלד געכאפט, אז ער האט א טעות, און איז אוועק פון קבר, נישט פערענדיגענדיג און דאן צוגעגאנגען צו דעם ריכטיגען קבר.

דער רבי ר׳ בונם ז״ל האט זיך אבער פון דעם באלד דערוואוסט, האט באלד ארויסגעשיקט א מנין מענשען, כדי מפייס צו זיין דעם אונבע־קאנטען מת, דערביי האט דער רבי געזאגט:

— פאר דעם ענין וועט אברהם משה שטאר־בען אין א פרעמדער שטאט. אזוי איז טאקע געווען און אברהם משה איז נפטר געווארען אין ביאלא. דאס איז געווען אין יאהר תר״ח. דאן האט אנגעהויבען צו פיהרען דער בעקאנטער פשיסכער חסיד, למדן און גאון ר׳ יצחק וואורקער ז״ל, אבער נאך זיין פטירה האט זיך ווידער דער עולם צוטיילט. א טייל האט אנגעהויבען צו פאהרען צו ר׳ מענדעלע ביאלער ז״ל און א טייל קיין אמ־שינאוו.

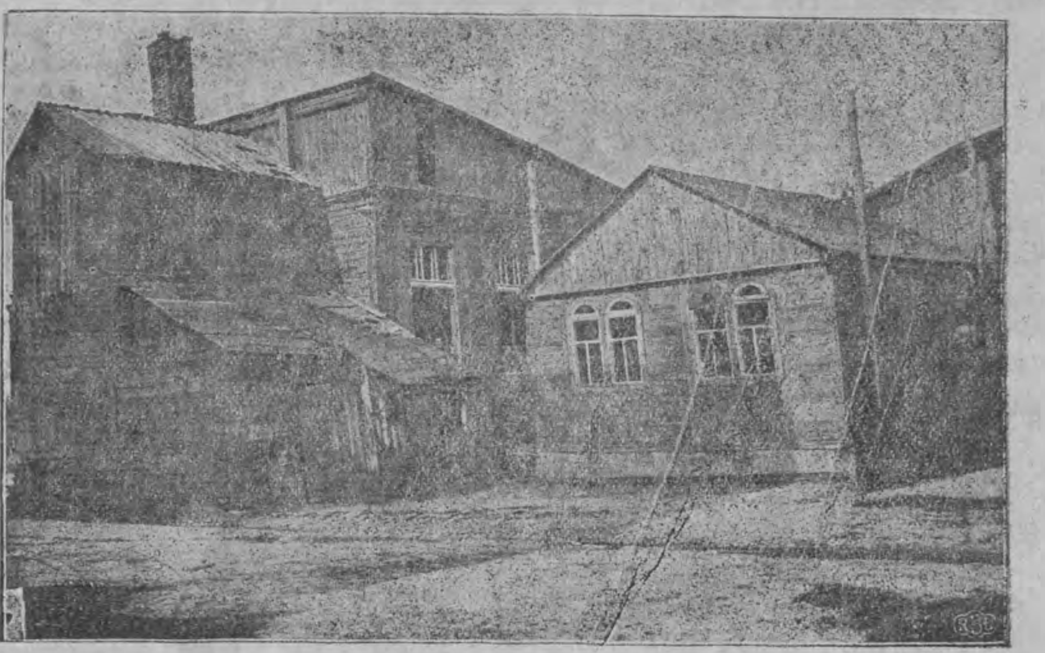

אלעקסאנדער

די צוויי הייזלעך, אין וועלכע ס׳האבען געוואוינט די רביים — דער רבי ר׳ יחיאל און דער תפארת שמואל

פאט. סראקא

ר׳ מענדעלע ביאלער איז געווען ווי מ׳האט געזאגט אנ׳איש להבה, א פייערדיגער טעמפעראמענט, א בן־תורה פון די געצעהלטע אין דער וועלט, נאך זיין פטירה האט אנגעהויבען צו פיהרען דער רבי ר׳ יחיאל, וועלכער האט זיך בזעצט אין פילץ, אין יאהר תרל״ח איז פריי געווארען דאס ראב־בינאט אין אלעקסאנדער נאכ׳ן רבי ר׳ העניך, און מ׳האט אנגעהויבען זיך בעמיהען, אז

דער רבי ר׳ יחיאל פון פילץ

זאל זיך בזעצען אין אלעקסאנדער, אזוי איז געווען.

דער רבי ר׳ יחיאל ז״ל איז אויפגענומען גע־ווארען צוערשט אלס רב אין אלעקסאנדער, און דאן איז ער געווארען רבי און מיט דעם מאמענט שאפט זיך די דינאסטיע און דער הויף אין אלעק־סאנדער, וואו אהין ס׳האבען אנגעהויבען צו פאהרען הונדערטער און טויזענטער חסידים אנהענגער און פערהערער. דעם רבי ר׳ יחיאל פון אלעקסאנדער געדענקען נאך פיל חסידים, דאס איז געווען א צדיק תמיד, אנ׳עהרליכער יוד און א גרויסער תלמיד חכם, ביי זיין פיהרען זענען צוגעקומען קיין אלעקסאנדער טויזענדער חסידים, ר׳ יחיאל איז נפטר געווארען אין תרנ״ד. ער האט איבער־געלאזען 3 זוהן דעם

אלעקסאנדער

ישיבה-בחורים אין אלעקסאנד. „הויף". (איינינגע פערשטעלן זיך די פנים׳ער,[מ׳זאל זיי נישט פאטאגראפירען

פאט. סראקא

„ישמח ישראל", „תפארת שמואל" און בצלאל יאיר

ממלא מקום איז געווארען דער ישמח ישראל, דאס איז געווען א וועלטס־חכם און פון אלע טייך־לען וועלט איז מען געקומען צו איהם זיך משואל עצה־זיין. גאנץ פארטגעשריטענע מענשען זענען כסדר געקומען קיין אלעקסאנדער, כדי צו הערען די גרויסע חכמה פון ישמח ישראל. דער ישמח ישראל איז נפטר געווארען אין תר״ע. קיין קינדער האט ער נישט געלאזען און ממלא מקום איז געווארען זיין ברודער, דער תפארת שמואל, נאך דעם תפארת שמואל האט אנגעהויבען צו פיהרען תרפ״ד דער איצטיגער אלעקסאנדערער רבי ר׳ יצחק מנחם שליט״א.

דאס איז די קורצע געשיכטע פון אלעק־סאנדערער הויף.

היינטיגע וואך האבען מיר געמאכט

א בעזוך אין הויף.

דער רבי איז נישט אינ׳ערהיים, ער געפינט זיך אין מאריענבאד. ווי מ׳שמועס קומט איצט פאר אזא מין „פאליטישער צוזאמענפאהר" אין מא־ריענבאד, כדי שלום צו מאכען צווישען גער און אלעקסאנדער ביי פערשידענע אקציעס. עס גע־פינט זיך דארט אויך דער גערער רבי שליט״א דער ראדזימינער רבי, דער שטענדינגער רודף שלום און פערמיטלער צווישען גער און אלעקסאנדער, דער נייעשטעטער רבי, אבער דאס אינטערעסירט אונז איצט נישט. מיר ווילען מאכען א בעזוך אין הויף און גהען אריין דורך דעם נידריגען אריינגאנג דורכ׳ן הויז וואו ס׳וואוינט דער אלעק־סאנדערער רב (א שווער פון איצטיגען רבי׳ן שליט״א) און וואו ס׳געפינט זיך די יודישע קהלה. ווען מיר קומען נאר אריין אויפ׳ן הויף (נישט אין „הויף") פיהלען מיר באלד, אז מיר געפינען זיך אין א מאדנער אייגענארטיגער סביבה. א גאנצע קאמפלעקס בנינים איינער הארט נעבען אנדערען נידריגע עטליכע שוין האלב איינגעפאלען, אינמי־טען אויך א ניי־בוי — א פערנאכלעסיגטער גאר־טען. דאס אלץ ארומגעצוימט מיט אפילו גאנץ געהעריגע פלויטען און מויערן, אבער ס׳מאכט דעם איינדרוק, ווי דאס וואלט געווען א פעסטונג, וואו קיין פרעמדער מענשען קען נישט אריינקו־מען. דער אונטערשיד פון דער גרויסענדיגער אלעקסאנדערערג קליינשטעטלדיגער וואכעדיגקייט ביז צו דער רבי׳שער הויף־שטימונג אין דעם ארומגעצוימטען שטח איז אזא מין געוואלדיגער, אז ער איבעראשט מיטאמאל און ס׳דארף דויערען א היפשע ווייל ביז מ׳קען זיך צו דער ראזינער שטימונג צוגעוואוינען, די צעהנדליגער און אפילו הונדערטער מענשען, דעם רבינס משפחה, הויף מקורבים, בחורים פון דער ישיבה, וואס געפינען זיך אין הויף א.א.וו. מאכען אין דעם ראזינען שטח דעם איינדרוק פון גאנץ אנדערע מענשען זיי זענען ווייט פון אונזער גאנצער לעבענס־אויפא־סונג, פון אונזער געדאנקען־גאנג און שטרעבען, דאס איז נישט געזאגט געווארען רוקא בגנות פארטגעשריטענע מענשען, נאר אפילו ווענען חסי־דים, וואס קומען אפט צו דעמזעלבען רבי׳ן. מיר ווילען בעזוכען אלע זעהענסווירדיגקייט פון הויף. מיר ווערען אויפגענומען פון אלע אין הויף אפילו מיט פארבעהאלט אבער גאנץ גינסטיג, נאר איין

(ווייטער זעה 15־טע זייט).

אויב איהר קויפט א געשטעל (PODWOZIE) אויף אן אויטאבוס אויף א לאסט-אויטא

בעזוכט אונז און בעזיכטיגט די נייעסטע **אויטא=געשטעל=מאדעלען** מיט די 6=צילינדער= מאטארען „BUICK"

גינסטיגע קויפס-בעדינגונגען. דאס בעזיכטיגען פערפליכטעט נישט צום קויף. גינסטיגע קויפס-בעדינגונגען.

G.M.C. GENERAL MOTORS TRUCKS

בעפולמעכטיגטע פערטרעטונג אויף לאדזער וואיעוואודזטווע

„ELIBOR" Sp. Akc. Handlowo-Przemysłowa

L. J. BORKOWSKI, Oddział w Łodzi
KILIŃSKIEGO 70, tel. 172 i 81-74.

זונטאג דעם 18 אויגוסט 3 נאכמ. ווערט איינגעארדענט לטובת דעם הילפס=פעראיין „תומכי=אורחים"

א גרויסער גארטען=פעסט

מיט א איבערראשענד רייך פראגראם, וואס לאדז האט נאך נישט בעוויזען צו זעהן.
אויפטריט פון א **ציגיינער=כאר** פון 25 פערזאן מענער און פרויען אונטער דער אנפיהרונג פון די בעריהמטע קינסטלער סערגיי באדיא און זלאדקאווימש מיט אנטייל פון די טענצערינס טאמארא און מאריא.
2 **ארקעסטערס:** א סימפאנישער ארקעסטער פון 40 פערזאן אונטער לייטונג פון ה' טעלג, א גרויסער בלאז=ארקעסטער אין 2. גארטען
פאנטאווע לאטעריע פון 4000 ווערטפולע פאנדען. שיס-בודעס, קארוזעלע, לודקעס, קאנפעטי, בלומען-שלאכט.
10 אווענער ראקעטען און בענגאליש פייער. יעדעס קינד בעקומט ביים אריינגאנג א פריז.
נעגוויערעס אין די פראגראמען. איינגאנג פאר ערוואקסענע 50 1 זל פאר שילער און קינדער 50 גר. אין פאל פון א אומגינסטיג וועטער קומט די פערוואלטונג פאר זונטאג ד. 25 ד.ח.

יודישער הילפס=פעראיין

„תומכי אורחים"

פאמארסקא 18.

פארק העלענאוו

אכטונג, חברים!

פון צענטר. ראד=פערקעהר=פעראיין

שבת, דעם 31-טען אויגוסט און זונטאג, דעם 1-טען סעפטעמבער 4 א זייגער נאכמ. קומט פאר אין אייגענעם לאקאל זאוואדזקא 5,

די יעהרליכע גענעראל=פערזאמלונג

טאג-ארדנונג: 1) ערעפנונג; 2) וואהל פון א פארזיצער צו דער פערזאמלונג; 3) טעטיגקייטס-בעריכט; 4) קאסע-בעריכט; 5) וואהלען פון א נייער פערוואלטונג. די צייטווייליגע וואהל=קאמיסיע.

כוויל חתונה מאכן מיין טאכטער...!?

וואו איז פרידוואלדס זאל

???

10 זאוואדזקא

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס די פאמיליע גאטגאלד צוליב דעם טויט פון זייער אונפערגעסליכען פאטער

נ"ע אברהם

זייט געטרייסט! אלעק פייערמאן און פרוי, יאקוב און וואלף בארנשטיין, אהרן באטקאווסקי, אסתר פוטערמילך, געשוויסטער מאכאראווסקי.

אזוי ווי עס קומט יעדען טאג אן פראגעס, אויב דער

פאביאניצער רבי שליט"א

איז פערהייזט, זעגען מיר מודיע, אז דער

רבי איז אין לאדז.

איך נעם אן

אויף לוין ס'וויטער-אויסארבייטונגען אויף 10 און 8 מאשינען און רענדער צו הענדשקיס צו מעסיגע פרייזען. ערקינדיגונג „פאר סוויטער-מאכער" אין אדמינ.

דעם „נייעם פאלקסבלאט"

איז צו בעקומען טעגליך פון 7 פריה ביז 11 אוו. ביים צייטונגס-פערקויפער לייביש דזשאלאווסקי 46 זגערזשער 46

איך בעזיץ א פראנט. **געוועלב** מיט איין שויפענסטער אויף זאוואדזקא ביז זאכאדניע איך בעזיץ 3000 זל. קאפיטאל און איך זוך איין קאמיסיאן איבערצונעמען ארער א עהנליכע גוטע אונטערנעמונג. אנגעבען אפערטען אין רעד. אונטערן נאמען „דער סוחר".

א לערן-יונגעל

באלד געצאהלט ווערט געזוכט ביים דאמען-שניידער יאיצארזש. קאמיענגא 4 8725

אריז

צו פערקויפען

פאדזשעמטשנא 15, נאווא=זגערזשער 2 (נעבען דער דאלנא).

קינדער וועגעלעך

פאר שפאציר, ספארטאווע, ווי אויך בעטלעך און קינדער-ראווערען, עמפפעהלט

אמבילינסטע, אמגינסטיגסטע אויף די בעסטע בעדינגונגען פירמע

„POLWÓZ"

פיעטריקאווער 85 אין הויף, 2. טויער.

Zaginiony został weksel na zł. 198 płatny 15|10 1929 wystawca B. Iglicka, Żelichow, żyro J. M Wojdysławski. Weksel zostaje unieważniony. Uczciwy znalazca zechce takowy zwrócić za wynagrodzeniem do p. P. Wolfowicza, Piotrkowska 192.

מצומק לבנו אנו מברכים בברכת מזל טוב את אחינו היקר הבחור מר

יוסף שמואל איילבוים

לרגלי ארושיו עם העלמה

מרת רחל דעסאו

תהי דרכם סוגה בשושנים. יהי רצון שתהי' קשר של קימה. האחים אליעזר, משה, ואהרן איילבוים

מעומק לבנו אנו מברכים בברכת מזל-טוב את אחינו וגיסנו היקר הבחור מר

יוסף שמואל איילבוים, לרגלי

אירשיו עם העלמה מרת רחל דעסאו

יורח מזלם כשמש, ודרכם תהיה סוגה בשושנים.

אחיו יחיאל מאיר איילבוים ורעיתו וגיסו בנימין מרדכי פרוטיצקי ורעיתו

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבען קוזין ה'

יוסף שמואל איילבוים (לאדז) מיט פרל. רחל דעסאו (סאמאשאוו מ.)

ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט.

נעכה: פנחס, יוכת און משה איילבוים

א הערצליכען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער ברודערן-זוהן

ה' יוסף שמואל איילבוים

צו זיינע תנאים מיט

פרל. רחל דעססאו

ברוך איילבוים און פרוי

צו דער פערלאבונג פון מיין ליבען זוהן

ה' יוסף שמואל איילבוים (לאדז)

מיט פרל. רחל דעססאו

(סאמאשאוו מאז.)

ווינש איך זיי א הארציגען מזל טוב און א גליקליכע צוקונפט.

מוטער: יוכבד איילבוים.

בברכת מזל-טוב לבבית הננו מברכים את חברנו הנכבד

יוסף פעלדמאן

לארישיו את העלמה מרת

ברכה קעמפינסקא.

תאיר מזלכם כשמש בצהרים!

הועד וחברי „צעירי ישראל" בלודז

CIECHOCINEK

וולאצלאווסקא=גאס — ווילא „Wiktorja"

Dr. med. W. Łaski

אינערליכע און קינדער=קראנקהייטען

נעמט אן פון 1-טען יוני 1929. 2728

דאנקזאגונג!

כ'דריק אויס מיין אויפריכטיגסטען דאנק דער פירמע

דאווידאוויטש עט ראקאווסקי

מצבה=קריצערייי

אויף בזשעזשינער 51

פאר זייערע סאלידע ארבייט און רעעלע בעהאנדלונג

יוסף שמעון גאלדשטיין

ווארשא, רימארסקא 18.

יודישעס באנק-הויז

Boris Sokolower

BANKGESCHÄFT

DANZIG, Langenmarkt Nr. 26, – Telefon 265-30

Telegrammadresse: „INTERNA". — P. K. O. Nr. 191275. Gegr. 1920

אינקאסא פון וועקסלען, פראכטען און דאקומענטען אויף דאנציג, אלעס ווערט תיכף ערלעדיגט אויף ביליגע בעדינגונגען, געלד-איבערזענדונגען אין דער גאנצער וועלט

ספעציעל ביליגע קאנדיציעס פאר אלע יודישע בענק

קארעספאנדענץ ווערט געפיהרט אין פאלגענדע שפראכען: יודיש, פויליש, דייטש, רוסיש, ענגליש און פראנצויזיש.

בעקאנטמאכונג.

אזוי ווי מיר 2 ברידער נחום און ישראל דוד געלבארט, נאוואמיעסקא 4, האבען 8 יאהר שותפות א הויז אויף זגערזשער 15 און ישראל דוד לאזט מיך נישט נעהמען איין טייל דירה-געלד און יאגט מיך נאך ארום מיט פערשידענע פאדאטקעס, האב איך איהם אויפגעפאדערט צו א דין-תורה אין לאדז און ער וויל נישט בשום-אופן מקיים פסק זיין. אויסערדעם יאגט ער געריכטליך דאס הויז אויף א ליציטאציע, האב איך איהם אויפגעפאדערט צו קומען צו א דין-תורה צום פאביאניצער רב נאך פאביאניץ. דארט האט ער בעטענה'ט, אז ער מוז דאס הויז יאגען אויף א ליציטאציע, ווייל ער קען נישט טוען קיין שדוך איבער מ ר. דער הרב פון פאביאניץ האט גע'פסק'נט, אז ער טאר נישט יאגען דאס הויז אויף א ליציטאציע און ער וויל נישט מקיים פסקזיין. איך גיב צייט מיין ברודער ישראל דוד 3 טעג, אז ער זאל מקיים פסק זיין, אין געגענפאל וועט ער חרטה האבען.

נחום געלבארט, נאוואמיעסקא 9.

הנהלות

הגמנסיות

של החברה

ליסוד בתי ספר תיכונים עברים בלודז

מודיעות כי בקשות הכניסה מתקבלות כדלקמן:

בלשכת הגמנסיה הראשונה לנערים מגיסטרצקה 21
בלשכת הגמנסיה השניה לנערים . מגיסטרצקה 22
בלשכת הגמנסיה לנערות . . . פירמוביץ 6

בשעות העבודה.

אל המכינה א׳ מתקבלים נערים ונערות בגיל חמש שנים וחצי ומעלה בלשכת הגימנסיה לנערות, פירמוביץ 6.

יוד. פראפ. מאגאזין-שניידער-מייסטער-פעראיין

אלעע 1=מער מאי 2.

אכטונג, מיטגלידער פון די סעקציעס מענער= און דאמען=מאגאזין, קינדער=גארדעראבען (2=טע סארט) און קאלדרעס!!!

פאלגענדע פאר=פערזאמלונגען!

ווערען געראפען לויט'ן סדר פון די טעג:

זונטאג, 3 א זייגער נאכמ. פון קאלדרעס.
זונטאג, 8 אווענד פון קינדער=גארדעראבען (2 טע סארט)
מאנטאג, 8 אווענד פון דאמען=מאגאזין וועגען דער געשעפטער לאגע אין פאך.
דינסטאג, 8 אווענד פון מענער=מאגאזין וועגען וויכטיגע נייעס, וועגען ווינטער-ארבייט.
צוליב דער וויכטיגקייט, מוזען אלע קומען פינקטליך!
די פאך=קאמיסיע.

דער [ע]רשטעהענדער פאליטישער סעזאן.

דער טויטער פאליטישער זומער־סעזאן געהט [צ]ום סוף. ביי אונזערע בעדינגונגען איז שווער פאר־[ג]עסצושטעלען, ווען עס וועט זיך אנהויבען די גרויסע [פ]אליטישע צייט, ווייל די שאד־שוים פון דער [רעג]ירונג אין די פערשידענע פאליטישע פראגען, [אי]הר טאקטיק לגבי דעם סיים, איהרע ווייטערדיגע [כו]ונות אויפ'ן געביט פון ענדערען די קאנסטיטוציע [זע]נען איינגעהילט אין א נעפעל. ס'זע[ע]ן אבער [פא]ר סימנים, אז עס קומט יעדענפאלס אנ־[ט]ויפלעבונג אין פאליטישען לעבען און אז אינ־[ג]יכען וועלען מיר ווידער אריינטרעטען אין געביט [פו]ן די פאליטישע און עקאנאמישע אינערליכע קאמ־[פ]פען, וועלכע זענען אוועקגעלעגט געווארען אין א [ז]ייט אויף דער צייט פון די זומער־פעריען.

דער קאמף ארום דער פראגע פון עטאטיזם און געגען־עטאטיזם דארף אריינגעהען אין א נייער [ס]טאדיע. דער שטילער פאליטישער סעזאן איז צו־[ג]ופעפאלען מיט א רייה אומגינסטיגע ערשיינונגען אויפ'ן געביט פון ווירטשאפטליכען לעבען אין לאנד. די פראגען וועגען האנדעלס־בילאנס, עקספארט, אימפארט, קרעדיטע, דיסקאנטא זענען זעהר פער־שארפט געווארען. דער האנדעלס־בילאנס ווערט [ש]וין א לענגערע צייט געשלאסען מיט א דעפיציט, ד[א]ס איז געווארען א כראנישע ערשיינונג, און וועל־כער די לעצטע חדשים האבען בישט אריינגעבראכט קיין שום בעסערונג.

דער געלד־דוחק, די העכערונג פון פראצענט־פוס אויפ'ן פריוואטען געלד־מארק, די גרויסע צאהל פראטעסטען — דאס אלץ צווינגט די ווירטשאפטליכע ספערען צו פאדערען פון דער רעגירונג אנ'אנדערע בעציהונג צו זייערע אינטערעסען. די ווירטשאפט־ספערען בעטראכטען די דערמאהנטע ערשיינונגען אלס פועל־יוצא פון דער עטאטיסטישער פאליטיק פון דער רעגירונג, און דער אנגריף געגען עטאטיזם ווערט אלץ שטארקער.

און אט די תביעות צו דער רעגירונג פעראייני־גען זיך די לאנדווירטשאפטליכע קרייזען מיט די אינ־דוסטריעלע. אויך די גרויסע און מיטעלע אגרארער האבען דערפיהלט די ווירקונג פון דער מלוכה־איינ־מישונג. די מלוכה האט געמאכט גרויסע תבואה־זאפאסען, האט פערבאטען ארויסצופיהרען תבואה פון לאנד. דאס האט געבראכט צו א רעדוקציע פון די ברויט־פרייזען אין לאנד און דערמיט זענען נאטירליך די לאנדווירטען זעהר נישט צופרידען און זיי טרעטען ארויס געגען דער מלוכה־איינגרענג אין זייערע געביטען.

אויפ'ן רייך־פאליטישען בארען וועט די רע־גירונג ווייטער האבען צו טון מיט צוויי אפאזיציאנעלע שטרעבונגען: מיט דער רעכטער, ענדעקישער און לינקער — סאציאליסטישער. די רעכטע אפאזיציע איז שטארק אפגעשוואכט א דאנק די מיטלען, וועל־כע די רעגירונגען פון נאך דער מאי־איבערקעהרע־ניש האבען געגען איהר אנגענומען, אויפ'ן לינקען פראנט האט זיך די לאגע פון דער רעגירונג פער־בעסערט. אמת, די איינפלוסרייכסטע פארטיי פון דער לינקער אפאזיציע, די פ.פ.ס. בלייבט אין א שארפער אפאזיציע צו דער רעגירונג. אבער די פ.פ.ס. זענען זעהר אפגעשוואכט סיי פון דער שפאל־טונג, וואס איז אין איהר בשעתו פארגעקומען, סיי פון די רעפרעסיווע מיטלען, וואס זענען געגען איהר אנגענומען געווארען, ווי די ליקווידאציע פון איהר איינפלוס אין א רייה וויכטיגע אינסטיטוציעס, קראנ־קען־קאסעס וכדומה.

די אפאזיציע פון די מינדערהייטען איז בעדייטענד אפגעשוואכט געווארען דורך דער טאקטיק פון דער רעגירונג צו די מיעוטים, דער איינפלוס פון דער קאמוניסטישער פארטיי ווייזט אויס צו זיין אויך שטארק אפגעשוואכט.

די וויכטיגסטע פראגע איז אלזא נישט, ווי אזוי די רעגירונג וועט זיך אנ'עצה געבען מיט איהרע געגנער, נאר ווי אזוי וועלען זיך געשטאלטען די בעציהונגען אין דעם רעגירונגס־בלאק גופא. ווייל כירוע איז דער דאזיגער בלאק אזא ברייטער, אז אין זיין פאליטיק קאן אריינגעלעגט ווערען יעט־ווערער אינהאלט. דער גרויסער שטרייט פאר און געגען דעם „עטאטיזם" שפילט זיך אפ אמבולסטען טאקע אין די ראהמען פון רעגירונגס־בלאק גופא.

דער פארשטעהענדער פאליטישער סעזאן וועט דארפען ענטפערען אויף די פראגען: ווי אזוי זאלען הארמאנירען די דעמאקראטישע פרינציפען פון דער איצטיגער פוילישער קאנסטיטוציע מיט די פאשיסטישע שטרעבונגען אין שוים פון דער סאנאציע? ווער וועט זיגען אין ווירטשאפטליכען שטרייט: די פריוואט־ווירטשאפטליכע שטרעבונגען אדער די עטאטיסטישע?

ג.

דער פאליטישער מאמענט

דער שטורם איז האאג צוליב ענגלאנד'ס פאסטולאטען

די האאגער קאנפערענץ האט די אויפגאבע ענטגילטיג צו ערלעדיגען אלע פראגען, וועלכע זענען אויפגעשוואוימען אין צוזאמענהאנג מיט דער אויספיהרונג פון די שלום־טראקטאטען, אין דער ערשטער רייה די פראגע וועגען די ענטשעדיגונ־גען, וועלכע דייטשלאנד האט צו צאהלען די זיגע־רישע מלוכות. גלייכצייטיג דארף ליקווידירט ווע־רען די פראגע וועגען די געגענזייטיגע חובות פון די מלוכות, וועלכע זענען ארויס פון קריג מיט נצחון, די צעטיילונג פון די סומען, וועלכע דייטש־לאנד דארף זיי אפצאהלען.

ענגלאנד, וועלכע צאהלט שוין זייט 6 יאהר רעגולער יעהרליך העכער אנדערטהאלב מיליאן זל. פראצענטער פון איהר חוב אין די פעראייניג־טע שטאטען און וועלכע האט זיך אפגעזאגט פון א בעדייטענדען טייל פון איהרע חובות אין פראנק־רייך און אין איטאליען, שטעהט אויפ'ן שטאנד־פונקט, אז זי דארף פון די דייטשע ענטשעדיגונ־גען בעקומען אזוי פיל, וויפיל זי צאהלט אליין אין אמעריקע. נאך מיט אכט יאהר צוריק האט באלפור אין זיין בעריהמטער נאטע מיטגעטיילט דער גאנצער וועלט, אז ענגלאנד איז גרייט צו שטרייכען אלע חובות פון איהרע פערבינדעטע, אויב אלע איבריגע מלוכות וועלען טון דאסזעלבע געגענזייטיג.

דער ענגלישער פינאנץ־מיניסטער סנאודען, וועלכער פערטרעט ענגלאנד אויף דער האאגער קאנפערענץ, געהט איצט נאך ווייטער און ער־קלערט, אז די ענגלישע רעגירונג איז גרייט זיך אפצוזאגען פון וועלכע ס'איז נישט חובות און ענט־שעדיגונגען, אויב ס'וועט מעגליך זיין צו דערגריי־כען פאר דעם די הסכמה פון אלע מלוכות.

אבער אזא הסכמה איז נישטא און ס'איז נישטא קיין אויסזיכט אזא איינפערשטענדיגונג צו בע־קומען. דעריבער טענה'ט די גאנצע ענגלישע עפענטליכע מיינונג, די גאנצע פרעסע פון אלע פארטייען, האט ענגלאנד, וועלכע איז די ערשטע צוגעטראטען גענוי אויסצופיהרען די הוחיבות'ען, וואס זי האט גענומען אויף זיך בעת'ן קריג און וועלכע האט ארויסגעוויזען די גרעסטע הויכמוטיג־קייט לגבי איהרע בעלי־חובות — ענגלאנד האט דאס רעכט צו פערלאנגען, עס זאל נישט אוועק־געווארפען ווערען דער פרינציפ, לויט וועלכען ענג־לאנד בעקומט אזוי פיל, וויפיל זי איז מחויב אליין צו צאהלען.

יאנגס ענטשעדיגונגס־פלאן שטעהט נישט אין איינקלאנג מיט דעם דאזיגען פרינציפ. די איינטיי־לונג פון די סומען, וועלכע די פערבינדעטע בע־קומען פון דייטשלאנד, בע'עולה'ט ענגלאנד. אויף אט דער איינטיילונג איז סנאודען נישט מסכים און דערויף האט ער די אונטערשטיצונג פון דעם גאנצען לאנד.

סנאודען איז נישט קיין דיפלאמאט און נישט קיין באנקיר, ער שטעלט די פראגע אפען און איינ־פאך און דערפאר ווערט איהם פארגעווארפען, אז ר'איז ברוטאל און פערשטעהט נישט די אינטערע־סען פון „אינטערנאציאנאלער פערשטענדיגונג".

סנאודען פערדינט נישט די דאזיגע פארוואור־פען. ענגלאנד לעבט דורך א שווערען ווירטשאפט־ליכען און פינאנציעלען קריזיס. (כמעט 400 מיל־יאן פונט צאהלט אפ ענגלאנד יעהרליך חובות און פראצענטער. ארבייטסלאזיגקייט פון כמעט אנדער־טהאלב מיליאן מענשען איז אין ענגלאנד אנ'ער־שיינונג, וואס דויערט שוין יאהרען־לאנג. בעזונ־דערס שטארק איז געטראפען די קויהלען־אינדו־סטריע, וועלכע ליידט שטארק פון דער קאנקורענץ מצד די אזוי גערופענע רעפאראציע־קויהלען, ד. ה. קויהלען, וואס ווערען געליפערט דורך צוואנג.

די פראגע וועגען אפשאפען די נאטור־ענט־שעדיגונגען איז דער צווייטער פונקט פון סנאו־דענס אפאזיציע לגבי יאנגס פלאן.

דער שווער־פונקט פון ענטשעדיגונגס־פראב־לעם איז אריבערגעטראגען געווארען פון פאליטי־שע אויף ווירטשאפטליכע פראגען. די ענגלישע רע־גירונג האט זיך געשטעלט אין שוץ פון ענגלאנדס ווירטשאפטליכע אינטערעסען. אין שוץ פון פרינ־ציפ פון א גלייכער און גערעכטער פערטיילונג פון די נאכ'מלחמה־לאסטען.

אט די פאדערונגען פון סנאודענ'ען האבען עס ארויסגערופען אזא מהומה אין האאג. בריאן האט אויף סנאודע'נס פאסטולאטען געענטפערט, אז פראנקרייך האט צום שווערסטען געליטען פון קריג, דעריבער האט זי דאס רעכט צו בעקומען א בעדייטענד גרעסערען טייל פון דער ירושה. עס האט זיך געקאכט, אז דער שטורם, וואס האט זיך אויפגעהויבען ארום דער דיסקוסיע צווישען ענג־לאנד און פראנקרייך, וועט צונישט מאכען אינ־גאנצען די קאנפערענץ. נאך אנ'איבערלעגונג הא־בען אבער אנדערע מלוכות אנערקענט, אז סנאו־דען איז גערעכט. איצט איז שוין כמעט זיכער, אז די קאנפערענץ וועט נישט אויפגעריסען ווערען. קיינער וויל נישט נעהמען אויף זיך די גרויסע פעראנטווארטליכקייט פאר די פאלגען פון ברעכען די קאנפערענץ, מיט וועלכער ס'זענען פערבונדען אזוי פיל האפנונגען.

פ. ב.

פוילענס מאנומענטאל ווערק

א בעזוך אויף דער אלגעמיינער לאנד־אויסשטעלונג אין פוילען

1.

צוליב דער אלגעמיינער לאנדעס אויסשטע־לונג, איז פוזען איצט די שטאט, אויף וועלכער עס איז געווענדעט די גרעסטע אויפמערקזאמקייט פון דער געזעלשאפט אין פוילען.

די ארגאנ־זאטארען פון דער אויסשטעלונג האבען דערגרייכט דעם ציל, וועלכען זיי האבען זיך געשטעלט געבען א בולט בילד, אין א קאנ־דענסירטער פארם, פונ'ם גאנצען קולטורעלען, געזעלשאפטליכען און ווירטשאפטליכען לעבען, פונ'ם בוי און ענטוויקלונג פון אלע צווייגען פון לעבען אין לאנד.

א לענגערע רייזע איבער'ן לאנד מיט'ן צוועק זיך צו בעקענען מיט'ן אלגעמיינעם מצב פון דער מלוכה וואלט נישט געגעבען אזא פולען בעגריף פון דעם, וואס דאס לאנד פערמאגט, ווי עס גיט עס די אויסשטעלונג.

די אויסשטעלונג ווערט איצט, צוליב דעם וואס זי וועט נאך דויערען בלויז עטליכע וואכען ספעציעל שטארק בעזוכט דורך אויסלענדישע אויספלוגען פון ווירטשאפטליכע אינסטיטוציעס. מעהרסטענטיילס דייטשע, וועלכע האבען ביז איצט קנאפ בעזוכט די אויסשטעלונג.

די ספעציעלע אויספלוגען, וועלכע האבען א בעזונדערען א אינטערעס אין געוויסען צווייג פון דער אויסשטעלונג איז א גרויסע מעלה פאר די בעזוכער. די אויסשטעלונג גיט זיי די מעגליכקייט גענוי זיך מיט דעם טייל צו בעקענען. אנדערש איז מיט איינצעלנע בעזוכער, וועלכע קומען אנקוקען די אויסשטעלונג בכלל. דאס זענען „אומגליקליכע" מענשען, זיי לויפען פון איין פאוויליאן אין צווייטען ווי פער'סמטע, פון דער מאסען־מאטעריאל, וואס איז געזאמעלט אין די פאוויליאנען דרעהט זיך אין קאפ, דער געדאנק, אז מען דארף נאך אזוי פיל אדורכקוקען לאזט זיך נישט אפשטעלען גענויער אויף קיין זאך בעזונדער, מען ווארפט זיך ווי אין א פיבער פון איין ארט אויפ'ן צווייטען. צום סוף קומט מען ערשט צו דער איבערצייגונג, אז אין דער קורצער צייט (געוועהנליך פאהרט מען אויף דער אויסשטעלונג אויף 2–3 טעג) וועט מען סיי ווי נישט אלץ קענען אדורכזעהען — בערוהיגט מען זיך ערשט.

די אויסשטעלונג פערנעהמט א גראנדיעזען שטח פון 600,000 קוו. מעטר דער גאנצער שטח איז, כדי עס זאל זיך זיין לייכטער צו אריענטי־רען, צוטיילט אויף 5 טיילען, וועלכע זענען בע־צייכענט מיט די ליטערעס .A. B. C. D. E די עקספאנאטען זענען צושטעלט אין 112 פאוויליא־נען. איינציגע פאוויליאנען (רעגירונגס־פאלאץ, פא־לאץ פאר קונסט, א. ד. ג. שטעלען מיט זיך פאר גראנדיעזע 3 שטאקיגע געביידעס פאלאצען.

אויפ'ן ערשטען שטח (A) וועלכער בעשטעהט פון 22 פאוויליאנען, געפונען זיך די אויסשטע־לונגען פון דער שווער אינדוסטריע־בערג, זאלץ, קוילען. אייזען־אויסארבייטונגען, קעסלען, מא־שינען, טורבינעס (מאשינען אין גאנג כדי צו בעווייזען ווי אזוי זיי ארבייטען) מעטאל־בעאר־בייטונג; עקספאנאטען פון די מלוכה'שע אינזשי־ניער־ווארשטאטען. אלע אפטיילונגען און צוויי־גען פון עלעקטראטעכניק, די טעקסטיל אינדו־סטריע וואו לאדז פערנעהמט דעם אויבען אן, עקספאנאטען פון כעמישער פראדוקציע א. ד. ג.

אויפ'ן צווייטען שטח (B) געפינען זיך 12 פאוויליאנען מיט עקספאנאטען פונ'ם קאמוני־קאציאנס־מיניסטעריום די ענטוויקלונג פון אייזענ־באהן וואסער און לופט־פליה־קאמוניקאציע, פאסט און טעלעגראף, די אויסארבייטונג פון לאקאמא־טיווען, מאדעלען פון נייע וואגאנעס אויטאמא־בילען, עראפלאנען א. ד. ג.

א בעזונדער ארט אויף דעם שטח פערנעהמט דער פאלאץ פאר קונסט. אין א פרעכטיגער 3־שטאקיגער געביידע זענען געזאמעלט עטליכע טויזענט בילדער פון די בעסטע קינסטלער, לוקסוס־אויסגאבען פון ביכער, קונסט־פאטאגראפ־יעס, שניצערייען מעבעל — אלץ אויף אזא אופן, אז עס גיט די מעגליכקייט זיך צו בעקענען מיט די פערשידענע ריכטונגען אין דער קונסט פון די עלטערע ביז די לעצטע צייטען.

דער רעגירונגס־פאלאץ אויף דעם שטח אין דער וויכטיגסטער פונקט אויף דער אויסשטעלונג. דא שפיגעלט זיך ווירקליך אפ ווי אין א טראפען וואסער די זון — דאס גאנצע לעבען פון דער מלוכה, אלע מיניסטעריומס האבען דא ארויסגע־שטעלט אין א מעגליך בילדלעך אילוסטרירט די רעזולטאטען פון זייער 10־יעהריגער ארבייט. דערביי איז בעזונדער בעדייטענד די אויסשטע־לונג פון קריגס־מיניסטעריום, פרעכטיגער רעפ־רעזענטאנץ־זאל מיט וואונדער שעהנע אויסגע־שניצטע וואנד־בילדער פון די וויכטיגסטע מא מענטען אין דער נעשיכטע פונ'ם אויפגעלעבטען פוילען. דארט געפינען זיך אויך אונטער גלאז די אריגינאלען פון טראקטאטען מיט די שכנישע לענדער; 5 צימער עראינערונגען וועגען מאר־שאל פילסודסקי, פון די לעגיאנען א. ד. ג.

דאס יוסטיץ־מיניסטעריום האט נעבען די הויפט־עקספאנאטען וועגען דער ארבייט פונ'ם מי־ניסטעריום אנ'אימפאזאנטע אויסשטעלונג פון די ארבייטען אין די טורמעס — מעבעל, טעקסטיל, קונסט־מאלערייען און שניצערייען א. ד. ג.

אין דעם פינאנץ־מיניסטעריום איז בעזונדער אימפאזאנט דער פאוויליאן פון באנק גאספאדאר־סטווא קראיאוועגא — א בעצינקטער פאוויליאן — שווער ווי מזומן־געלד.

דאס בילדונגס־מיניסטעריום האט ארויסגע־שטעלט עקספאנאטען וואס פערנעהמען א גאנצען שטאק.

אין א בעזונדערער גרויסער געביידע געפינט זיך די אויסשטעלונג פון די זעלבסט־פערוואלטונ־גען. דער לאדזער פאוויליאן פערנעהמט אויף דער אויסשטעלונג א זעהר בכבוד'דיג ארט. אמת, די אנגעזעהענסטע עקספאנאטען אין לאדזער פאווי־ליאן דאס זענען נאך זאכען, וואס דארפען ערשט מקוים ווערען: מאדעל פון קאשטשיושקי־דענקמאל, די רעהרען פון דער קאנאליזאציע, פראיעקט פון א גארטען־שטאט א. ד. ג. מיר זעהען אבער דער־ביי אויך די רעזולטאטען פון קאמף מיט אנשטע־קענדע קראנקהייטען, מיט סוכאטעס, מיט ראק, מיר זעהען, אז די זעלבסט־פערוואלטונג זארגט דערפאר, עס זאל ווערען לופטיגער אין אונזער שטאט, בעבוימט אונזער גרינלאזע שטאט (אין יאהר 1919 — 4758 בוימלעך אין יאהר 1928 — 843,451 בוימלעך). דער לאדזער פאוויליאן איז דערביי זעהר שעהן און עסטעטיש אויסגעשטעלט און זאל בעקומען איינעם פון די 4 מעדאלען, וועלכע זענען בעשטימט פאר די שענסטע פאווי־ליאנען — די איבעריגע 3 מעדאלען זאלען בעקו־מען פוזען, קראקא און ווארשא.

א ספעציעלע געביידע פאר דער אויסשטעלונג פון פיזישער ערציהונג און געזעלשאפטליכער שוץ, זומער־קאלאניעס פאר קינדער.

אויפ'ן דריטען שטח (C) געפינט זיך דער פאוויליאן „פוילען און אויסלאנד" וואו עס איז פארגעשטעלט דאס לעבען פון די פוילישע עמי־גראנטען אין פרעמדע לענדער. די אויסשטעלונג פון דער געזעלשאפט צו שיצען די בלינד געווא־רענע קרבנות פון דער מלחמה, וואו עס ווערען פערקויפט זעלטענע קינסטלעריש אויסגעפיהרטע האנד־ארבייטען פון די בלינדע. דער צענטראל־רעסטאראן פון דער אויסשטעלונג, וואו עס קענען אויפגענומען און דערנעהרט ווערען 15 טויזענד פערזאן. (די דירעקציע פון דער אויסשטעלונג האט אויך נישט פערגעסען אין די יודישע בעזוכער און אויפגעשטעלט א שטרענגע כשר'ע יודישע קוך). די קוך און רעסטאראנען אויפ'ן שטח פון דער אויסשטעלונג זענען זעהר וויכטיג. דער אריינטריט אויף דער אויסשטעלונג קאסט ביז 4 זלאטעס. עס איז דעריבער איינגעארדענט אזוי, אז ווער עס קומט אריין אויפ'ן שטח פון דער אויסשטעלונג גע־פונט דא אלץ, ער זאל נישט דארפען א גאנצען טאג פערלאזען דעם געביט פון דער אויסשטעלונג.

די פרעסע־ און ביך־אויסשטעלונג איז זעהר אינטערעסאנט און ציהט די ספעציעלע אויפמערק־זאמקייט פון די פרעסע־לייט און פון דעם בעזונ־דער אינטעלעקטועלען בעזוכער.

אין דעם פאוויליאן פון מוזיקאלישע אינסטרו־מענטען קומען פאר עטליכע מאל אין טאג קאנ־צערטען פון די קאנצערט און קירכע־ארגאנען.

מאמינא פ.

מאסען-זעלבסטמארדען אין אמעריקא

וואס איז די סיבה פון דער טרויעריגער ערשיינונג?

(א בריף פון ניו-יארק)

זעלבסטמארד איז געווארען א טאג-טעגליכע ערשיינונג אין איצטיגען אמעריקאנישען לעבען. די צאהל זעלבסטמארדען קען ארויפווארפען א שרעק אויף יעדען איינעם, וועלכער פערטראכט זיך איבער דער לאגע. אפיציעל איז איצט פעראפענטליכט געווארען די צאהל זעלבסטמארדען אין די גרויסע אמעריקאנער שטעט: הינטער יעדער ציפער ליגט א צושטערטער לעבען, הינטער יעדען פאל ליגט בעהאלטען א טיפע פערזענליכע טראגעדיע, וואס האט זיך אפגעשפילט ערגעץ אין אן איינזאמען ווינקעל פון די רוישיגע גרויסע שטעט.

אין די גרויסע אינדוסטריעלע צענטערן איז די צאהל זעלבסטמערדער גרעסער ווי אין די קלענערע שטעט. דארט, וואו דער לעבען לויפט ראשער, מיט א גרעסערען אימפעט, ווערט גיכער צוטראטען דעם מענשען'ס לעבען. דארט, וואו ס'איז גרעסער דער קאך פון מענשען, בעמערקען זיך ווייניגער די שטילע ליידען פון דער איינצעלנער פערזאן.

די שטאט, וואס פערנעמט דעם ערשטען פלאץ אין זעלבסטמארדען איז סינסינעטי, וואו עס קומט אויס ארום אכטצעהן זעלבסטמארדען אויף יעדע הונדערט טויזענד איינוואוינער. נאך סינסינעטי געהט דעטראיט, וואו עס בליהט די אטאמאביל-אינדוסטריע. דארטען קומט אויס ארום זיבצעהן זעלבסטמארדען. נאך זיי געהט שיקאגא, קליוולאנד א. אז. וו.

ניו יארק פערנעמט דעם נייענטען פלאץ צווישען די אמעריקאנער גרויסע שטעט, לויט דער צאהל זעלבסטמארדען.

פון וואנען קומט עס אזא גרויסע צאהל זעלבסטמארדען?

עס זענען פערהאן פאר דעם פיל אורזאכען. אבער די הויפט-אורזאכע איז דאס, וואס דאס איצטיגע לעבען ווערט אלץ מעהר פערפלאנטערט, מעהר דראמאטיש ווי פריהער. עס פאדערט זיך איצט פון מענשען מעהר אנשטרענגונג פון די נערווען, מעהר קענטעניש און פעהיגקייטען ווי אמאל.

דער קאמף פאר לעבענס-מיטעל איז איינע פון די אפטע אורזאכען, צוליב וועלכע מענשען זוכען א רעטונג אין טויט. אפט ווערט געבראכען אין דעם לעבענס-קאמף די ענערגיע און דער כח פון א שוואכערען מענשען.

וואס מעהר לוקסוס דער מענש זעהט ארום זיך, וואס מעהר רייכקייט און בעקוועמליכקייטען ער זעהט ביי דעם אנדערען, אלץ גרעסער ווערט זיין פערלאנג צו געניסען אליין פון די אלע אוצרות, און אלץ גרעסער איז זיין אונצופרידענהייט מיט זיין אייגענעם לעבען.

א פערביטערטער, אן'אומגליקליכער מענש פיהלט זיך אפט אין א גרויסער שטאט צווישען מיליאנען מענשען, פיל עלענדער, פיל איינזאמער ווי אין א קליין דערפעל, צווישען נאהענטע מענשען, צווישען בעקאנטע און פריינד. דעריבער גיט די גרויסע שטאט אזא גרויסען פראצענט זעלבסטמארדען אין פערגלייך מיט דער קלענערער שטאט.

דאס איצטיגע טומעלדיגע לעבען און די גרויסע שטעט ווירקט שלעכט אויף די נערווען פון א מענשען. די גרויסע אנשטרענגונג, וואס א גרויס-שטאטטיגער איינוואוינער מאכט איצט אין לעבען, רויבט ביי איהם אוועק זיין רוה, זיין ענערגיע און לעבענס-לוסט. ער ווערט גיך אויסגעמאטערט און אויסגעשעפט, און ביי שווערע אומשטענדען, ביי א קריזיס אין לעבען קען ער נישט אויסהאלטען און ברעכט צוזאמען.

ליידער טרעפען קריזיסען גאנץ אפט אין אונזער איצטיגען לעבען. א מענש ווערט איצט אפט דערהויבען ביז א גרויסער הויך און ווערט דערנאך אראפגעשליידערט אין אפגרונד.

דער איצטיגער אלגעמיינער נעיגונג נאך מאטעריעלע גליקען ברענגט א היבש ביסעל מענשען צו זעלבסטמארד.

ס'איז אבער פערהאן נאך אן אנדער מין פערצווייפעלטע מענשען, וועלכע קומען אויך צו דעם טויט ווי צו אן אויסלייזונג: דאס זענען יונגע לייט, וועלכע ווערען ענטוישט אין לעבען צוליב פערשידענע אורזאכען. אזעלכע יונגע זעלבסטמערדער איז פערהאן א היבש ביסעל אין אמעריקע. און אויך אין אנדערע לענדער שאפען זיי א גאנץ בעדייטענדע צאהל. זייער ענטוישונג אין לעבען קומט אפט פון זייער הויכע, אידעאליסטישע בעציהונג צו דער וועלט, פון זייערע צו הויכע פאדערונגען צום לעבען און פון זייערע טרוימערישע פארשטעלונגען, וועלכע טראגען זיי אוועק ווייט פון דער גרויער ווירקליכקייט. זיי שטעלען זיך פאר דעם לעבען ווי א בליהענדען גארטען, וואס איז פול מיט שעהנע בלומען, און ווען זיי דערזעהען פאר זיך א שווערען וועג, פערזייט מיט שטיינער ווערען זיי ענטוישט און פערצווייפעלט, און די מעהר עמפפינדליכע פון זיי און די שוואכערע נאטורען, דערגעהען ביז פינסטערען יאוש און אמאל ביז זעלבסטמארד.

די יוגענד ווערט גיכער בעאיינפלוסט און בעגייסטערט פון א געדאנק, פון א ווארט און פון א פראזע, און איז פיל מעהר געניגט צו אפפערען זיך פאר אן אידעאל, ווי דער עלטערער דור. אבער גאנץ גיך ווערט דער זעלבער בעגייסטערטער יונגערמאן אפגעקיהלט, און איז גרייט צו דערגעהן אין זיין ענטוישונג ביז א צווייטען עקסטרעם, ביז פולשטענדיגע צושטערונג פון אלץ, אין וואס ער האט ערשט נישט לאנג געגלויבט מיט'ן גאנצען הארצען.

די יוגענד שאצט ווייניג אפ די אומשטענדען, אין וועלכע מיר לעבען; די מעגליכקייטען, וועלכע מיר האבען פאר זיך; די מיטלען, וועלכע מיר פערמאגען צו דערגרייכען א וועלכען ס'איז צוועק. זי זעהט פאר זיך נאר דעם ציל אליין, און ווי א קינד ציהט זי אפט אויס די הענד פארווערטס, נישט וויסענדיג ריכטיג ווי גרויס עס איז די דיסטאנץ צווישען די הענד און דעם ציל.

אפטמאל ווערט א יונגערמאן בעאיינפלוסט פון א געדאנק, וואס איז פון איהם נישט ריכטיג און צו אויבערפלעכליך פערשטאנען געווארען. ער דערגעהט אין זיין בעגייסטערונג פאר דעם פרעמדען געדאנק אזוי ווייט אז ער ווערט אין גאנצען בעהערשט פון איהם און זיין אייגענער „איך" ווערט אין גאנצען פערלוירען. דאס איז א געפעהרליכער צושטאנד וואס טרעפט גאנץ אפט ביי דער יוגענד.

א קליין ביסעל ווייסען, א קליין ביסעל ערפאהרונג איז אמאל געפעהרליכער ווי פולשטענדיגע אונוויסענהייט, ווי גאר נישט וויסען.

און דעריבער קומען פאר אפטע זעלבסטמארדען צווישען דער יוגענד.

ווי מיר זעהען, זענען פערהאן פערשידענע אורזאכען וועלכע רופען ארויס די גרויסע צאהל זעלבסטמארדען איבער'ן לאנד. אבער די הויפט-סיבה פון דער טרויעריגער ערשיינונג איז דאס, וואס דאס לעבען איז אן אנארדנונג, וואו די קאנקורענץ איז זעהר א ביטערע, דער קאמף פאר לעבענסמיטעל זעהר אנגעשטרענגטער, די עקאנאמישע אונגלייכהייט זעהר א שארפע, און וואו עס הערשט אן אלגעמיינער נעיגונג נאך געלד און וואו געלד געוועלטיגט שטארק איבער דעם גוף און איבער די נשמה פון מענשען.

נ. י. פ-ס

ערפאלג און דורכפאל

קלאנגען און אפקלאנגען

פון לעא קעניג

„קיין זאך איז אזוי נישט ערפאלגרייך ווי ערפאלג" — זאגט אן ענגליש גלייכווארט. געהט עס א מענשען, איז ער ערפאלגרייך, זאגט מען אויף איהם אז ער איז אויסערגעוועהנליך קלוג, טאלענטירט און אפילו געניאל; מען בעשיט איהם ממש מיט אלע מענשליכע מעלות. און וואס איז נאך וויכטיגער: ערפאלגען לויפען נאך דעם ערפאלגרייכען און וואס ער טוט און זאגט ווערט בעטראכט ווי אן ערפאלג. זיין יעדעס ווארט און זשעסט ווערען בעפליגעלט, ווערען בעצויבערט דורך זיין ערפאלג, מעגען זיי זיין ווי גרוי און מיטעלמעסיג.

„קיין זאך איז אזוי נישט ערפאלגרייך ווי ערפאלג." און הויבט נאר אן דעם זעלבען ערפאלגרייכען מענשען געהן מיט דער פוטער אראפ, הויבען אן אויך זיינע פריהעריגע ערפאלגען באלד צו בליאקעווען, ווי די בלעטער אין הערבסט. זיין גרויסקייט ווערט אלץ מעהר און מעהר איינגעשרומפען. און אפילו זיינע איבערגעגעבענסטע פריינד און חסידים כאפען זיך ווי פלוצלינג, אז זיי האבען זיינע מעלות צו הויך און צופיל געשאצט. מען כאפט זיך פלוצלינג אז זיינע פריהעריגע ערפאלגען זענען געקומען נישט אזוי צוליב זיינע פעהיגקייטען ווי צוליב גליקליכע צופאלען. דאס מזל האט איהם צוגעשפילט, זאגט מען, ער איז געקומען אין דער ריכטיגער מינוט און צייט און אויסערליכע צופעליגע בעדינגונגען האבען איהם אפט צוגעהאלפען. אבער א זשעני, א גרויסער מענש, איז ער קיינמאל נישט געווען.

און מען טייט אויף דעם געוועזענעם „סוקצעס". נאט, זעהט אומישנע וואס ער טוט און רעדט איצט; ווי מיטעלמעסיג, ווי גרוי... און ווי האבען מיר עס אמאל גאר געקענט גלויבען אז ער איז אן אויסערגעוועהנליכער גרויסער מענש.

ערפאלג פערבלענדעט. נאך מעהר אפשר דעם ערפאלגרייכען מענשען אליין, ווי די מאסען ארום איהם, ווי די גרויע מענשעלעך, וואס קוקען ארויף שטענדיג צו די גרויסע, צו די ערפאלגרייכע מיט פינטעלדיגע אויגעלעך און חניפה'דיגע שמייכעלעך. ערפאלג, מעג ער טאקע זיין ווי צופעליג און צייטווייליג, פערבלענדעט. אזוי איז שוין די פסיכאלאגיע, די נאטור פון מענשען. ארום דעם קאפ פון'ם ערפאלגרייכען מענשען זעהען מיר שטענדיג א ארעאל, א שטראהלענדע ליכט; ערפאלג גיסט ארײן מעטאל אין זיין שטימע, מאכט ברייטער זיין זשעסט און מעכטיג זיין ווארט.

אלענפאלס דאכט זיך אלעמען אזוי אויס.

און פונקט ווי ערפאלג פערבלענדעט אלעמען, פונקט אזוי ניכטערט אלעמען אויס דורכפאל. און בעזונדער דער פאטאלער דורכפאל פון'ם ערפאלגרייכען מענשען. דער ארעאל ארום זיין קאפ פערשווינדט, זיין ווארט ווערט בלייך, דער זשעסט ארים. דורכפאל מאכט אלעמען פילאזאפיש, סקעפטיש אפילו צו ערפאלג.

די ערפאלגרייכסטע זאך אין לעבען איז ערפאלג.

ביישפילען דערצו קען מען ברענגען אין די טויזענדער און פון אלע גראדען און געביטען פון'ם מענשליכען לעבען. פון די העכסטע ביז די נידריגסטע, פון דער פערגאנגענהייט און פון דער געגענווארט, פון ווייט און פון נאהענט.

דער בעסטער און העלסטער ביישפיל פון אונזער צייט איז — טראצקי.

ווי גרויס איז דער מענש געווען אין די אויגען פון דער וועלט צוריק מיט עטליכע יאהר ווען ער איז געווען דער שאפער און פיהרער פון דער רויטער ארמעע.

עס האבען דעמאלט דאכט זיך אויסגעפעהלט שבחים און טיטולען פאר איהם. דעמאלט איז ער געווען דער גרעסטער קריגס-מיניסטער פון אונזער צייט. א נייער דאנטאן און א נייער נאפאלעאן. דער גרעסטער אראטאר פון אונזער צייט און דער גרעסטער פובליציסט פון אונזער צייט (בערנארד שאו'ס מיינונג געווען).

ער איז געווען ערפאלגרייך און וואס פאר א גראנדיעזע ערפאלגען האט מען איהם דעמאלט נישט צוגעשריבען.

ווי גרויס איז ער דעמאלט געווען און ווי פערגלייכמעסיג קליין געווארען איז ער איצט אין זיין דורכפאל אין זיין גלות.

זיינע געוועזענע הייסע פריינד און פערעהרער ווילען זיך איבער איהם, אײלען בריקעווען דעם אלט-געווארענעם לייב.

און דאס ערגסטע און טרויעריגסטע: מען צווייפעלט שוין איצט אין זיינע אמאליגע גבורות, אין זיין אמאליגער גרויסקייט.

„טראצקי איז אין דער אמת'ן קיינמאל נישט געווען קיין אמת גרויסער מענש" — אט די מיינונג הערט איהר איצט זעהר אפט, „טראצקי איז נישט מעהר געווען ווי א גלענצענדער רעוואלוציאנער זשורנאליסט און א גרויסער עגאאיסט".

אבער אמת גרויס?

און „אמת גרויסקייט". זוכט מען איצט און מען געפינט ביים ערפאלגרייכען סטאלין און נישט דערפאר, ווייל סטאלין איז דער גרעסטער מענש (דא איז איצט נישט ווענען דעם די פראגע) נאר הויפטזעכליך ווייל סטאלין איז איצט דער ערפאלגרייכער מענש.

און ס'רוב מענשען, ווי געזאגט, האבען ליב אלע מעלות אנשיטען אויף'ן טיש פון'ם גליקליכען און ערפאלגרייכען, און אלע מענשליכע שוואכקייטען געפינען זיי ביי די דורכגעפאלענע. אזוי זענען שוין מענשען.

און דאך דאכט זיך מיר אז דער אמת'ער פרוב, נסיון פון עכטער גרויסקייט איז נישט בשעת ערפאלג, נאר בשעת דורכפאל; נישט אין גדולה נאר אין ירידה. ערפאלג פערבלענדעט, דורכפאל ניכטערט אויס און ווייזט דעם אמת'ן כאראקטער פון מענשען און העלדען.

מאנכע גלויבען אז נאפאלעאנ'ס גרויסקייט האט זיך מעהר ארויסגעוויזען אויף סאנקט-העלענא, ווי בשעת זיינע בערימטע זיגען.

א סך גרויסע מענשען זענען ארויסגעקומען דוקא פון לא יצלח'ס, פון דורכגעפאלענע — האט פראכטפול געזאגט אמאל דר. הערצל.

פון גלות, ממעמקים, שיינט ארויס די אמת'ע גרויסקייט וועלכע הענגט נישט אב פון גליקליכע בעדינגונגען, פון פאפולערע אפלאדיסמענטען, פון צייטווייליגע ערפאלג.

גלות, דורכפאל לייטערט, ריינינט און ברענגט ארויס די אמת'ע מענשליכע ליכט וועלכע לייכט לדורות.

שעהנע מעשיות

אן'אינזעל, וואו מיקראבען ווערען געטויט — אוועקגע'גנב'עט א הויז — געקויפט זיך א קינד — 20 חזירים פאר איין פרוי

די סאוויעטישע מעדיצינישע עקספעדיציע האט פערענדיגט איהרע ארבייטען אויף דעם אינזעל נייע-ערד. עס האט זיך ארויסגעוויזען, אז אין דער לופט פון דעם אינזעל קומען אום מיקראבען. די עקספעדיציע האט געמאכט איינינע פראבע-אויספארשונגען — מען האט ארויסגעשטעלט א בוליאן מיט מיקראבען אויף דער לופט און עס האט זיך ארויסגעוויזען, אז די מיקראבען אין בוליאן זענען נישט פערמעהרט געווארען נאר זיי זענען אומגעקומען.

מען רעכענט אויף דעם אינזעל אויסצובויען א גראנדיעזען הייל-סאנאטאריום.

*

אין ניו-יארק האט איינער, א געוויסער סוליוואן, אוועקגעגנבעט א גאנץ הייזעל פון 4 צימער און עס אוועקגעפיהרט אויף עטליכע מייל און דארט עס פערקויפט א פרוי פאר 200 דאלאר. דער אייגענטימער פון הויז, וועלכער איז געווען אין דער צייט ערגעץ ווייט, האט ביים צוריקקומען געפונען א ליידיג ארט. ער האט זיינע אייגענע אויגען נישט געוואלט גלויבען און איז שיער נישט משוגע געווארען.

דאס אוועקגעגנבעטע הויז האט מען אין א קורצער צייט ארום געפונען, אבער דער גנב שפאצירט נאך אויף דער פריי.

*

מיט א צייט צוריק האט זיך א יונגע פרוי אין באדרא (פראנקרייך) א געוויסע מאריא מינאר געמאלדען צו דער פאליציי מיט אן אנקלאגע אויפ'ן זוהן פון א דארטיגען אינדוסטריעלער. מאריא האט ערקלערט אז דער יונגערמאן האט זי אפגענארט און דערוויסענדיג זיך אז זי דארף ווערען מוטער — אוועקגעווארפען.

דער קאמיסאר האט איהר פארגעלעגט צו קומען נאך דער קימפעט, און אליין האט ער אנגעהויבען די אויספארשונג. לויט די דערהאלטענע ידיעות האט מאריא מינאר סימולירט די שוואנגערשאפט און דאך האט מען אין דער וואוינונג פון דער מינאר געפונען א קינד. די מעדיצינישע אונטערזוכונג האט אבער בעוויזען אז מאריא מינאר האט קיינמאל נישט געבוירען.

נאך א לענגערער אויספארשונג האט די מינאר זיך מודה געווען, אז זי האט געקויפט דאס קינד פאר 3000 פראנק ביי עפעס א דינסט-מיידעל, וועלכע האט זיך געקליבען דאס קינד אפצוגעבען אין א קינדערהיים. די מוטער, וועלכע האט פערקויפט דאס קינד און די קויפערין זענען ארעסטירט.

*

אין דעם ווייטען געבירג-ארכיפעלאג אויפ'ן אינזעל מאלעקולא ווי עס דערצעהלט מיסיאנער ניקאלסאן וועלכער האט זיך נישט לאנג פון דארט צוריקגעקעהרט עקזיסטירט נאך ביז איצט דער לעבענס-ארט פון די אוראלטע צייטען. בראש פון די ווילדע איינוואוינער פון דעם אינזעל שטעהט אן אנפיהרער, וועלכער בעקומט זיין אמט בירושה. ער האט דאס רעכט איבער'ן לעבען און טויט פון זיינע אונטערטעניגע. די פרויען זענען אן אייגענטום פון די, וועלכע קויפען זיי אפ ביי זייערע עלטערען, פאר א פרוי צאהלט מען געוועהנליך פון 20 ביז 30 חזירים. צווישען די בעזונדערע שטאמען פון דער בעפעלקערונג קומען אפט פאר קאמפען, וואס פערענדיגען זיך מיט גרויסע פייערליכקייטען, בעת וועלכע די זיגער עסען אויף די בעזיגטע.

לאדז, 16 אויגוסט 1929

נייער פאלקסבלאט

לאדז, 16 אויגוסט 1929

וואס טוט מען מיט דער לעדיגער צייט?

פון צבעון

די פראגע: „וואס טוט מען מיט דער לעדיגער צייט?" איז נישט מיינע. מיר וואלט קיינמאל אזא פראגע נישט איינגעפאלען. מיר פעהלט נאר אויס צייט. אט האב איך, זינט מען האט איבערגערוקט דעם זייגער צו שפעטליכע צייט, געדארפט אפשפארן ביז היינט עטליכע און אכציג שעה און איך ווייס נישט וואו עס איז אהינגעקומען. איך קען נישט זאגן אויף וואס איך האב די אפגעשפארטע עטליכע און אכציג שעה פערטון. אין באנק האב איך זיי זיכער נישט אוועקגעלעגט. אייגער האט טאקע געדארפט אויסטראכטען אן׳ערפינדונג, אז מען זאל קאנען אפגעשפארטע צייט אוועקלעגען אין באנק אט אזוי ווי אפגעשפארט געלד. מענשען וואס לעבען מיט א חשבון, וואלטען דאן געקענט אפשפארען אין זייערע יונגערע יאהרען עטליכע יאהר אויף דער עלטער. פארלויפיג, אבער, איז אזא ערפינדונג נאך נישטא און מען קען קיין צייט אין א באנק נישט אוועקלעגען. אבער ווי די זאך זאל נישט זיין, האב איך איצט סאי ווי סאי נישט קיין איבעריגע צייט און, איך דארף זיך דעריבער נישט ברעכען דעם מח וואס צו טון דערמיט. די פראגע אבער שטעהט דאך אויף דער טאגעסארדנונג. איך האב פאריגע וואך אליין געלייענט צוויי ארטיקלען וועגען אט דער פראגע. איין ארטיקעל איז געווען פון פראפעסאר רושעקס פון אקספארד, ענגלאנד, און דער צווייטער ארטיקעל איז געווען פון פראפעסאר אגבורן, פון טשיקאגא. ביידע פראפעסארען שטעלען די זעלבע פראגע און ביידע גיבען אויף איהר אן׳עהנליכען ענטפער.

אמאל האבען מענשען געהאט ווייניג צייט, אויסער די לעדיג־געהער וואס לעבען אויפ׳ן חשבון פון אנדערע. מענשען האבען אמאל געדארפט ארבייטען שווער און לאנג צו פערדינען זייער ברויט. דער פויער אין פעלד, און דער ארבייטער אין ווערקשטאט האבען געארבייט שווער א גאנצען טאג פון גאנץ פריהען מארגען ביז אין דער נאכט אריין און האבען קוים צייט געהאט צו עסען און צו שלאפען. די ערשטע פאבריק־ארבייטער, וועלכע פלעגען ארבייטען אפט פון 15 ביז 16 שעה א טאג און מאנכעס מאל נאך מעהר, האבען נישט געדארפט טראכטען וואס צו טון מיט זייער לעדיגער צייט. זיי האבען עס קיינמאל נישט געהאט. זיי פלעגען פון בעט געהן צו דער פאבריק און פון פאבריק צוריק אין בעט. און גוטע, פרומע מענשען האבען געזאגט, אז עס איז גוט אזוי. א מענש דארף ארבייטען שווער. „ארבייט מאכט דאס לעבען זיס" — האט עפעס אמאל א דייטשער עקספלואטאטאר אדער א דייטשער גלח געזאגט, און עס האבען זיך געפונען מענשען, וואס האבען אין דעם געגלויבט. און די וואס האבען נישט געגלויבט, האט מען זיי געמאכט צו גלויבען. האט דאך גאט אליין געזאגט אז מיט דעם שווייס פון דיין אנגעזיכט זאלסטו עסען דיין ברויט.

היינט איז אבער גאנץ אנדערש. מען ארבייט היינט טאקע שווער ווי אמאל, אבער א סך קירצער. אין מעהרערע אינדוסטריעס ארבייט מען היינט נישט מעהר ווי 40 שעה א וואך און אין מאנכע נאך ווייניגער. ביסלעכווייז פאנגט אן ווערען פאפולער די פאדערונג פון א 30־שטונדיגער ארבייטס־וואך און עס איז קיין צווייפעל נישט, אז די פאדערונג וועט אין דער גאנץ נאהענטער צוקונפט געוואונען ווערען. די ענטוויקלונג פון מאשינען, די שטענדיגע נייע ערפינדונגען, מאכען עס נויטיג און טרייבען דערצו.

די ארמעע פון ארבייטסלאזע וואקסט אין יעדער לאנד. זי מוז וואקסען, אלע ווייל קומט צו א נייע מאשין, א נייע ערפינדונג, א נייע אויסבעסערונג, און מען דארף אלץ ווייניגער מענשען־הענד. יעדער ארבייטער אין דער פאבריק מוז קוקען אויף זיך ווי אויף א קאנדידאט פאר דער ארמעע פון ארבייטסלאזע. עפעס א נייע ערפינדונג קען מאכען זיינע ארבייטס־הענד פאר נוצלאז און איהם ארויסווארפען פון דער פאבריק אין גאס. די ארבייטער קענען ווירקזאם קעמפען געגען דער שטענדיגער וואקסענדער ארבייטסלאזיגקייט דורך דעם, וואס זיי וועלען פערקירצען דעם ארבייטס־טאג. וואס מעהר נייע מאשינען, וואס מעהר נייע ערפינדונגען, אלץ קירצער מוז געמאכט ווערען דער ארבייטס־טאג, דאס פערשטעהט היינט יעדער. און ווען מען זאגט, אז עס איז נישט ווייט די צייט, ווען דער 6 שטונדיגער ארבייטס־טאג און די 30־שטונדיגע ארבייטס־וואך וועט איינגעפיהרט ווערען, מיינט עס נישט, אז מען וועט זיך דערביי אפשטעלען. נייע ערפינדונגען, נייע מאשינען וועלען מאכען דעם ארבייטס־טאג נאך קירצער. עס שווימט דעריבער ארויס גאנץ פון זיך די פראגע: וואס זעלען די ארבייטער טאן מיט זייער לעדיגער צייט? און גוטע מענשען זוכען שוין היינט מיט וואס די לעדיגע צייט פון די ארבייטער אויסצופילען.

איינענטליך האט מען די זעלביגע פראגע געקענט פרעגען, ווען דער 8 שטונדיגער ארבייטס־טאג איז איינגעפיהרט געווארען. מאנכע האבען עס אויך טאקע געפרעגט. עס זענען געווען פאלען ווען מען האט דורך שטרייקען פערקירצט די ארבייטס־צייט פון די ארבייטער מיט איין מאל פון 12 שטונדען אויף 8 שטונדען. מיינער א בעקאנטער ארבייטער, וועלכער האט אזא שפרונג דורכגעמאכט, האט זיך טאקע פאר מיר אנגעפאנגען בעקלאגט, אז ער ווייס נישט וואו אהינצוטון די פרייע צייט, וואס ער האט פלוצים געוואונען. עס זענען אבער בלויז אריבער עטליכע חדשים און איך האב לייכט געקענט ביי דעם זעלבען ארבייטער פועלען, אז מען זאל זיין ארבייטס־צייט פערקלענערען אויף נאך א פאר שטונדען א טאג. ער האט גאנץ לייכט אויסגעפונען ווי צו מאכען א תכלית פון דער פרייער צייט, וואס ער האט געוואונען. ער האט אנגעפאנגען לייענען א ביכעל, א זשורנאל, געהן אויף א לעקציע, מאכען א שפאציר מיט די קינדער, אריינגעהן פון צייט צו צייט זעהן א קינא, אמאל א טעאטער — אין קורצען, אנשטאט עס זאל זיין איבעריגע צייט, האט נאר אפט אויסגעפעלט צייט.

און איך שטעל זיך פאר, אז ווען דער זעלביגער ארבייטער וואלט איצט קריגען א זעקס־שטונדיגען ארבייטס־טאג, וואלט ער אויך נישט געהאט קיין לעדיגע צייט. ער וואלט מסתמא עפטער געגאנגען אין א קינא, אדער אין טעאטער, ער וואלט געלייענט נאך א ביכעל, וואלט געגאנגען צו נאך א לעקציע, א קאנצערט און קיין צייט וואלט נישט געבליבען איבעריג.

איך קלויב זיך צו האבען אן׳אינטערוויו מיט א יודישען שריפטשטעלער, וואס ארבייט בלויז זעקס שטונדען א טאג, כדי אויסצוגעפינען ביי איהם וואס ער טוט מיט זיין לעדיגער צייט. שרייבער ווייס איך וואס זיי טוען. זיי זיצען אין קיפעצארניע, רעדען רכילות איינע אויף די אנדערע אדער זענען מבטל איינע די אנדערע.

איך ווייס נישט, אויב עס וועט אין דער שרייבער־פראפעסיע אמאל געמאכט ווערען אזא ערפינ־ פערקירצט ווערען. איך פאנטאזיר פון דער צייט, דונג, אז די ארבייטס־צייט פון שרייבער זאל מוזען געניאלע ערפינדונג, ווען מען וואלט געקענט מאכען אזא מאשין, וואס זאל אליין שרייבען ארטיקלען, סקיצען און פאעזיע. אבער פארלויפיג איז נאך אזא מאשין נישטא. דער עלעקטרישער גולם, וואס מען האט בעשאפען, דער „ראבאט" אדער „טעלעוואקס", וועלכער קען שוין אפילו רעדען אויפ׳ן טעלעפאן, קען אבער נאך אלץ נישט שרייבען פאר א צייטונג. ער קען נאך אפילו קיין לייט־ארטיקעל נישט אנשרייבען. נאר ווען ער וועט זיך אמאל אויסלערנען די מלאכה, וועט זעלבסטפערשטענדליך די שרייבער־פראפעסיע מוזען ארויסשטעלען א פאדערונג, אז די ארבייטס־צייט פון די שרייבער זאל בעדייטענד פערקירצט ווערען. עס וואלט ווירקליך געווען א מחיה, ווען איך וועל דארפען שרייבען בלויז איין ארטיקעל א וואך. און זארגט נישט, איך וועל וויסען וואו אהינצוטון מיין לעדיגע צייט. זומער וואלט איך געלעגען אין וואלד אויפ׳ן רוקען און געקוקט אויפ׳ן הימעל, און ווינטער וואלט איך אוועקגעפאהרען אין פלארידא זיך באדען אין ים, און אין דער איבעריגער צייט וואלט איך געגאנגען אין אפערא, צו קאנצערטען, פון צייט צו צייט אין א קינא, אמאל אויך אין טעאטער און דעבאטירט ביי א גלעזעל טיי אין קיפע־צארניע וועגען סאוויעט־רוסלאנד, וועגען טראצקי׳ן און וועגען דעם, וואס עס איז קונסט.

נאר עס האנדעלט זיך נישט וועגען דעם, וואס א שרייבער קען טון מיט זיין לעדיגער צייט. א שרייבער קען דאך אין לעצטען פאל אנשרייבען אין זיין לעדיגער צייט אן׳ארטיקעל, אין וועלכען ער זאל געבען עצות צו אנדערע, וואס זיי זאלען טון אין זייער לעדיגער צייט.

בילדונג פאדערט איצט א סך צייט. די וויסענשאפט ווערט אלץ גרעסער און ברייטער. נישטא היינט מעהר קיין מענש אויף דער וועלט, וואס זאל קענען אלץ און וויסען אלץ. די וויסענשאפט פון היינט קען מען אין בעסטען פאל בלויז קענען פון אלץ צו ביסלעך. דאס איז אויך שוין שווער. און וואס ווייטער ווערט אלץ שווערער, ווייל די וויסענשאפט וואקסט און פערברייטערט זיך פון טאג צו טאג. א מענש דארף דעריבער היינט פערברענגען א סך צייט אויף לערנען און לערנען, אז ער זאל עפעס וויסען וואס עס קומט פאר אויף דער גרויסער, ברייטער וועלט. פראפעסאר אגבורן מיינט, אז לויט דעם וואוקס פון דער וויסענשאפט האט מען שוין איצט געדארפט דעם שול־עלטער פערלענגערן ביז 45 יאהר. עס הייסט, אז יעדער דארף איצט זיך לערנען אין שול ביז 45 יאהר, כדי ער זאל קענען זיין א געבילדעטער מענש. היינט, פערשטעהט זיך, איז דאס נאך נישט מעגליך, אבער ווען דער ארבייטס־טאג וועט זיין נישט מעהר ווי דריי אדער פיר שטונדען א טאג, וועט מען דער לעדיגער צייט קענען געהן אין שול נישט בלויז ביז 45 יאהר, נאר אויך ביז 60 יאהר. אט דאך דער רוסישער תנא: אייביג לעב און אייביג לערען זיך.

דער קיצור איז, אז מיט דער לעדיגער צייט וועט מען שוין ווי עס איז וויסען וואס צו טון. מען דארף דעריבער טאקע זיך גלייך נעמען צו דער ארבייט צו געווינען וואס מעהר לעדיגע צייט.

ים און ים־מענשען

(רייזע־נאטיצען)

— פון — ד. דרוק

דער ים מיט זיין גאנצער שלעכטיגקייט האט זיך געשפילט מיט אונז ער אקרענט ווי מיט א שפילצאצקע, ער האט איהם געווארפען אויף אלע זייטען, נאר זעהענדיג, אז ער פיהרט גארנישט אויס, איז ער רוהיג געווארען און האט אונז אפגעלאזען...

בכלל איז דער ים נישט אזוי שרעקליך ווי מ׳שטעלט זיך פאר. דער ים טראגט אויף זיך ווייניגער זינד ווי די יבשה. רייזענדע בעקלאגען זיך וואס עס איז דא צופיל וואסער אויף דער וועלט, וואס מען דארף פאהרען אזוי לאנג ביז מען דערזעהט א שטיקעל יבשה. זיי האבען אבער א טעות. השי״ת האט ריכטיג געטון, וואס ער האט געמאכט די גרויסע ימים און וואס ער האט געשאפען די מחיצות צווישען יבשה. וואלט געווען מעהר יבשה, וואלטען געווען מעהר מלוכות, מעהר רייסעניש, מעהר מלחמות, מעהר גזירות, מעהר וויזעס, מעהר גרעניצען. אזוי ווייניגסטענס ווייסען מיר, אז ס׳איז פערהאן א גרויסער שטח וועלט, וואו עס איז רוהיג, וואו עס איז שטיל, וואו מענשען קענען פערגעסען אן זייערע צרות און אטעמען פריי. ס׳איז א גליק וואס עס זענען דא ימים, וואס טיילען אפ וועלטען פון וועלטען, מדינות פון מדינות — אז נישט — ווער ווייסט וואס אונזער אזוי גערופענע ציוויליזירטער מענשהייט וואלט געווארען!

דער ים איז דער איינציגער פונקט אויף דער וועלט, וואו עס הערשט פרייהייט. איהר קענט פאהרען אויף איהם טויזענדער און טויזענדער מיילען און קיינער פרעגט ביי אייך נישט קיין פאס, קיינער מאהנט נישט ביי אייך קיין וויזע, קיינער גריבעלט זיך נישט אין אייער באגאזש, קיינער זעהט נישט אין אייער בייטעלע די דאלארען, קיינער זוכט אייך נישט צו פערשלייערן, צו פערדרעהען א קאפ. שווימט זיך די שיף אויפ׳ן וואסער און איהר געניסט פון דער אמת׳ער פרייהייט.

אונזער נערוועזע וועלט, אונזער וועלט וואס טוט אלץ צו פערקירצען די יאהרען און פערצווייפעלטען געיעג נאך דעם גענוס פון לייב, וויל אויך פערקירצען דעם שטח, די צייט. די שיף געהט צו לאנגזאם. זעקס טעג פון אמעריקא נאך אייראפא איז צו לאנג. מען דארף עס מקצר זיין. מאנכע זיצען אויפ׳ן שיף און דאס הארץ ציטערט זיי. נישט אויס מורא פאר די כוואליעס פון ים, נאר פארוואס זיי דארפען זיצען רוהיג אויפ׳ן ים, בעת זיי האבען שוין געקאנט זיין פאר דער צייט אין פאריז, אין בערלין און אריינשעפען די תענוגים אזא שאר! א־א שאר! א קלייניגקייט, יעדע מינוט איז דאך אזוי טייער. די „ווי לאנג לעבט מען אויף דער וועלט" טעאריע לאזט זיי נישט רוהען. לויפען, כאפען, שנעלער, שנעלער. — און דאס גאנצע גליק פון די „רוימישע בעדער" און די נאכט־קלובען. לאזט זיך אויס מיט אן׳אלטער אפגעארבעטער קאטע, און מיט אן׳אויסגעליידיגטער קעשענע. און דא דארף מען זיצען אויפ׳ן שיף, וואס געהט אזוי לאנגזאם!..

— מעהר ווי א טאג, העכסטענס אנדערהאלבען, איז נישט נויטיג צו פאהרען אויפ׳ן שיף — בעקלאגט זיך א דאמעטשקע, וואס פאהרט אפשר קיין פאריז צו בעקומען א גט פון איהר מאן, מיט וועלכען זי האט פאריגע וואך חתונה געהאט. וואסער, וואסער.. וואס איז עס פאר א פערגעניגען?

איך פערשטעה איהר, א מאדערנע דאמעטשקע, וועלכע דעמאנסטרירט די פרויד־טעאריע אין לעבען און ביי וועלכער דאס לעבען מיט א מאן א וואך צייט הייסט שוין קאנסערוואטיוו, קאן פון דעם ים נישט געניסען. עס דויערט טאקע צו לאנג פאר איהר. זי קען נאך חס וחלילה פערזאמען א נאכט אין „מולען רוזש". די מינוט ביי איהר איז דאך אזוי טייער! כאטש באמת פיהלט זי אליין נישט ווי מאנאטאן און ווי לאנגווייליג איהר לעבען איז בכלל. זי לעבט אבער אין פאנטאזיעס און פאר א סך, וואס האבען די קראפט נישט צו דערגרייכען, איז די פאנטאזיע אויך א זאך...

נאר אויב דער ים האט מיט זיין קראפט נישט געקענט צוברעכען אונזער שטימונג, האבען עס אבער געקענט אונזערע ים־מענשען — די מענשען, וואס זענען געפאהרען אויף אונזער שיף איבער׳ן גרויסען ים.

נאך ווען די שיף איז געלעגען אין פארט האבען אונזערע ים־מענשען געשטורעמט. עס האט געשווימעלט און געגריבעלט, ווי געוועהנליך, ווען א שיף געהט אפ. די אונרוהיגקייט איז צוגעשפיצט. די הערצער בעווענען זיך שטארקער, די אויגען עפענען זייערע טרעהרען־קוואלען. גליקליך זענען די מענשען, ווען די טרעהרען פערנעהמען זייער וועג נאך אויסען, פיינליכער — ווען די טרעהרען פליסען אריין אינווענינ און פילען אן דעם גאנצען וועזען מיט שמערצען און ליידען. אבער ווער טראכט דען דעמאלט?

עס איז מערקווירדיג. איידער די שיף שווימט אפ, דאכט זיך אויס, אז אלע רייזענדע זענען יודען. וואו נישט וואו ווארפט זיך דורך אויך א נישטיוד. אבער בכלל זעהט איהר נאר יודען. אהן בערד און מיט בערד, באבע יאכנעס און מאדערנע דאמען, רבנים, רביים, חזנים, שמשים, שיינדעלעך און ברוינדעלעך — עס פילדערט, עס רוישט, מען שטופט פון אלע זייטען — ווער הערט דען דענסט־מאל דעם שטילען וועהטאג פון אן׳עמפינדליכען הארצען?

און איהר מיינט, אז אט אזוי בלייבט עס. ביז אייראפא וועט איהר האבען אט דעם טומעל. ביז אייראפא זייט איהר פער׳משפט אויסצושטעהען אט דעם געפילדער פון אונזערע ברידער. אבער אנדערש ווערט, ווען מען נעהמט אראפ דאס בריקעלע פון שיף און עס הערט אויף די פערבינדונג פון דער יבשה מיט׳ן ים. עס בילדעט זיך א קליינע מחיצה פון א שמאלען פאס וואסער. אבער ביסלעכווייז הויבט אן די מחיצה צו וואקסען, ברייטער צו ווערען. עס פאכען טיכלעך, און האנד־קושען ווערען אריבערגעטראגען צו אייך דורך דער לופט, די שיף דערווייטערט זיך און איהר בלייבט אליין — וואו איז דער טומעל פערשוואונדען?

דאס זענען נישט געווען די רייזענדע. דאס זענען געווען די בעגלייטער. שטיל, יעדער פערזינקט א רגע אין מחשבות און ביסלעכווייז צוקריכט מען אין די ענגע צימערלעך פון שיף.

וואו זענען די יודען? איהר טרעפט זיי ערשט ביים „יודישען טיש". א, דער טיש איז א וואונדערבארער טיש. דער הויפט־געריכט איז דארטען קארטאפעל מיט הערינג. ווארום ווי כשר עס איז דארטען, זענען דאך פערהאן מדקדקים.

איז אבער דאס אליין אויך נישט פון די שרעקליכע זאכען. נאך מעהר, אלץ ארום איז גוט, שעהן, אנגענעהם. נאר ים־מענשען זענען פערהאן... א סך ערגער ווי די גרעסטע שטורעמס פון ים...

זיצט א פרוי, עסען קיין עין הרע קען זי. דאס זעהט מען פון איהר פיגור. מוטשעט זי דעם קעלנער. און ער איז א שטילער, רוהיגער ענגלענדער, בוינט זיך און בוינט זיך. שטיל ווי א טויב, קען א ווארט נישט ארויסזאגען. ער איז בעשאפען געווארען צו בעדינען לארדען, ביי וועלכע א וואונק איז צו הויך גערעדט.

זי וויל הערינג, סארדינען, לאקס. ער פערשטעהט נישט. מיינט זי דאס איינע פון זיי, אדער אלע? אויב אלע, ווי איז דאס מעגליך? דענקט ער, אז אפשר מיינט זי נאר עפעס אנדערש. רופט ער צו הילף א צווייטען און דערווייל קייעט זי און בעשמאקעוועט זיך. אויגען, נישט יודישע־אויגען זענען אנגעצילט אויף דעם טיש. דער שטילער ענגלענדער איז פערשוואונדען, אויף אייביג פערשוואונדען. איך האב איהם שוין מעהר נישט געזעהן. אפשר איז ער בעגאנגען זעלבסטמארד? אבער אויך דער נייער קעלנער פלעגט קוועטשען מיט די פלייצעס. נישט גערעדט חס ושלום. נאר א לייכטען קוועטש מיט די פלייצעס, און אז זי וויצט רעדט זי הויך און אז זי געהט ארוים רעדט זי הויך. אלץ הויך, אלץ הויך.

נאר א יאפאנטשיק האב איך געזעהן אויפ׳ן שיף. די גאנצע צייט איז ער געווען שטיל. זעלטען האב איך איהם געזעהן שמייכלענדיג. ער איז ארומגעגאנגען די גאנצע צייט אויפ׳ן דעק און געקוקט אין דער ווייטער ווייטקייט. אפט פלעגט ער זיך אנשפארען אויפ׳ן פארענטש פון שיף און קוקען אויף דער אומענדליכקייט פון ים און הימעל.

וואס האט דער יאפאנטשיק געטראכט? וואסערע געפיהלען און געדאנקען האבען בעהערשט אט דעם שטילען פער׳חלום׳טען זוהן פון ניפאן?

די הערשאפט פון ים? די הערשאפט איבער אט די אונרוהיגע כוואליעס?

און די שיף האט זיך געטון דאס איהריגע. אלץ שטארקער און שטארקער האט זי געבראכען איהר וועג צו די ברעגעס פון גרויסען קאנטינענט.

פרייד / ערצעהלונג / ***פון*** תלוש

אַ פרוי דערצעהלט מיר:

מיט אַ צעהן יאָהר צוריק איז זי אַלט געווען אַ יאָהר עטליכע און דרייסיג און האָט געאַרבייט אין אַ שניידער־ווערקשטעל. אַלע זומער פלעגט זי אויף אַ צוויי וואָכען קומען אויף וואַקאַציע צו איהר אָנקעל, וואָס האָט געהאַט אַ פאַרם און אַ שעהנעם ווילדען געגענט.

דאָרט האָט זי זיך בעפריינדעט מיט אַ קראַנקען יונגענמאַן, וואָס האָט געלערנט יודיש מיט דעם אָנקעל'ס קינדער, און פלעגט זיך המיה, זומער און ווינטער, געפינען אויפ'ן פאַרם.

כמעט גאַנצע טעג און נאַכט אָנגעראָן פלעגען זיי פערברענגען צוזאַמען ערגעץ אין אַ ווינקעל אַן אַ זייט פון די אַ־זומיגע געסט. ער, אַ לאַנגער און אַ דאַרער, מיט איינגעפאַלענע בלאַסע באַקען און שאַרפע, אַביסעל בייזע שטריכען אויפ'ן פנים, פלעגט רעדען שטיל און היזעריג, אַז אויף ווינטער וועט ער אַוועקפאָהרען אין שטאָט און אָנהויבען אַ נײַ לעבען, אַז זיין געזונט בעסערט זיך וואָס פון טאָג, און אַז ער האָט צו איהר אַ'אַ גוטען און וואַרימען געפיהל, און זי פלעגט עפּעס שטריקען, איהם הער־רען מיט האַלב פערמאַכטע אויגען און טראַכטען: פאַרוואָס איז ער אַזוי קראַנק, אַט דער איינציגער מאַן, וואָס געפעהלט איהר אַזוי. נאָר די צוויי וואָכען פלעגען באַלד פערביי און זי האָט געמוזט זיך אומ־קערען ווידער צו דער אַרבייט, און אַזוי זענען אַוועק אַ פאַר יאָהר.

עס איז ווידער געקומען אַ הייסער זומער. זי האָט שוין געוואָלט דערלעבען דעם טאָג ווען זי וועט קאָנען פערלאָזען די שטאָט און פאָהרען צו איהר אָנקעל אויפ'ן פאַרם. וועגען איהר פריינט האָט זי פריהער געהערט זעהר טרויעריגע נייעס. ער איז אָפּ־עלעגען זעקס וואָכען אין שפיטאָל און מען האָט שוין פון זיין לעבען גאָרנישט געהאַלטען. נאָר דערנאָך האָט ער זיך גענומען בעסערען, און אַז שפּעטער האָט מען איהם אַ־יינגעגעבען אין אַנ־אַנשטאַלט פאַר אומהיילבאַרע קראַנקע, וואו ער וועט ענדיגען זיינע טעג. זי האָט אַ סך מאָל גע־פיינט אַז זיך לאַנג נישט געקאָנט טרייסטען. אָבער ערגליך פערגעסען אַן איהם. דערווייל איז אונטערגע־קומען די צייט ווען זי האָט געקאָנט פערלאָזען די שטאָט. בײַ דער סטאַנציע האָט איהר בעגעגענט דער אָנקעל און גענומען אַהיים.

— דו ווייסט, — האָט ער איהר געזאָגט, — אַראַנאָוויטש איז דאָך ווידער בײַ אונז. ער פיהלט זיך בעסער און איז געקומען אויף אַ פאַר וואָכען אַהער.

זי האָט גאָרנישט געענטפערט און איהר איז געוואָרען זעהר אומעטיג. זי האָט שוין נישט גע־וואָלט קלערען וועגען איהם, ווייל נאָר צער און פיין האָט ער איהר געקאָנט ברענגען, און איצט איז ער ווידער דאָ.

נאָר בײַם אַריינגאַנג פון הויז האָט זי איהם דערזעהן. ער איז געלעגען אין אַ „האַמאַק“ מיט פערמאַכטע אויגען און שטיל געוויינט. אַ לאַנגער און דאַרער, מיט אַ בלאַסען פנים און שאַרפע בייזע שטריכען.

זי האָט זיך אָפּגעשטעלט, איהם אַ רוף געטון:

— איהר שלאָפט, אַראַנאָוויטש?

ער האָט זיך אויפגעכאַפּט, און צוויי רויטע פלעקען האָבען זיך בעוויזען אויף זיינע איינגעפאַלענע באַקען. דערנאָך האָט ער מיט שטילער פרייד גע־פרעגט:

— וואָס מאַכט איהר, ראָזע?

און אין דעם זעלביגען אָוועגט זענען זיי שוין געזעסען אין אַ ווינקעל אַן אַ זייט, ווי המיד, און גערעדט.

איצט האָט ער איהר דערצעהלט פון זיינע ליידען, ווי ער האָט זיך געפיינגט אין שפיטאָל און ווי שווער עס איז איהם אין דעם אַנשטאַלט, וואו ער געפינט זיך, און אַז ער זעהט שוין נישט קיין פרייד פאַר זיך אין לעבען און געוועקט רחמנות צו זיך.

נאָר זי האָט איהם דערנאָך גענומען אויסמיידען בעסער זיין פון דערווייטענס מיט איהם. צו וואָס זיך און איהם מאַטערען מיט אומזיסטע פערלאַנגען און האָפענונגען. דער מאַן איז אַ חולה מסוכן, און זיין האַרץ קאָן זיך אַלע ווײַלע אָפּשטעלען. ווי קאָן זי פערבינדען איהר לעבען מיט זיינעם? דאָס איז איהר אָבער אָנגעקומען נישט גרינג און זי איז אַלץ אַרומגעגאַנגען אַ פערטראַכטע, א שטילע און ער האָט בעמערקט, אַז עפּעס נאַגט זי און זי קאָן נישט געפינען קיין רוה.

— וואָס איז מיט אייך? — פלעגט ער זי פרעגען. — פאַרוואָס ווילט איהר נישט פערברענגען מיט מיר? אפשר האָב איך אייך עפּעס בעליידיגט, איז ענטשולדיגט מיר. קומט, ראָזע, לאָמיר אַביסעל זיצען אונטער די עפּעל־ביימער און איך וועל אייך עפּעס פאָרלייענען.

און אַז זי פלעגט זיך אַרויסדרעהען האָט ער זיך געפיהלט שטאַרק געקרענקט און פלעגט דער־נאָך אַ פאַר טעג זי אויסמיידען.

דערווייל זענען גענאַנגען די טעג און זי האָט שוין אין אַ וואָך אַרום געדאַרפט זיך אומקעהרען אין שטאָט.

אַ זונטאָג נאָכמיטאָג זענען געקומען אַ סך געסט פון די אַרומיגע פאַרמס, און אַלע האָבען פרעהליך פערבראַכט ביז אין אָווענט. דערנאָך איז מען זיך פונאַנדערגעפאָהרען און אויפ'ן פאַרם איז מיטאַמאָל געוואָרען שטיל. אַ מידע פון טומעל איז זי געלעגען אין „האַמאַק“ און געדרעמעלט. זי האָט סמוטנע געטראַכט זיך אויפצוהויבען און געהן שלאָ־פען, ווייל אַלע פאַרטאָג פלעגט זי זיך אויפכאַפּען און שוין מעהר נישט קאָנען צומאַכען אַנ'אויג. נאָר איהרע גלידער זענען געווען ווי אַנגענאָסען מיט אַ וויסער פוילקייט און איהר איז געווען שווער זיך צו ריהרען פון אָרט. אַ פאָר מאָל האָט זי אויפ־געמאַכט די אויגען און זיך אַרומגעקוקט. אין עס־צימער האָבען נאָך געברענט די עלעקטרישע לאָמ־פען, נאָר דאָרטען איז שוין קיינער נישט געווען, און נאָר דער קעלענער האָט זיך געדרעהט אַרום די טי־שען. אונטער אַ בוים איז געזעסען אַנ'אַלט פאַר־פאָלק און געשמועסט. אימיצער האָט געקלאַפּט מיט אַ טיר און געדופען אַ קינד שלאָפען. פלוצלונג האָט זי דערהערט אַראַנאָוויטש'עס הייזעריגע שטימע אַר־בער זיך.

— ראָזע, איהר שלאָפט?

זי האָט אויפגעציטערט און אויפגעמאַכט די אויגען.

ער האָט זיך איינגעבויגען און אַ ריהר געטון איהר שטערען מיט זיין דאַרער, בלייכער האַנט.

— איהר זענט בייז אויף מיר?

זי האָט זיך אויפגעהויבען און אויסגעשטרעקט צו איהם די הענט.

— וואָס פאַלט אייך איין? בייז אויף אייך. העלפט מיר אַרויס פון „האַמאַק“.

ער האָט זי אַרויסגענומען און זי איז אויף אַ רגע צוגעפאַלען מיט'ן קאָפּ צו זיין ברוסט.

— אַט אַזוי... און ער האָט זיך גליקליך צולאַכט

זי האָט איהם נייגעריג און מאָרנע אָנגעקוקט. אַזוי לאַכען האָט זי איהם נאָך קיינמאָל נישט גע־הערט. דאָס איז געווען אַ געזונטער, האַ־ציגער גע־לעכטער.

— ער וועט נאָך לעבען און לעבען, — האָט דורכגעדרונגען אַ פרייד איהרע אַלע גלידער.

ער האָט זי גענומען אונטער'ן אָ־עם און זיי זענען אַרויס פון הויף. די נאַכט איז געווען אַ שטילע. פון די אַרומיגע פעלדער האָט זיך געטראָגען דער אַראָמאַט פון אָפּגעשניטענע גראָזען און האָניג בלומען.

אַ פאַר מינוט זענען זיי געגאַנגען שווייגענדיג.

— זענט איהר טאַקע נישט בייז אויף מיר?

— האָט ער ווידער געפרעגט.

זי האָט זיך צוגעטוליעט צו איהם. די גאַנצע צייט איז זי געווען אין אַ מאָרנער שטימונג און האָט פשוט נישט געקאָנט רעדען מיט מענשען.

— אַט אַזוי, ווייט אַ ליבער.

ער איז גיך מיר געוואָרען פון געהן און זיי האָבען זיך געזעצט בײַם ברעג וועג אונטער אַ גרויסען, אַלטען בוים מיט ברייט אויסגעשפּרייטע דיקע און לאַנגע צווייגען.

ער האָט זי אַרומגענומען.

ער האָט צוגעלייגט זיין קאָפּ צו איהר ברוסט.

זי האָט אַ גלעט געטון זיינע האָר און דאָס דאַרע, בלייכע פנים. דערנאָך האָט זי אַוועקגעלייגט איהר קאָפּ אויף זיינע קני און געזאָגט:

— אַראַנאָוויטש, וואָס קלערט איהר טאָן ווייטער?

ער האָט געשוויגען און איז געלעגען שטיל מיט פערמאַכטע אויגען.

זי האָט ווידערהאָלט איהר פראַגע. דער טיר־פער רחמנות־געפיהל, וואָס האָט שוין פון לאַנג געטליעט אין איהר האַרצען צו איהם, האָט זיך איצט דערוועקט נאָך שטאַרקער און איהר האָט זיך פערוואָלט מאַכען זיין לעבען גרינגער און זיין איהם אַ פרוי און אַ מוטער.

— וואָס וויים איך, — האָט זיך דערהערט זיין קול, — מסתמא ווידער זיין פערשפאַרט אין אַנ־שטאַלט ווי אין אַ טורמע. מיין וואַקאַציע ענדיגט זיך איז אַ פאַר טעג אַרום.

— איהר וועט אַהין מעהר נישט פאָהרען.

און ווען ער האָט געוואָלט עטוואָס ענטפערען, האָט זי זיך פלוצים איינגעבויגען און צוגעדריקט איהרע ליפען צו זיין קאָפּ.

זי האָט דערפיהלט ווי זיינע לאַנגע, דאַרע הענט דריקען זי צוזאַמען אין זיינע אָרעמס און ער האָט גענומען רעדען, ווי אַ משוגענער פון גליק און פרייד, מאָרגען און נייע ווערטער, וועלכע זי האָט פריהער פון איהם קיינמאָל נישט געהערט.

צוריק אויפ'ן פאַרם האָט זיי זיך אומגעקערט גאָך האַלבער נאַכט. אין הויז זענען שוין אַלע גע־שלאָפען. ער האָט זי געגומען פאַר דער האַנט און אַריינגעפיהרט אין קאָרידאָר, וואו זייערע צימערען האָבען זיך געפונען. ער איז קוים געשטאַנען אויף די פיס פון שוואַכקייט און אויף זיין פנים האָט גע־בלאַנדזשעט אַ גליקליכער שמייכעל. לעבען זיין טיר האָט ער איהר אַרומגענומען און ווידער געזאָגט, אַז ער האָט זי ליב און האָט נאָך קיינמאָל נישט איבערגעלעבט אַזאַ פרייד ווי איצט.

— געה שלאָפען — האָט זי שטיל אַ שעפּטשע געטון. — איך וועל נאָך קומען דיר זאָגען אַ גוטע נאַכט.

זי האָט זיך לייכט בעפרייט פון זיינע אָרעמס און איז אַריין אין צימער, וואָס איז גע'עין דער פערטער פון זיינעם.

אַ ווײַלע שפּעטער איז זי אַרויס צוריק אין קאָרידאָר. דאָרט איז געווען האַלב פינסטער. זי האָט זיך אַרומגעקוקט. אַלע טירען זענען געשטאַנען פערשפּאַרט. און נאָר אין אַראָנאָוויטשעס צימער איז געווען די טיר עטוואָס אָפען און אַ פאַס ליכט האָט זיך אַרויסגעריסען און בעלויכטען די וואַנט אַנטקעגען.

זי האָט שטיל אָנגעקלאַפּט און אַ שעפּטשע געטון:

— אַ גוטע נאַכט, געליבטער!

אַראָנאָוויטש האָט נישט געענטפערט.

זי האָט איינגעהאַלטען דעם אָטעם און זיך צוגעהערט שטיל. ער מוז שוין שלאָפען. זי האָט עכוואָס מעהר אויפגעעפענט די טיר און אַריינגעקוקט אין חדר. דאָס ליכט האָט געברענט און אַראָנאָוויטש איז געלעגען אין בעט אַ האַלב אויסגעטוהענער מיט'ן פנים צו דער סטעליע, און זיינע אויגען זענען געווען אָפען און האָבען געקוקט מוטנע און אַהין לעבען אויף אין פלאַץ. איין האַנט האָט ער געהאַל־טען אויף דער צושפּילעטער ברוסט, וואָס איז גע־ווען געדיכט בעוואַקסען מיט שוואַרצע האָר, און די צווייטע האַנט איז אַראָפּגעפאַלען פון בעט און מיט די דאַרע לאַנגע פינגער אָנגערירט די פּאָדלאָ־גע. די שיך אויף די פיס זענען געווען פונאַנדער־געשפּילעט.

— אַ גוטע נאַכט, געליבטער!

זי איז אַריין אין צימער און צוגעגאַנגען צום בעט. זי האָט בעמערקט דעם כאַ־נעם פערגליווער־טען אויסדרוק פון זיין פנים, און אַ שרעק האָט צוזאַמענגעשרומפּט איהרע אַלע גלידער. זי האָט אָנ־געריהרט זיין האַנט אויף דער ברוסט, דעם האַלז, דעם קאָפּ, אַ פּיר געטון די פינגער אָבער די איינגע־פאַלענע באַקען. זי האָט נאָך אַלץ נישט פערשטאַ־נען אַז ער איז טויט, נישט געוואָלט גלויבען, אַז זיין האַרץ האָט נישט אויסגעהאַלטען די גרויסע פרייד, וואָס זי האָט איהם געבראַכט. זי האָט גע־נומען ציטערען מיט'ן גאַנצען קערפּער.

— ליבער, איך בין געקומען דיר זאָגען אַ גוטע נאַכט. פאַרוואָס שווייגסטו? זאָג מיר כאָטש איין וואָרט. איין וואָרט!

נאָר ער האָט זיך נישט געריהרט פון אָרט. און פלוצים האָט איהר אַרומגעכאַפּט אַ שרעק און זי איז אַרויס פון צימער מיט אַ געוויין, וואָס האָט זיך צעטראָגען איבער'ן גאַנצען הויז און אַלעמען אויפ־געוועקט.

קוריאָזען און עפּיזאָדען פון יודישען טעאַטער
געזאַמעלט און בעאַרבייט דורך זלמן זילבערצווייג
(ספּעציעל פאַר'ן „נייעם פאלקסבלאַט“)

ער וועט מאַכען מיט'ן שטעקעלע

אַ בעריהמטע אַקטריסע האָט אַראָפּגעבראַכט איהר פאָטער, אַנ'עלטערן מאַן, קיין אַמעריקע, און זיך געווענדעט צו איהר דירעקטאָר מיט אַ ביטע, אַז ער זאָל געבען איהר פאָטער עפּעס אַ דזשאָב (בעשעפטיגונג) אין טעאַטער.

אַזוי ווי די אַקטריסע איז געווען זעהר אַ וויכ־טיגע אין דער קאָמפּאַניע, האָט דער דירעקטאָר זיך בעמיהט צו דערפיהלען איהר ביטע. ער האָט געהייסען קומען איהר פאָטער, און צווישען זיי האָט זיך ענטוויקעלט אַזאַ שמועס:

— אייער טאָכטער האָט מיר געזאָגט, אַז איהר ווילט עפּעס אַ דזשאָב בײַ מיר אין טעאַטער.

— יאָ.

— וואָס אַזעלכעס ווילט איהר בײַ אונז טון?

— איך וויים נישט.

דער דירעקטאָר טראַכט אַ רגע נאָך, און זאָגט:

— אפשר ווילט איהר שפּילען עלטערע ראָלען?

— אָ, נײַן, איך פיהל מיך נישט פעהיג צו שפּילען ראָלען.

— אפשר וועט איהר סופלירען?

— נײַן, איך האָב אַ קורצען אָטעם, און דאָס וועט זיין צו שווער פאַר מיר.

פערטראַכט זיך ווידער דער דירעקטאָר, און פרעגט:

— אפשר ווילט איהר זיין קעשיער (קאַסירער)?

— אָ, נײַן, איך בין נאָר וואָס געקומען, און קאָן זיך נאָך נישט געניי אויפ'ן היגען געלד, און קאָן דעריבער לייכט מאַכען אַ טעות.

— טאָ אפשר ווילט איהר זיין אשער (טיר־שטעהער, בילעטער)?

— נײַן — ענטפערט דער ייד — איך בין דאָ געווען שבת נאָכמיטאָג, און געזעהן ווי דער עולם שטופּט זיך און שטויסט זיך. איך בין אַנ'עלטערער מענש, און כ'האָב נישט אַזאַ כח.

— טאָ וואָס דען ווילט איהר בײַ אונז טון?

— פערלירט שוין דער דירעקטאָר דאָס געדולד.

— פערשטעהט איהר מיך — ענטפערט זיך דזאיק דער אַקטריסעס פאָטער — איך בין געווען שוין עטליכע מאָל בײַ אייך אין טעאַטער, און גע־זעהן, אַז פאַר'ן פאָרהאַנג, דאָרט וואו די מוזיק ויצט, שטעהט איינער, און מאַכט עפּעס מיט'ן שטעק־קעלע, זעהט איהר, דאָס איז נישט קיין שווערע אַרבייט. דאָס וואָלט איך געקענט טון בײַ אייך, און עהרליך פערדינען מיין ברויט.

די חכמים זאָגען שוין היינט גאָרנישט

אין גאָרדין'ס פּיעסע „די שחיטה“ איז פאַר־האַן אַ טיפּ, אַ ייד, ר' זיסעל קריינעס, וואָס אַליין איז ער אַ שרעקליכער פחדן, אַ נישט דרייסטער, אַנ'עניו, און וואָס ער וויל זאָגען, זאָגט ער נישט אין זיין נאָמען, נאָר אין נאָמען פון די חכמים.

די אַלטע קלוגע, גרויסע יודישע געלעהרטע, די תלמידי־חכמים, זאָגען, הייסט עס, און ער זאָגט זיי נאָך.

ווי געוועהנליך, ווען מען בענוצט אַ תלמודישען אויסדרוק, זאָגט מען איהם אין אָריגינאַל, ד. ה. אין העברעאיש אָדער אַראַמעאיש.

שווימען טאַקע ר' זיסלעס רייד מיט אַזעלכע העברעאיש־אַראַמעאישע ווערטלעך.

דאָס ראָזיגע ביסעל תורה האָט שוין אָבער מעהר ווי איין יודישען אַקטיאָר פערשאַפט צרות, וואָרום וואו נעמט מען דאָס אַ יודישען אַקטיאָר, וואָס זאָל קענען העברעאיש און תלמוד?

גענוג, אַז אַ יודישער אַקטיאָר קאָן שפּילען טעאַטער, איז ער, דאַכט זיך, אויך שוין נישט אַבי־ווער...

לויט'ן טעקסט פון דער פּיעסע „די שחיטה“ דאַרף יעדעס מאָל ר' זיסעל קריינעס זאָגען: „די חכמים זאָגען“, און ער זאָגט איבער וואָס זיי זאָגען.

דאָס ווערטעל „די חכמים זאָגען“ ווידער־האָלט זיך זעהר פיל מאָל.

שפּילט אַמאָל דער בעקאַנטער כאַראַקטער־קאָמיקער יעקב פרענק די ראָל פון „ר' זיסעל קריינעס“, פרענק איז אַנ'אויסגעצייכענטער קאָמי־קער און כאַראַקטער־שפּילער, נאָר קיין העברעאיש און קיין תלמוד קען ער נישט, און וויפיל ער שטרענגט זיך אָן, קען ער נישט אַרויסברענגען קיין תלמודישען זאַץ.

דער סופלער ווייסט נעבעך פון דעם אומגליק, בעמיהט ער זיך בײַם סופלירען אויסצומיידען די תלמודישע ווערטער, אָבער יעדעס מאָל פערגעסט ער זיך, און הייבט אָן סופלירען: „די חכמים זאָגען“.

נאָר באַלד כאַפּט ער זיך, און געהט איבער צום ווייטערדיגען טעקסט.

פרענק הערט אָבער כסדר פון סופלער „די חכמים זאָגען“, און אַרויסגעבראַכט פון געדולד, גיט ער אַ געשריי:

— די חכמים האָבען אַמאָל געזאָגט, היינט זאָגען שוין די חכמים גאָרנישט.

די האָר זענען נאָך צו לאַנג

דער טעאַטער־סעזאָן האָט זיך געענדיגט, און די טרופּע, וועלכע האָט געמאַכט שלעכטע געשעפ־טען, איז זיך צעפאָהרען, נאָר 5 אַקטיאָרען האָבען נאָך נישט בעוויזען אַוועקצופאָהרען.

דערווייל האָט זיך דער דירעקטאָר פון דער טרופּע געכאַפּט, אַז ער האָט אַ פערקויפטען בענעפיס, אָבער וואו נעמט מען אַ פּיעסע, אין וועלכער ס'־זאָלען שפּילען נאָר 5 פּערזאָן?

דאָ איז געקומען צו הילף דער אַקטיאָר אַדאָלף סעגאַל. ער האָט אויסגעזוכט פון זיין אַרכיוו אַ פּיעסע פאַר 5 פּערזאָן, וועלכע ער האָט טאַקע אַליין פערפאַסט.

ווען מען איז צוגעטרעטען מאַכען פּרובען אויף דער פּיעסע, רופט זיך אָן דער מחבר:

— איהר זעהט, איך בין נישט ווי אַנדערע מחברים. אַנ'אַנדערער ייד, ווען ער שרייבט נאָר אָן איין פּיעסע, פערלאָזט ער זיך שוין אַ פולען קאָפּ מיט האָר, ווייל ער מיינט, אַז די גאַנצע קונסט ליגט אין די האָר. איך אָבער האָב שוין געשריבען אַ סך פּיעסען, און, קוקט, איך האָב קוים עטליכע האָר.

נאָכדעם ווי מען האָט אָפּגעשפּילט די פּיעסע, און מיט אַ לייטישען דורכפאַל, רופט זיך אָן דער דירעקטאָר צום מחבר:

— איהר ווייסט, וואָס איך וועל אייך זאָגען, ווערליג דער גרויסער קונסט וואָס ליגט אין אייער פּיעסע, האָט איהר נאָך צו לאַנגע האָר.

דאָס לאָדזער לעבען

6 פרייטאג — ו' — אב תרפ"ט

אויגוסט

זון-אויפגאַנג 4.15
זון-אונטערגאַנג 7.05

ליכט-צינדען: 6,41

די לויה פון די דערהרג'עטע יודישע זעלנער
א ריזיגער 10 טויזענד-קעפיגער עולם מלוים

נעכטען פאַרטאָגס זענען אויף די טעלעגראַמעס פון דער לאָדזער מיליטער אַנפיהרונג און פון דער געזעלשאַפט „חסד-של-אמת" געקומען די עלטערען פון די טראַגיש-אומגעקומענע צוויי יודישע זעלנער, בעת דער שרעקליכער באַהן-קאַטאַסטראָפע אין לאָדז.

די עלטערען פון יעקב דוד גערשט וואוינען אין סטריקאָוו, דער אומגעקומענער איז זייער איינציגער זוהן, ער איז געווען א מאַגאַזין-שניידער און האָט לאַנגע יאָהרען געאַרבייט אין לאָדז. ס'איז זיך שווער פאָרצושטעלען די סצענע, ווען די עלטערען פון דעם אומגעקומענעם זענען אַרויסגעקומען אויפ'ן בית-עולם און דערזעהן דאָרט אין מתים-שטיבעל זייער איינציגען זוהן מיט אַזעלכע שרעקליכע וואונדען און מיט אַזאַ שרעק-אויסדרוק אויף דעם טויטען גזיכט. די מוטער האָט שווער געחלשט, דער פאָטער האָט ספּאַזמירט און צו דער פערצווייפלונג פון די שוועסטערען און קרובים וואָס זענען מיטגעקומען האָט גאָרנישט גענומען קיין סוף.

דאָס זעלבע איז אויך געווען מיט די עלטערען פון יעקב דונסקי. זיינע עלטערען וואוינען אין לאַסק, דער פאָטער שלמה איז א קאַמאַשען-שטעפער און אויך דער דערהרגעטער האָט זיך פערנומען מיט דעמזעלבען פאַך. ער איז שוין עטליכע מאָל געשטאַנען אויף מיליטערישע קאָמיסיעס און האָט בעקומען אָדראָטשעניעס צוליב זיין שוואַכען געזונד-צושטאַנד, מיט 2 יאָהר צוריק איז יעקב דונסקי געפאָהרען קיין דייטשלאַנד און דאָרט געאַרבייט. ווען ס'איז געקומען דער פּאַבאָר, איז דונסקי צוריקגעקומען פון דייטשלאַנד און זיך צוגעשטעלט צו דער קאָמיסיע, דאַסמאָל האָט מען איהם צוגענומען און ער האָט אָנגעהויבען דינען אין 28-טען פולק אין לאָדז. מיטוואָך האָבען די עלטערען נאָך בעקומען א בריף, וועלכען יעקב דונסקי האָט געשריבען דינסטאָג פון לאַגער אין באַריטש. אין דעם בריף שרייבט ער, אַז ער קומט מיטוואָך צוריק פון לאַגער קיין לאָדז און ווערט אַ היימקומען קיין לאַסק אויף שבת, ווען די עלטערען האָבען בעקומען די טרויעריגע טעלעגראַמע פון לאָדז זענען זיי געווען זיכער, אַז דאָס טעלעגראַפירט זייער זוהן, אַז ער קומט קיין לאַסק.

נעכטען אינדערפריה האָט „חסד-של-אמת" אַדורכגעפיהרט די לעצטע פאָרמאַליטעטען צו דער קבורה פון די 2 קרבנות.

די בעוועגונג אויפ'ן בית-עולם איז צוליב תשעה-באב געווען א זעהר גרויסע, אָבער שוין פון 11 אַ זייגער אָן האָבען אָנגעהויבען אָנצוקומען הונדערטער און טויזענדער מענשען צו דער לויה פון די טראַגיש-אומגעקומענע, מיט יעדער מינוט איז דער עולם געוואָרען גרעסער, דאָס געדראַנג אונבעשרייבליך, 12 אַזייגער איז שוין אין דעם גרויסען זאַל און אויפ'ן פּלאַץ פאַר'ן בית-החיים געווען אַן עולם פון 10 טויזענד מאַן.

די דעלעגאַציע פון דער מיליטער מאַכט איז בעשטאַנען, פון פולקאָווניק פון גענעראַל-שטאַב הילאַרסקי, פולקאָווניק פּעראַפינאָוויטש, מאַיאָר טשעשלאַק, קאַפּיטאַן מיכאַלאָווסקי, די פּאָרוטשניקעס יאַרעצקי, וואַלקאָווסקי און לאַוואַטשאַק, א דעלעגאַציע פון אונטעראָפיצירען, און זעלנער פון 26-טען פולק, און א עהרען-פּלוטאָן אין פולער בעוואָפנונג מיט 2 גרויסע קרענץ לעבעדיגע בלומען אין נאָמען פון 28-טען פולק. אין נאָמען פון לעגיאָניסטען-פערבאַנד איז דעלעגירט געוואָרען דער פערוואַלטונגס-מיטגליד וויקטאָר בלומענפעלד.

די מיטגלידער פון חסד-של-אמת האָבען אַדורכגעפיהרט די טהרה און ביידע הרוגים האָט מען אַריינגעטראָגען אין גרויסען זאַל, וואו דער חזן פון דער אַלטשטעטישער שול לינאָגראַד האָט געמאַכט אַן אל מלא רחמים. די יללות און געשרייען פון די פער'צערטע פאַמיליעס זענען געווען נישט צו בעשרייבען. יעדע מינוט האָט מען געמוזט מונטערן אַנ'אַנדערען פון די משפחה-מיטגלידער. האַלב איינס אַ זייגער האָט מען אַרויסגעטראָגען די בר-מננס צו די קברים, וועלכע געפינען זיך איינס נעבען דעם אַנדערען. פאַראויס האָט מאַרשירט די מיליטערישע דעלעגאַציע מיט די קרענץ, דאַן האָט מען געטראָגען די מיטה'ס, נאָכדעם זענען נאָכגעגאַנגען די פאַמיליען-מיטגלידער און דאַן דער ריזיגער פילפאַך טויזענד-קעפיגער עולם.

די קבורה איז פאָרגעקומען שטרענג לויט'ן יודישען דין.

נאָך לאַנג, לאַנג איז דער גרויסער עולם געשטאַנען ביי די פרישע קברים פון די 2 אומגעקומענע יונגע לעבענס, און געשמועסט וועגען דער מורא'דיגער באַהן-קאַטאַסטראָפע אין לאָדז.

ס'איז נאָך כדאי צו רעדען וועגען דעם גרויסען אונדיסציפלינירטען עולם, וועלכער האָט זיך געהאַלטען אונטער יעדער קריטיק. מ'האָט זיך געשטופּט, געשטויסען, געבראָכען און אומגעוואָרפען מצבות, געטרעטען אויף קברים, צוקוועטשט פרויען, וועלכע האָבען אין די צעהד.ליגע געחלש'ט.

און נאָך א וואָרט דאַרף געזאָגט ווערען נישט די קהלה-פערוואַלטונג און נישט דער ראַבינאַט זענען געווען רעפּרעזענטירט ביי דער לויה פון די 2 יודישע הרוגים אין לאָדז.

דער נעכטיגער תשעה-באב

(—) דעם נעכטיגען תשעה-באב-טאָג האָט מען אין לאָדז שטאַרק אָנגעזעהען.

צוליב דער חגא האָט דער עולם געהאַט מעהר צייט, האָט מען טאַקע געפאַסט פיל מעהר ווי שטענדיג, צו קינות איז אין אַלע שוהלען און שטיבלעך געווען געפּאַקט. פון באַלד פריה אָן האָבען מאַסען מענשען גענומען שטראָמען צום בית-עולם. אַזוי ווי שטענדיג האָט פאַר'ן בית-עולם נישט געפעהלט קיין שנאָרערס, וועלכע האָבען נישט אַדורכגעלאָזען קיין איינעם פון די בעזוכער פון בית-עולם.

איבערגעפאָהרען דורך אַנ'אויטאָ

אויף נאָוואָמיעסקא לעבען נומער 29 איז אַנ'אויטאָ אָנגעפאָהרען אויף דער אַדורכגעהענדען דורך דער גאַס 49 יעהריגען גלעזער משה אונגוואַנגער. די פּאַגאָטאָוויע האָט אָפּגעפיהרט דעם אומגליקליכען אין שפּיטאָל פון דעם שטעטישען זאַמעלפּונקט.

פערוואונדעט ביי אַנ'אַנפאַל פון עפּילעפּסיע

אין הויף אויף וואָלבאָרסקא 16 האָט בעקומען אַנ'אַנפאַל עפּילעפּטישען אַטאַק דער 51 יעהריגער ברוך אורבאַך. ביים פאַלען האָט זיך אורבאַך אַזוי צוקלאַפּט דעם קאָפּ, אַז מען האָט צו איהם געמוזט אַרויסרופען פּאַגאָטאָוויע.

הערץ גראָסבאַרט אין לאָדז

נעכטען איז געקומען קיין לאָדז פון זיין ערפאָלגרייכען טורנע אין רומעניען דער בעקאַנטער אַרטיסט און רעציטאַטאָר, אונזער בן עיר, הערץ גראָסבאַרט.

גראָסבאַרט האָט פערבראַכט אין רומעניען אַ האַלב יאָהר און זיינע רעציטאַציע-אָווענדען זענען געווען אַנ'איבעראַשונג אין דעם ראָרטיגען יודישען קולטור-לעבען.

קיין פלענער אויף דער נאָהענטסטער צוקונפט האָט ער דערווייל נישט, ווייל אין פּוילען האָט ער איצט אָנגעטראָפען אויף אַ פולשטענדיגען „תשעה-באב" אין אונזער טעאַטער-וועזען.

די טעג פאָהרט ער אַרויס מענען משפּחה-אַנגעלעגענהייטען אין פּאַריז.

עס ווערען מיט איהם געפיהרט אונטערהאַנדלונגען, ער זאָל דאָך בלייבען אין לאַנר שפּילען טעאַטער.

געכאַפּט גנבים

מיר האָבען די טעג געמאָלדען וועגען אַ גרויסע גנבה אויף פּעטריקאָווער 90 ביי פּרוי פעלא שטיינערט.

ווי מיר דערוויסען זיך וועגען נעכטען בייגאַכט נאָך אַנ'אַבלאַווע, פערהאַלטען געוואָרען די גנבים וואַצלאַוו טים (פּיוונא 38) און אַבראַם האָכהאַוז (מאַליטאַנאַ 9) ווי אויך העלענא טיכאַליאַק און וואַצלאַוו פּיאַטראַש — אַלע אלס די אויספיהרער פון דער גנבה ביי דער שטיינערט.

פער'סמ'ט א קינד

אויף נגרושער 72 האָט דאָס אַנדערטהאַלבען יעהריג יונגעלע פון טרענער נ. עפּשטיין, בעת דער אָפּוועזענהייט פון די עלטערען זיך אָנגעטרונקען מיט עפּעס אַ סם. אין אַ בעוואוסטלאָזען צושטאַנד האָט מען דאָס קינד אָפּגעפיהרט אין שפּיטאָל אַננאַ מאַריאַ.

גרויסע צוקונפט פון אויטאָבוס-פערקעהר
„דזשענעראַל מאָטאָרס" האָט אין איין יאָהר פערקויפט 28,000 לאַסט-אויטאָס

מיט אַ פּאָר טעג צוריק האָבען די צייטונגען געבראַכט ידיעות, אַז די געזעלשאַפט צו עקספּלאָאַטירען די באַהנען האָט בעשלאָסען צו שליסען די בעוועגונג אויף איינער פון זייערע ליניעס, ווייל די באַהן האָט נישט געקענט קאָנקורירען מיט דער שנעלער און בעקוועמער אויטאָבוס-קאָמוניקאַציע וועלכע איז איינגעפיהרט אויף דער ליניע.

דאָס בעווייזט, וואָס פאַר אַ גרויסע צוקונפט עס האָט פאַר זיך די ענטוויקלונג פון דער אויטאָבוס-ליניע, וועלכע פערכאַפּט מיט יעדען יאָהר אַלץ נייע טעריטאָריעס.

אין פּוילען האָט זיך די אויטאָבוס-קאָמוניקאַציע אָנגעהויבען אין אַ שנעלען טעמפּאָ צו ענטוויקלען פונ'ם יאָהר 1925, און די אויטאָבוס-ליניע, בעטרעפט שוין איצט ביי די 24,000 קמ. (די באַהן-ליניע 19,500 קמ.)

די סטאַטיסטיק בעווייזט דערביי אַז פון די אויטאָמאָבילען האָבען אין איראָפּע דעם גרעסטען ערפאָלג די לאַסט-וואַגענס פון „דזשענעראַל-מאָטאָרס", וועלכע זענען פערקויפט געוואָרען אין 1928 אַ צאָהל פון 28,000.

די צאָהל רעדט פאַר זיך, די שנעלע ענטוויקלונג פון דער ראַזיגער מאַרקע אויטאָמאָבילען איז צו ערקלערען מיט די גרויסע מעלה און פערהעלטניסמעסיגע צוגענגליכע פּרייזען פון די אויטאָס.

אינפאָרמאַציעס ביי „עליבאָר" קילינסקי-גאַס 70, טעל. 172 און 8174.

די פאַך-קורסען פאַר מיידלעך
ביי דער געזעלשאַפט „פּראַצאַ"

די לאָדזער געזעלשאַפט „פּראַצאַ" (מאָנטשאַנסקא 21) האָט מיט עטליכע יאָהר צוריק אָרגאַניזירט פאַך-קורסען פאַר מיידלעך אין פערלויף פון דער צייט האָט די געזעלשאַפט אַרויסגעלאָזט אַ רייה קוואַליפיצירטע פאַך-מייסטערינס, וואָס אָרדנען זיך איין אין זייער פאַך און מאַכען זיך פון דעם אַ לעבען.

אין דער איצטיגער שווערער צייט ווען די לופט-פּרנסות נעהען אונטער, איז דער איפּטוה פון דער געזעלשאַפט „פּראַצאַ" זעהר אַ וויכטיגער.

די פערוואַלטונג פון דער געזעלשאַפט „פּראַצאַ" העלפט איהרע שילערינס ביים אויסזוכען אַרבייט אין די פאַך-וואַרשטאַטען אא"ג. זי העלפט זיי אויך אין זעלבסטשטענדיגען איינאָרדנען זיך.

אין די גרויסע, ריינע און ליכטיגע צימערען פון „פּראַצאַ" לערנען זיי זיך, אונטער דער לייטונג פון געניטע פאַך-ספּעציאַליסטען נייען, מאָרעלירען קינדער—קאָנפעקציע, האַפט, וועש-נייען, אַנדולאַציע, מאַניקור א. ד. גל.

די „פּראַצאַ" גיט איהרע שילערינס די ווייטגעהענדסטע מאַטעריעלע הנחות, פיהרט אויס אומזיסט בעשטעלונגען פאַר געזעלשאַפטליכע און פילאַנטראָפּישע אינסטיטוציעס.

די געזעלשאַפט „פּראַצאַ" אַלס איינע פון די וויכטיגע און ניצליכע אינסטיטוציעס, האָט זיך גערעכט פערדינט די טיפסטע אָנערקענונג פון דער לאָדזער יודישער געזעלשאַפט.

יודיש טעאַטער אין פילהאַרמאָניע, נאַרוטאָוויטשא 20
אונטער דער לייטונג פון א. בעזמאַן.

אויפ'ן פערלאַנג פון פובליקום זענען די פאָרשטעלונגען פון בעליבטען אַרטיסט

מ. לאַמפּע פ. מענדעלעוויטש
— פערלענגערט געוואָרען —
לעצטע וואָך צו ביליגע פּרייזען!

שבת, דעם 17-טען אויגוסט, 9 אַ זייגער אָווענד פּרייזען פון 80 גר. ביז 3 זל.
פּרעמיערע! צום ערשטען מאָל אין לאָדז דער שלאַגער פון די גרעסטע טעאַטערן

ליבע און האָב
אין 4 אַקטען פון ל. קאָברין
הויפּטראָל סעם — מ. לאַמפּע

שבת, דעם 17-טען, 4 נאָכמ. פון 50 גר. ביז 2 זל. די אויסגענומענע פּיעסע

יודישע גליקן
אין 3 אַקטען פון מאַריאַסין.
הויפּטראָל „יאָשע בעל-עגלה"—מ. לאַמפּע.

מאָנטאַג, דעם 19-טען 9 אָוו. פון 50 גר. ביז 2 זל. די אין לאָדז בעליבטע פּיעסע

דער תלמיד חכם
אין 5 אַקטען פון ראַקאָוו.
הויפּט-ראָל „אַלתר" — מ. לאַמפּע.

זונטאַג, דעם 18-טען 9 אָוו. פון 50 גר. ביז 2 זל. אויפ'ן פערלאַנג פון פובליקום מאָריס לאַמפּע אין זיין קונסט-ראָל אלס

טוביה דער מילכיגער
אין 4 אַקטען פון שלום עליכם.
הויפּטראָל „טוביה" — מ. לאַמפּע.

דינסטאַג, דעם 20-טען צו פּאָפּולערע פּרייזען, צום 2-טען מאָל דער שלאַגער פון די גרעסטע טעאַטערן

ליבע און האָב
אין 4 אַקטען פון ל. קאָברין.
הויפּטראָל „סעם" — מ. לאַמפּע.

ט'נעמט אָנטייל דאָס גאַנצע פּערסאָנאַל. בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון פילהאַרמאָניע
אַדמיניסטראַטאָר: מ. אַרנוואַלד. מוזיקאַלישער לייטער: ל. זעלמאַן.

שייטלען
צו מעסיגע פּרייזען צו בעקומען ביי
פּאָרזשוצקאַ, קאַמיענאַ 5.

DR. MED.
Grzegorz Rozenberg
ספּעציאַל-אַרצט פאַר מאָגען, קישקע, לעבער און אינערליכע קראַנקהייטען
גראַנסקאַ 44 (דלוגאַ) Tel. 24-44
נעמט אָן פון 11 ביז 1 נאָכמ. און פון $5\frac{1}{2}$ ביז $7\frac{1}{2}$ אָווענד חוץ מיטוואָך נאָר פון 11 ביז 1 נאָכמ.

Dr. MED. J. BETTE
ספּעציאַל-אַרצט פאַר אינערליכע און קינדער-קראַנקה.
פּיעטריקאָווער 6, טעל. 95-44.
פּערריזם.

לאדז איז די ווילנער טרופע
א שמועס מיט'ן דירעקטאר מזאה

די פסטאג האבען די „ווילנער" פערענדיגט זייער רע גאסטראלען אין לאדז און נעכטען זענען זיי ארויסגעפאהרען אויף ווייטערע גאסטראלען איבער דער פראווינץ.

פאר'ן אוועקפאהרען האבען די ארטיסטען בער וכט אונזער רעדאקציע. ביים געזעגענען זיך האט זיך אנטוויקעלט א שמועס בעת וועלכען דער די רעקטאר פון דער ווילנער טרופע, ה' מזאה, האט זיך געטיילט מיט זיינע איינדרוקען פון לאדז און איבערגעגעבען וועגען די נאהענסטע פלענער פון דער „ווילנער טרופע".

— אונזערע גאסטשפילען אין לאדזשער טעאַטער — דערצעהלט ה' מזאה, זענען אדורך מיט'ן גרעסטען מאטעריעלען און מאראלישען ערפאלג. לאדז האט אונז אויפגענומען זעהר ווארים. אזא ווארימע און הארציגע בעציהונג פון א שטאט צו ארטיסטען, האבען מיר געזעהען נאר אין לאדז און אין ווין. אגב איז ביי אונז — זאגט ווייטער ה' מזאה נאך פערבליבען אין זכרון דער אַמאָליגער גרויסער פייערליכער קבלת-פנים, וואס לאדז האט כאר אונז איינגעארדענט, און ס'האט אונז זעהר גרעהט פעסטצושטעלען, וואס אויך איצט פער-באגט לאדז דעם בעסטען טעאַטער-עולם.

צו אונזער איצטיגען ערפאלג אין לאדז האט פיל מיטגעווירקט דעם אומשטאנד, וואס אונזערע גאסטראלען זענען פארגעקומען אין שטאטישען טעאַטער. ס'איז אנגענעהם פעסטצושטעלען, אז סיי דער לאדזער מאגיסטראט און סיי אונזערע פוי-לישע קאלעגען ארטיסטען, האבען ענדליך איינגע-זעהען, אז אין טעאַטער הערשט נישט דער וועל-בער כלל ווי אויף אנדערע געביטען: דאס איז — וואס גרעסער דער אנבאט, אלס גרעסער די נאכ-פראגע. אין טעאַטער איז נישטא קיין קאנקורענץ און וואס מעהר ס'וועלען זיין בעסערע טעאַטערען, אלץ גרעסער וועט זיין די פרעקווענץ אין טעאַטער, אלץ מעהר וועלן זיין טעאַטער-בעזוכער.

מיר ווילען דערביי האפען, אז אויך אויף להבא וועט דער לאדזער מאגיסטראט זיך נישט אפזאגען אין נעוויסע צייטען פון יאהר, אפצוגעבען דעם שטאטישען טעאַטער פאר'ן בעסטען ייד-ישען טעאַטער, וועלכער איז נע-זונה. דער לאדזער מאגיסטראט האט אנגענומען א בעשלוס וועגען שטיצען דעם יידישען טעאַטער. אפשר איז הסכם מיט דער דאזיגער רעזאלוציע וועט ער אויך אפגעבען דעם טעאַטער-לאקאל — אונענגעלדליך.

דערווייל פאהרען מיר ווייטער קיין מערב-גאליציען. אויפ'ן וועג וועלען מיר בעזוכען טאמאשאוו, ראדאם, לובלין, נאכדעם וועלען מיר אפשר ווי-דער זיך אראפכאפען קיין ווארשא (אויב מיר ווע-לען דארט געפינען א פאסיגען לאקאל). אמשטארקס-טען וואלט אונז געפרעהט, ווען א פאסיגער לא-קאל וואלט זיך געפונען אין לאדז. לאדז וואלט איצט אמבעסטען געווען צוגעפאסט פאר אונז.

צום נייעם סעזאן גרייטען זיך שוין אונזערע רעזשיסארען דוד הערמאן, ד"ר ווייכערט א. אנה. די מוזיקער הענעך קאן און יוסף קאמינסקי, די מאלערס ארבייטען זעהר אינטענסיוו, און דער ערש-טער רייה וועלען מיר הייריאהר אנהויבען פראבירען די ווערק פון אונזערע יונגע דראמאטורגען ד"ר ציפור, פרעגער, אהרן צייטלין.

וואו מיר וועלען אויסשפרייטען אונזערע גע-צעלטען צום נייעם סעזאן ווייסען מיר נאך אליין נישט, צו אונזער גרעסטען בעדויערען. דעם איצט קראנקהאפטען ארגאניזם פון יודישען טעאַטער אין פוילען קען אויסגעהיילט ווערען אין דער ערשטער רייה נאר דורך אויפשטעלען טעאַטער-געביידעם אין די גרעסערע צענטערען. ס'דארף קודם-כל גע-שאפען ווערען אן ארט וואו צו שפילען. דאס איז א וויכטיג פראבלעם, וואס דארף אין דער ערשטער רייה געלעזט ווערען — האט פערענדיגט ה' מזאה. — אלע אנדערע פראגען טרעטען אפ אויף דעם צווייטען און דריטען פלאן.

באמת דאס יודישע קולטורעלע לאדז וואלט זיך געמעגט פעראינטערעסירען און שאפען א גע-ביידע פאר'ן יודישען טעאַטער. לאדז, וואו ס'האט בען אמאל געשפילט 3 יודישע טעאַטערען, האט איצט נישט קיין איין געביידע פאר א יודישען טעאַטער. זענען מיר טאקע אזוי צוריקגעגאנגען קולטורעל?

די יודישע ארבייטערשאפט האט זיך געזעגענט מיט די „ווילנער"

עהערנעכטען, מיטוואך אין אוונט האט די פערוואלטונג פון דער געז. „אוונט-קורסען פאר ארבייטער" אין איהר אייגענעם לאקאל, זגערזשער 17 איינגעארדענט א געזעגענונגס-אוונט לכבוד די „ווילנער"-ארטיסטען. ה' מ. בראנר עפענט דעם אוונט, אין קורצע ווערטער שטעלט ער זיך אפ אויף דעם אנטוויקלונגס-וועג, וואס דאס יודישע טעאַטער האט אדורכגעמאכט, און וועלכע אויפגאבען עס שטעהען נאך פאר די „ווילנער", ביז יאנען דאס יודישע טעאַטער וועט ווערען פון דער מלוכה מאַטעריעל-פערזיכערט. דער רעדנער פערענדיגט: די יודישע ארבייטערשאפט איז אלע לענדער שטענ-דיג געווען טרייהייט און ליבע די יודישע ליטעראַטור און קונסט בכלל און דעם יודישען טעאַטער בפרט.

דער בעליבטער ארטיסט י. וויסליץ בלייבט נישט שולדיג קיין ענטפער און רעציטירט איינינגע זאכען פון פרצ'ן און שלום אש, די „מקובלים" דעם „קלעזמערס טויט".

אויך יוסף קאמען האט געענטפערט מיט רע-ציטאציעס: „דער דייטש" און „קאמיוואיאזשארען" פון שלום-עליכם'ן, וועלכע זענען בעשאנקען גע-ווארען מיט רוישיגע אפלאדיסמענטען.

צום סוף האבען זיי איבערגעלאזט „לעצט-געלד" שלום אש'ס „דער יודישער קאזאק" פרצ'ס אפראזמענט געווידמעט די יונגע דיכטער און א פאראדיע „געסט".

וויסליץ און קאמען האבען בעקומען א מתנה א בוקעט לעבעדיגע רויטע בלומען.

פארק „העלענאוו"

מארגען, שבת, 5 נאכמ. קומט פאר א גרויסער

פאפולערער קאנצערט

אונטער דער לייטונג פון קאפעלמייסטער TÖLG

אין אוונט אויפטריטען פון נייע אנגאזשירטע קינ[...]

לער-קרעפטען מיט אנ'אנטראקציע-פראגראם.

טראמוואי-פערקעהר אויף פעט-ריקאווער גאס וועט פארקומען נארמאל

(2) מצד דער טראמוואי-דירעקציע ערקלערט מען, אז דער טראמוואי-פערקעהר אויף פיעטרי-קאווער גאס וועט פארקומען נארמאל, הגם די טראמוואי-ארבייטען וועט מען אנהויבען דעם 16-טען ה. ח.

א פארפאל מיט א משמש

(—) מיטוואך פארנאכט, בעת דער משמש פון קאלישטשיקער רבין ה' אלימלך איז אדורכגעגאנ-גען דורכ'ן הויז פון רוג פאלורניאווא און ווסכאדניא איז פון א טויער פון 3-טען שטאק אראפגעפאל-לען א בוטעל מיט אנגעשטעלטע קאַרשען און איהם פערגאסען אזוי גרויס ווי ער איז געווען מיט'ן ווישניק און דאס גלאז פון דער צובראכענער פלאש האט איהם אדורכגעשניטען דעם ארבעל און פער-וואונדעט די האנט.

19 מיטגלידער פון „החלוץ המרכזי"
בעקומען סערטיפיקאטען אויף צו פאהרען קיין ארץ-ישראל

ווי בעקאנט, געפינט זיך זייט א געוויסע צייט א גרופע חלוצים, מיטגלידער פון „החלוץ-המרכזי" אין דער לאנד-ווירטשאפטליכער פערמע און העלע-נובעק אויף „הכשרה", אז זיי ווערען פארנעבערייט צו פראדוקטיווער לאנד-ארבייט אין ארץ-ישראל. היינטיגען זונטאג איז אראפגעקומען קיין העלע-נובעק א קוואליפיקאציע-קאמיסיע פון צענטראלען אייאמט און ווארשא. בעשטעהענד פון די ה"ה: ב. שאפאר, לייטער פון צענטראלען א"י-אמט, י. הורוויטש, סעקרעטאר פון ציוניסטישען צענטראל-קאמיטעט אין ווארשא און ה' פעטשעניק, מיטגליד פון צ. ק. פון „פועלי-ציון", וועלכע האבען אויפ'ן ארט קוואליפיצירט די חלוצים, צו זיי האבען שוין בעקומען די נויטיגע הכשרה. אין רעזולטאט זענען בעשטעטיגט געווארען צוזאמען צו פאהרען קיין ארץ-ישראל 19 מיטגלידער פון „החלוץ-המרכזי", צווישען זיי 10 פון לאדז, 8 פון קאליש און 1 פון זדונסקא-וואליא. צווישען די בעשטעטיגטע זענען אויך 3 מיידלעך. אויסערדעם איז נאך בעשטעטיגט געווארען 1 מיטגליד פון „ברית-טרומפלדור" און 2 חלוצים פון אינטערנאט אין העלענובעק. אלע בעשטעטיגטע בעקומען סערטיפיקאטען און וועלען בקרוב אפפאהרען קיין ארץ-ישראל.

יונגע קינסטלער אויף דער רייזע

ס'איז שוין געווען געמאלדען, אז ס'גרייטען זיך א גרופע לאדזער יונגע מאלער אויף אנ-אויסשטעלונגס-טורנע איבער א רייה גרעסערע פוילי-שע שטעט. דער ציל פון דער רייזע איז א שטודיום קיין פאריז.

קינסטלער, וואס ווילען זיין פערטרעטען אויף די אויסשטעלונגען ווערען געבעטען צו צושיקען זייערע עקספאנאטען, אדער אלע נאהנטע ענינים, צו מ. ר. נאטליב, זאוישא 25.

אפטייקען
היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) מ. ליפיעץ, פעטריקאווער 193; מ. מיל-לער, פעטריקאווער 46; וו. גראשקאווסקי, קאנ-סטאנטינער 15; פערעלמאן, צגעלניאנא 64; ה. ניער-וויאראווסקי, אלעקסאנדראווסקא 37; ר. יאנקעלע-וויטש, אלטער מארק 9.

די קראנקען-קאסע-פאגאטאוויע

(2) צוליב רעמאנט, איז די קראנקען-קאסע-פאגאטאוויע איבערגעטראגען געווארען פון וואול-טשאנסקא 225 אויף קארולא 28. דער טעלעפאן-נומער איז געבליבען דער זעלבער.

נעכטיגע רינג-קאמפען אין צירק

אין דער ערשטער פאר האבען נעכטען גע-קעמפט די שווארצע מאסקע מיט דעם ברוטאלען ווילינג. די שווארצע מאסקע האט די גאנצע צייט די איבערוויכט, אבער ווילינג קעמפט ברוטאל און נאר א דאנק זיין פיזיש שטארקערער קראפט ווערט די שווארצע מאסקע בעזיגט.

די סענסאציע פון נעכטיגען אוונט האט גע-וואלט זיין דער קאמף פאשאף מיט נארקאוויענקא, וועלכער האט געדארפט פארקומען אויף א פרע-מיע פון 200 זלאטים אויסער טורניר. נארקאוו-יענקא האט זיך אבער נישט געשטעלט צום קאמף און איהם האט פערטרעטען דער אמעריקאנער אט-לעט באן כאמסאן. פאשאף ווארפט אן זיין געגנער א שטארקערען טעמפא. באן-כאמסאן געפינט זיך די גאנצע צייט אין רעפענסיווע. ענדליך געלינגט פא-שאפ'ן אין דער 23-טער מינוט צו לעגען זיין געגנער אויף ביידע לאפאטקעס.

דער קאמף פינעצקי—שטעקער האט זיך גע-ענדיגט אהן רעזולטאט.

היינט זענען אלע קאמפען רעצידירענד. פא-שאף מיט דער שווארצער מאסקע. פינעצקי קעמפט מיט נארקאוויענקא'ן און ווילינג מיט שטעקער'ן.

גרויסע גארטען-פערוויילונג אין „העלענאוו"
למובת „תומכי אורחים"

זונטאג, קומט פאר אין „העלענאוו" א גראנ-דיעזע גארטען-פערוויילונג, פערבונדען מיט א רייכען פראגראם לטובת דעם הילף-פעראיין „תומכי-אורחים". די יודישע בעפעלקערונג אין לאדז וועט אויך דאסמאל מיטהעלפען דער דאזיגער הילף-אינסטיטוציע צו א נעהעריגען ערפאלג, און וועט צאהלרייך בעזוכען די פערוויילונג.

ארעסטירט א גנבים-באנדע

(2) מיטוואך ביינאכט האט פאליציי ארעס-טירט א שייקע גנבים, וועלכע האבען זיך געפונען אין דער וואוינונג פון פאסער זוקין אויף אלעקסאנ-דער-גאס 22.

די גנבים זענען גראד געווען פערנומען מיט'ן איינטיילען צווישען זיך די גנבה, וואס זיי האבען אויסגעפיהרט ביי מנחם קאלער, אלעקסאנדער-גאס נומער 26.

ראדיא-פראגראם
פרייטאג, 16 אויגוסט

12.05 ווארשא: מוזיק פון גראמאפאן-פלי-טעס. 16.30 ווארשא: מוזיק פון גראמאפאן פלי-טעס. 17.25 קראקא: „זשורנאליסטיק און ארטיס-טישע שאפען" פארלעזונג פון א. טשורנאווסקי. 18.00 פויזען: קאנצערט פון די ארכיסטען פון דער פויזנער אפערע. 19.25 ווילנא: פרעהליכע אוידיציע „קווי פרא קוואַ". 20.30 סימפאנישער קאנצערט פון דער ווארשאווער פילהארמאניע. 22.05 ווארשא: קאמוני אט פון פ.א.ט. 19.30 בערלין: קאנצערט פון ראדיא-ארקעסטער. 20.00 לאנדאן: סימפאנישער קאנצערט. 20.30 מיילאנד: סימפאנישער קאנצערט.

שבת, 17 אויגוסט

12.05 ווארשא: מוזיק פון גראמאפאן פלי-טעס. 16.15 ווארשא: ארטיסטישער ווינקעל אויפ-טריט פון אירענא ראמאן. 18.00 ווארשא: פרא-גראם פאר קינדער. 19.20 ווילנא: פרעהליכער פעליעטאן וועט לייענען קארל ווירוויטש וויטקאוו-סקי. 20.05 פויזען: דאס בליהענדע ווארט רע-ציטאציעס. 21.00 ווארשא: מאצארט-קאנצערט פון זאלצבורג. 22.05 ווארשא: קאמוניקאט פון פ.א.ט. 22.45 ווארשא: טאנץ-מוזיק. 24.00 פויזען: נאכט-קאנצערט פון דער פירמע פיליפס. 19.00 בערלין: פאטעפיאן-קאנצערט פון אירינא וועס-טערמאן. 20.00 דאווענטרי: סימפאנישער קאנ-צערט. 20.00 קעניגסוויסטערהאוזען: קאנצערט פון פאטאקייס קאמפאזיציעס.

פון יודישען טעאַטער

מיט גרויס ערפאלג גאסטראלירט דער בע-קאנטער שוישפילער מאריס לאמפע אין היגען יו-דישען טעאַטער. דעם שבת נאכמיטאג ווערט גע-שפילט די אויסגעצייכנטע פיעסע „יודישע גליקען" און ביינאכט ווערט געגעבען א פרעמיערע „ליבע און חוב" פון קאברין. די הויפטראלע שפילט דער גאסטראליאר מאריס לאמפע.

פון די קינאס

אין „לונא" ווערען כסדר דעמאנסטרירט אין שלאנגער נאכ'ן צייטען. איצט געהט א שפאנ-נייע פרעמיערע א.נ.: „דריי ליידענשאפטען" פון בעקאנטען רוסישער רעקס אינגראם. אין די הויפט ראלען אלים טעררי און איוואן פעטראוויטש. די מו-זיקאלישע אילוסטראציע איז ווי תמיד גוט.

אין „גראנד-קינא" געהט דער שעהנער פילם „גיבעלונגען", וועלכער האט זיינערצייט פון אלע בילדער געהאט דעם גרעסטען ערפאלג.

דער פילם ווייזט אינטערעסאנטע העלדענ-טהאטען פון דעם שטארקען זיגפריד, וועלכער האט זיך ביים קאמף מיט דעם טיראן איינגעשטעלט זיין לעבען. די שעהנע אויפנאהמען און דעקא-ראציעס, ווי אויך דאס שפילען פון שעהנעם פאוועל ריכטער, און דעם כאראקטער-שוישפילער בער-נארד געצקע, מאכען א טיפען איינדרוק. אויסער דעם ווערט נאך געגעבען א נאך-פראגראם.

אין „קאפיטאל" ווערט איצט אויפסניי דער מאנסטרירט דאס פרעכטיגע בילד א. נ. „בלוט ברודערשאפט" אין א גאנץ נייער קאפיע. אין דעם בילד שפילען זיך אפ די שוידערליכע סצענעס אויפ'ן מלחמה-פראנט. די הויפטראלען שפילען ראנאל קאל-מאן, נאאה בעררי א. אנד. אלע בילדער אין דעם רעדמאהנטען קינא ווערען דעמאנסטרירט מיט א פערגרעסערטען סימפאנישען ארקעסטער.

אין „סירענא" ווערט מיט א גרויסען ערפאלג דעמאנסטרירט דאס גרויסע וועלטמייסטערווערק פון שעקספיר „אטעלא" אין די הויפטראלען עמיל יאנינגס, ווערנער קראוס און ליא דעפוטי. צו דעם בילד ווערען ספעציעל אויסגעפיהרט א רייה אריעס פון די בעסטע אפערעס. די מוזיק איז ספעציעל צוגעפאסט צום בילד.

אין „עראַ" ווערט איצט נאך א רייהע וועלטען שעהנע פילמען ווידער דעמאנסטרירט א פרעכטיגע בילד א. נ. „ליבהאבער" מיט דעם קינסטלער פארל ווילמא באנקי און ראנאלד קאלמאן אין דער הויפטראלע.

אין קינא-טעאַטער „בייקא" ווערט איצט גע-געבען דער העכסט אינטערעסאנטער פילם א. נ. „ראסיסא" (די גאסען-זינגערן).

די הויפט-ראל אין דאזיגען פילם פיהרט אויס די זיסע און רייצענדע שוישפילערן מערי פיקפארד.

סיי דאס שפילען פון די ארטיסטען און סיי די טייערע אויסשטאטונג לאזען איבער אויף דעם צושויער א גוטען איינדרוק.

די מוזיק איז ספעציעל צוגעפאסט צום בילד. דער זאל איז מעכאניש ווענטילירט.

מעלדונג

אלע וויגאגיע לוין-וועבערס וואס געהערען צו דעם פעראיין בזשעזשינער 7 מוזען קומען זונטאג דעם 18.8 א 7 זייגער אוונט

מיט אכטונג די פערוואלטונג.

דער אונטערוואקסענדער יוגענד

דערלאנגט מען אין דערפריה א גלאז נאטירליך ביטער-וואסער

Franciszka Józefa

צוליב זייער מאגען, קישקעס און בלוטרייניגער ווירקונג ביי מעולעך און קנאבען, וואס ערצילט דעם בעקאנטען ערפאלג.

אין די קינדער-קליניקען ווערט דאס פראנץ-יאזעף וואסער ביי פערשטאפטע קראנקע מיי-טענס אנגעווענדעט.

צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאד-אפטעשנעס.

כי ימצא בקרבך איש או אשה אשר ילכו

וואס קלערען צו געהן אין אנ'אנדערע ביורא

ודרשת היטב והנה אמת נכון הדבר, והגד להם זאלסטו זיי זאגען

אז נור אין ביורא ביים רעכטסקאנסולענט

י. מאנעלא

17 פיעטריקאווער 17

52 זאכאדניא 52

טעלעפאן 48-79

ווערט געוויסענהאפט ערלעדיגט און געשריבען אלע סאנדאווע זאכען, ביטעס, קלאגזולעס, זאבעו-פיעטשעניעס אויף אלע שטעט אין פוילן, קארנע און ציוויל אפעלאציעס, אדוואקאציעס, אינטערווענציעס, ספעציאליסט פון שותפות-אקטען, איבערזעצונגען אין אלע שפראכען.

מיט אכטונג

י. מאנעלא, פיעטריקאווער 17

דורכגאנג זאכאדניא 52.

4 קינדער טויט 4 פערוואונדעט פון א געפונענעם גראנאט

לעמבערג, 15 (טעלעפאניש). פון סטא־ניסלאוואָוו מעלדעט מען:

עטליכע יונגלעך אין עלטער פון 8 ביז 16 יאָהר האָבען זיך געשפּילט אויף די פעלדער אונ־טערן דאָרף אורינאוו. דערווייל האָט איינער פון זיי געפינען אַ גראנאַט. ווען די קינדער האָבען געפּרובט דעם גראַנאַט צו עפענען, האָט ער אויסגעריסען. 4 קינדער זענען צוריסען געוואָרען אויף שטיקער. 4 זענען שווער פערוואונדעט געוואָרען. מען האָט זיי אין אַ האָפּנונגסלאָזען צושטאַנד אָפּגעפיהרט קיין סטאַניסלאוואָוו.

יודישע האנדעלס-באנק אין ראוונא אפּגעשטעלט די צאהלונגען

ראַוונא, 15 (י.ט.א. טעלעפאניש) דאָ האָט געמאַכט אַ גרויסען רושם דער פאַקט, וואָס ס'האָט אָפּגעשטעלט איהרע צאָהלונגען די יודישע האַנ־דעלס-באַנק אין ראָוונאָ דער פּאַסיוו בעטרעפט 80 טויזענד זל. פון לעמבערג איז ספּעציעל גע־קומען אַ דעלעגאַט פון רעוויזיאָנס-פערבאַנד, כדי מיטצוהעלפען דער באַנק זיך צוריקצושטעלען.

128 יאהר אלט און האט 55 קינדער

לאָנדאָן, 15 (ספּ. טעל.) פון יאָהאַניס־בורג (דרום-אַפריקר) מעלדעט מען, אַז דער 128 יעהריגער הויפּט פון דעם שבט האָטענטאָטען האָט חתונה געהאַט צום דריטען מאָל. זיין איצטיגע פרוי איז אַלט 48 יאָהר. דער „חתן" איז שוין אַ טאַטע פון 55 אַלטע קינדער.

דער אורלויב איז פאריבער!
האָט איהר צוליב דער שטאַרקער זון בעקומען
זומערשפּרינקעלעך?
זייט אונבעזאָרגט!
LESCHNITZER
קרעם און זייף
דאָס זענען די וויסענשאַפטליך אויסגעפּרוב־טע ספּעציאַל-פּרעפּאַראַטען פון דער מאָהרען־אַפּטייק ברעסלוי און איר ווערט דערפון בעפרייט צו בעקומען אין אַפּטייקען און סקלאַד-אַפּטעטשנעס.
קרעם 3.15, זייף 2.30

עדמונד ראטשילד — עהרען-פרעזידענט פון דער אגענץ

פעליקס ווארבורג — פרעזעס פון אדמיניסטראטיווען ראט

ציריך, 15 (י.ט.א. טעלעגראַפיש) עס איז אָנגענומען געוואָרען דער סטאַטוט פון דער יודי־שער אַגענץ מיט די אויסבעסערונגען, וואָס זענען אַריינגעטראָגען געוואָרען דורכ'ן ציוניסטישען קאָנגרעס. צום סטאַטוט איז צוגעגעבען געוואָרען אַ קלויזולע מכּוח בעפרידיגען די רעליגיעזע בע־דערפנישען פון יודישען ישוב אין א"י, דערביי דאַרף אָבער נישט אָנגעריהרט ווערען דער פּריוו־ציפּ פון געוויסענס-פרייהייט.

בנוגע דער מאַנדאַטען-פראַגע זענען די פּול־מאַכטען פון די נישט-ציוניסטען אין דער אַגענץ פערלענגערט געוואָרען אויף 2 יאָהר. אין צוזאַ־מענשטעל פון דער עקזעקוטיווע, וועלכע דאַרף בעשטעהן פון 8 ציוניסטען און 4 נישט-ציוניס־טען, קאָנען געמאַכט ווערען ענדערונגען.

אַלס עהרען-פּרעזידענט פון דער אַגענץ איז געוועהלט געוואָרען באַראָן עדמונד ראָטשילד, אַלס עהרען-אַדוואָקאַט—לעאָנאַרד שטיין.

ציריך, 15 (י.ט.א. טעלעגראַפיש) ס'איז פאַרגעק.מען די קאָנסטיטואירענדע זיצונג פון אַדמיניסטראַטיווען ראַט פון דער אַגענץ. פעליקס וואַרבורג איז געוועהלט געוואָרען אַלס פרעזי־דענט, שטרויס אַלס עהרען-פּרעזידענט, וואַסער־מאַן אַלס דירעקטאָר פון קרן היסוד.

דער ראַט האָט בעשטימט פאָלג. קאָמיסיעס: אַ פינאַנציעלע, פּאָליטישע און פאַר ענינים פון עקאָנאָמישע קאָאָפּעראַציע.

די קומענדיגע זיצונג פון אַדמיניסטראַטיווען ראַט וועט פאָרקומען אין מערץ 1930, אין ארץ־ישראל.

סאוויעטיש-כינעזישע מלחמה

מאָסקווע, 15 (ספּ.) ווי מען איז מודיע פון דער סאָוויעטיש-כינעזישער גרעניץ, איז דאָרט בעקומען צו אַ ערנסטען צוזאַמענשטויס צווישען ווייסגוואַרדיסטען און סאָוויעטיש-מיליטער.

אַ אָפּטיילונג ווייסגוואַרדיסטען, אונטער סע־מיענאָווס אָנפיהרונג, איז אָנגעפאַלען אויף סאָ־וויעטיש-מיליטער.

אין דער זעלבער צייט האָט אַ כינעזישער עראָפּלאַן געוואָרפען באָמבעס, וועלכע האָבען צווישען סאָוויעטישען מיליטער געמאַכט גרויסע פערלוסטען.

אויפ'ן קאַמף-פּלאַץ האָט מען געפונען 7 טוי־טע און 22 שווער-פערוואונדעטע.

לאָנדאָן, 15 (ספּ.) רייטער-אַגענטור מעל־דעט פון מוקדען, אַז דער גובערנאַטאָר פון דער פּראָווינץ קירינג האָט געמאָלדען דעם גיבערנאַ־טאָר פון מאַנדזשוריען טשאַנג-שי-ליאַן, דאָס די סאָוויעטישע רעגירונג האָט נעכטען אָנגעהויבען איהרע ערשטע פיינדליכע קריגערישע שריט. אויפ'ן מזרח-פראָנט איז דאָס סאָוויעטישע מיליטער אָנגע־קומען אויף קריגס שיפלעך אויפ'ן טייך סונגארי, זיך אַרויסגעזעצט אויפ'ן ברעג און פערנומען 2 שטעט; דערביי זענען זיי געשטיצט געוואָרען דורך 2 אַעראָפּלאַנען. אויפ'ן מערב פראָנט האָבען די סאָוויעטען נישט ווייט פון מאַנדזשולי פערנו־מען די שטאָט מאָרדור. דאָס כינעזישע מיליטער איז אָפּגעטרעטען.

גראף צעפּעלינ'ס רייזע ארום דער וועלט

פרידריכסהאַפען 15 (ספּ.) האַלב 4 פאַרמיטאָג האָט אַנ'אָמניבוס איבערגעפיהרט די פּאַסאַזשירען, וואָס מאַכען מיט דער רייזע פון קור-גאַרטען אויפ'ן פליה-פּלאַץ. דער הויפּט-איינ־גאַנג אויפ'ן פליה-פּלאַץ איז געווען שוואַרץ פון דער געדיכטער מענשען-מאַסע. די פּאַסאַזשירען פערזאַמלען זיך ביים איינגאַנג און אונטער אַ שטרענגער קאָנטראָל ווערען זיי איינציגווייז אַריינגעלאָזט אין לופט-שיף. די מאַשיניסטען פּרו־בען אויס די מאָטאָרען און „גראַף צעפּעלין" ווערט אַרויסגעפיהרט פון דער האַלע. אין די זי־סען הויבט אָן צו גראָהען אויף טאָג. 4 מיט 30 מינוט הערט זיך דאָס קאָמאַנדע פון ד"ר עקענער: „אָבלאָזען די שטריק". אַלע מאָטאָרען הויבען אָן מיט זייער גאַנצער קראַפט צו רויש(ע)ן. אין 5 מי־נוט אַרום הערט זיך דער לעצטער בעפעהל: „לופט-שיף האָך!" און לאַנגזאַם הויבט זיך דאָס ריזיגע לופט-שיף אויף אין דער הויך ביי הילכיגע אויסגעשרייען פון דער יובעלענדער מענשען-מאַ־סע. די פּאַסאַזשירען פאַכען מיט די טיכלעך און דאָס לופט-שיף ווערט פערשוואונדען.

ווי ד"ר עקענער האָט ערקלערט פאַר זיין אָפּפאָהרען, וועט דער מאַרשרוט פון דער רייזע זיין פאָלגענדער: בערלין איבער דאַנציג, קעניג־סבערג און דינאַבורג. פון דאָרט אָן וועט ערשט בעשטימט ווערען דער וועג אָפּהענגיג פון די וועטער-בעדינגונגען. ד"ר עקענער רעכענט, אַז ביי אַ גוטען ווינד וועט ער אין משך פון 4 טעג זיין אין טאָקיאָ.

מאָסקווע, 15 (ספּ. טעל.) די סאָוויעטישע מאַכט האָט אַרויסגעגעבען אַ בעפעהל צו אַלע איהרע פליה-האַפענס צו געבען דעם „גראַף צעפּעלין" די גרעסטע הילף און אַלע נויטיגע אָנווייזונגען בעת זיין פליה דורך רוסלאַנד. דער וועג איבער רוסלאַנד וועט געהן: איבער סווערד־לאָווסק, וולאַדיוואָסטאָק און טאָקיאָ.

ענטדעקט א באנדע פעלשער פון אויסלענדישע פעסער

וואַרשאַ, 15 (טעלעפאָניש). די פּאָליציי איז נעפאַלען אויף די שפּורען פון אַ ברייט פערצווייג־טע אָרגאַניזאַציע פון פעלשער פון אויסלענדישע פּאַספּאָרטען.

בראש פון דער פעלשער-באַנדע איז געשטאַנען זעהר אַ רייכער מענש, וועלכער האָט געהאַט אַ וואוינונג אין צאָפּאָט און אין דאַנציג אָנגעגעבען אַלס מעצענאַט, וואָס שטיצט יונגע מאָלערס, און ווירקליך האָט מען אין זיין וואוינונג געפינען אַ גאַנ־צע גאַלעריע פון יונגע מאָלערס.

די פלעגט פון צייט צו צייט קומען קיין וואַר־שאַ און איינשטעהן אין די שענסטע און טייערסטע האָטעלען.

די אַרבייט פון דער באַנדע פלעגט געהן אויף אַזאַ אופן, אַז מ'האָט די קליענטען בעוואָרנט מיט פיקטיווע פעסער קיין קאַנאַדע. דאָ האָבען שוין גע־וואַרט אַגענטען פון דער באַנדע, וועלכע האָבען די עמיגראַנטען געשמוגעלט קיין אַמעריקאַ.

איינער פון דער באַנדע האָט זיך צוקרינט און ער האָט טאַקע דאָס גאַנצע עסק פערשיט. דער אָנפיהרער חיים בערנזאָן איז אַרעסטירט געוואָ־רען. אין אַ שעה אַרום האָט ער געוואָלט אָפּפאָה־רען קיין דאַנציג, בעת דער רעוויזיע האָט מען ביי איהם געפונען 12 פערטיגע אויסלענדישע פאַלשע פעסער און אויך זעהר פיל קאָמפּראָמיטירענדע דאָקומענטען.

אַלס רעזולטאַט פון בערנזאָנס אַרעסט האָט מען מודיע געווען מיט דער הילף פון ראַדיאָ־דעפּעשען אַלע האַפענס מען זאָל קאָנטראָלירען די פּוילישע עמיגראַנטען, וועלכע וועלען האָבען פער־דעכטיגע פעסער. אין דער פריה איז דער ראַדיאָ־לטען געוואָרען אַ דעפּעשע, פון האַווער, אַז דאָרט זענען פערהאַלטען געוואָרען 12 יודישע עמיגראַנטען, 7 פון זיי זענען פון וואַרשאַ און 5 פון ווילנאַ.

אפּקלאנגען פון דער שרעקליכער באהן-קאטאסטראפע

היינט די לויה פון די דריי אומגעקומענע קריסטליכע זעלנער. — געפונען דעם קערפּער פון אומגעקומענעם געהילף-מאַשיניסט — וואס זאגט די אויספארשונגס-קאמיסיע?

(2) היינט 2 אַ זייגער ביי טאָג וועט פאָרקומען די לוי' פון די דריי אומגעקומענע קריסטליכע זעלנער, בעת דער באַהן-קאַטאַסטראָפע אין קאַ־ראַלעוו.

די לוי' פון די אומגעקומענע באַהן-בעאַמטע וועט ערשט פאָרקומען מאָרגען.

(2) נעכטען האָט מען פון אונטער די צו־שמעטערטע וואַגאָנען אַרויסגענומען דעם קערפּער פון דריטען אומגעקומענעם באַהן-בעאַמטען.

עס האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז דער אומ־געקומענער איז דער געהילף-מאַשיניסט אַנטאָני שפּונער, געוואוינט אין לאָדז אויף זדראַוויע 11.

(2) ביים אַפּרוימען די צושמעטערטע וואַגאָנען, איז נעכטען פערוואונדעט געוואָרען דער באַהן־אַרבייטער אַנטאָני רייך פון וואָלטשאַנסקאַ 27.

(—) די אויספאָרש-קאָמיסיע האָט פעסטגע־שטעלט, אַז אין דער קאַטאַסטראָפע איז שולדיג דער וועקסלער מיכאַל וואַרזינסקי, וועלכער האָט דעם וועקסעל שלעכט אָנגעשטעלט און אַזוי אַרום אַרויפ־געפיהרט ביידע צוגען אויף נישט ריכטיגע ליניעס.

גלייכצייטיג האָט די קאָמיסיע פעסטגעשטעלט, אַז וואַרזינסקי איז אויסגעמאַטערט פון דער אַרבייט. אויף דעם וועכטער-פּאָסטען אַרבייט ער שוין 27 יאָהר.

דערהרגעט געווארען 2 מאטא-ציקליסטען אין זאלעשטשיקי

זאַלעשטשיקי, (ספּ.טעל.) נעכטען נאָכ־מ-טאָג זענען צו אונז אין שטעטעל געקומען צו פאָהרען 2 מאָטאָציקלען מיט 4 יונגעלייט פון טשאָרטקאָוו.

זיי זענען ביז אויף דער נאַכט אין שטאָט אַרומגעפאָהרען אין זעהר א שטאַרקע טעמפּאָ 120 קילאָמעטער אַ שעה.

אויף דער נאַכט זענען 2 פון זיי וואָס זענען געפאָהרען אויף איין מאָטאָציקעל, אַ לעהרער פון טשאָרטקאָוו, לודוויג יאַניצקי און אַ געוויסער פאַל־טין פון פויזען, וועלכער האָט אַ פערטרעטונג אין טשאָרטקאָוו פון אַ דאָרטיגער פירמע, אַריינגעגאַנ־גען אין דער רעסטאָראַציע „מעראַן" טרינקען וואַהרשיינליך האָבען זיי איבערגעכאַפּט די מאָס. 11 אַ זייגער זענען זיי אַרויסגעגאַנגען און האָבען זיך געלאָזט פאָהרען איבער דער שטאָט מיט דער זעלבער שנעלקייט ווי פאַרנאַכט, פערגעסענדיג דאַביי אָנצוצינדען דעם לאָמפּ פון מאָטאָציקל.

אַזוי ווי עס איז שוין געווען פינסטער זענען זיי צו מיט דעם מאָטאָציקעל צו אַ טעלעגראַפען־שטאַנגע. איינער פון זיי לודוויג יאַניצקי איז תיכּף אויף דעם אָרט דער'הרג'עט געוואָרען. דער אַנדערער פאַלטין איז שווער פערוואונדעט.

גאטעסדינסט פאר יודישע זעלנער

וואַרשאַ, 15 (ימ"א טעלעפּ.) אין נאָזשיקס שוהל איז היינט פאָרגעקומען אַ גאָטעסדינסט פאַר די יודישע זעלנער. פעלדראַבינער פּולקאָוו־ניק מיזעס האָט געהאַלטען אַ רעדע מגיני דיומא.

ספּארט-בעוועגונג

„פּיליפּס" (האָלענדישער מייסטער) – „ל.ק.ס."
1:5 (6:2)

„וואַקער" (דייטשישער שלעזיען) – „ווידזעוו"
1:2

מייסטערשאפט'ס-קאמפען אין לאדז

די נעכטיגע לאָדזער מייסטערשאַפט'ס-קאַמ־פען האָבען געגעבען פאָלגענדע רעזולטאַטען:

„א" קלאס

„ל.ט.ס.ג." — „אַרקאָן" 2:5

„ל.ט.ס.ג." געפינט זיך אין דער שפּיץ פון דער טאַבעלע).

„הכח" — „ל. ק. ס. I" 0:0

פון מעטש לויט'ן פערלויף פון שפּילען האָט „הכח" געדאַרפט אַרויסצוגעהן אַלס זיגער.

„ב" קלאַס

„חשמונאי" — „טור" 2:0 (0:0)

ליגע מייסטערשאפט'ס-קאמפען

וואַרשאַ, 15 (טעלעפּ.)

„פּאָלאָניאַ" — „טשאַרני" 0:2

קראָקאָ, 15 (טעלעפּ.)

„קראַקאָוויאַ" — „וואַרשאַוויאַנקאַ" 0:2

„גאַרבאַרניאַ" (קראָקאָ) – „I. פּ. ק." 2:4

STOP Sz. P. P.
Cukiernicy, Restauratorzy, Rzeźnicy, Piekarze i t. p. wszelkie urządzenia bufetowe i wystawowe wraz z metalem niklowanym mogą nabyć w firmie
Piotra Tandeckiego
Konstantynowska 53
tanio, solidnie i fachowe wykonane, jak również wszelkiego rodzaju lustra

אבּלוט-באָד צווישען די בערג-אַרבּייטער

האָט איינגעאָרדענט רומענישע פּאָליציי און מיליטער

62 אַרבּייטער דערהרג׳עט, 74 פערוואונדעט

בודאפעשט, 15 (ספּ. טעל.) אין לופּען, אין רומענישען בערג-קרייז האָט די פּאָליציי און אַ מיליטער-אָפּטיילונג, איינגעאָרדענט אַ שרעקליכען בלוט-באָד צווישען די שטרייקענדע אַרבּייטער.

דער שטרייק אין לופּען, האָט געהאַט אַ גאַנץ רוהיגען פערלויף. די אַרבּייטער האָבּען אַרויסגע-שטעלט עקאָנאָמישע פאָדערונגען און די אַקציע האָט נישט געהאַט קיין שום פּאָליטישען אונטער-גרונד, דאָך האָט מען געגען די שטרייקענדע אַרויסגעשיקט פּאָליציי און מיליטער, וועלכע האָ-בּען מיט די בּאַגנעטען געוואָלט טרייבען די אַר-בּייטער צו דער אַרבּייט. די צאָהל דערהרגעטע אַרבּייטער דערגרייכט די ציפער 62 און פערוואונ-דעטע 74.

די רומענישע רעגירונג בּעהאַלט די צאָהל און גיט אָן נאָר 23 דערהרגעטע.

דער בּלוטיגער שניט בּעווייזט וואָס עס איז ווערט די „אָרדנונג און פרידען" אין רומעניען.

יישר כח דער בירגערמייסטער קופּער, וועלכער האָט צוזאַמען מיט׳ן פירשט טשאַרטאָריסקי פּערזענליך אָנגעפיהרט מיט דער רעטונגס-אַקציע.

חוץ קליינע פערוואונדונגען זענען קיין קרבּנות נישט געווען.

47 פערזאָן אומגעקומען פון דונער-שלאגען

לעמבּערג, 15 (ספּ. טעל.) לויט דער סטאַ-טיסטיק וועלכע עס האָט צוזאַמענגעשטעלט די לעמבּערגער וואָיעוואָדסטווע זענען דערהרגעט געוואָרען פון דונערס אין משך פון די לעצטע 4 וואָכען 97 פערזאָן. אין דער צייט זענען אויך דערטרונקען געוואָרען בעתן באָדען זיך עטליכע און פערציג פערזאָן.

„אויסגעהיילט" דאָס קינד

פון לובּלין מעלדעט מען וועגען פאָלגענדען טרויעריגען פאַקט, וועלכער איז אַ פּועל-יוצא פון פינסטערקייט:

אויף יאַטעטשנע גאַס, בּיי אַ געוויסער גי-טעל ציטרין איז קראַנק געוואָרען אויף קאָקלוש אַ׳איין-יעהריג קינד. אַנשטאַט זיך צו ווענדען צו אַ דאָקטאָר האָט די ציטרין געפאָלגט די עצה פון אַ פּאָר שכנים, אָנגעגליהט אַ פּאָר ציגעל און אַרויפגעזעצט אויף זיי דאָס קינד. נאָך דער „מע-דיצינישער הילף" האָט מען דאָס קינד׳ אַ שטאַרק אָבּגעבּריהטעס אין אַ האָפנונגסלאָזען צושטאַנד אָפּגעפיהרט אין יודישען שפּיטאָל.

אָפּגעשניטען דעם קאָפּ

לעמבּערג, (ספּעציעל טעלעפאָניש)

אויף דער באַהן-סטאַציע אין הרעבּעניאָוו איז דער קאָנדוקטאָר ניעווינסקי פון סטרי פּלוצים אַרונטערגעפאַלען אונטער די רעדער און עס האָט דעם אומגליקליכען אָפּגעשניטען דעם קאָפּ.

שיער נישט פערבּרענט גע-וואָרען דאָס יודישע פערטעל אין זשוראַוונאַ

זשוראַוונאַ. זונטאָג ביינאַכט 1 פאַרטאָג איז אויסגעבּראָכען אַ פייער אין דער סטאָדאָלע פון פויער יוזעף קוציק, דאָס פייער האָט זיך שנעל פער-שפּרייט אויף די שכנות׳דיגע הייזער און מיט שווע-רער מיה איז געלונגען נאָך אַ פּאָר שעה׳דיגער רע-טונגס-אַקציע דאָס פייער צו לאָקאַליזירען. עס זענען אָבּגעבּרענט געוואָרען די הייזער פונ׳ם פויער יוזעף קוציק און גבריאל קעסלער, זייערע סטאָדאָלעס און שטאַלען. דער שאָדען בּעטרעפט איבּער 30.000 זל. אַ דאַנק דער מסירות׳דיגער אָנפיהרונג מיט דער רעטונגס-אַקציע דורכ׳ן פירשט טשאַרטאָריסקי, וועלכער האָט אַרויסגעשיקט אַלע זיינע דינער מיט פּעסער וואַסער איז געלונגען דאָס גאַנצע יודישע פערטעל אָבּצוראַטעווען. אויך די נייע סינאַגאָגע, וועלכע איז לעצטענס פון דער געמיינדע איינגעקויפט געוואָרען האָט אַ סך פערהאָלפען אַז דאָס פייער זאָל זיך נישט פערשפּרייטען, עס פערדינט אויך אַ

רעכט פון לעבּען און רעכט פון געשיכטע

אינטערעסאַנטער אַרטיקעל פון אַ רוסישער צייטונג וועגען ציוניזם און ארץ ישראל

אין דער בערלינער צייטונג „רול", אָרגאַן פון דער רוסישער עמיגראַציע, וואָס ווערט רעדאַ-גירט דורך געוועזענע קאַדעטישע טוער, איז אָפּגע-דרוקט אַ זעהר אינטערעסאַנטער אַרטיקעל וועגען ציוניזם און דער יודישער אַגענץ אין צוזאַמענהאַנג מיט׳ן איצטיגען קאָנגרעס און דער סעסיע פון דער יודישער אַגענץ די צייטונג שרייבּט:

נאָך לאַנגע און שטורמיגע בּעראַטונגען האָט זיך דער ציוניסטישער קאָנגרעס פערענדיגט מיט׳ן פולען זיג פון דעם וואָס מ׳קען אָנרופען „דאָס רעכט פון לעבּען" איבּער די „היסטאָרישע" רעכט. אויפ׳ן סמך פון די היסטאָרישע רעכט, וואָס זענען אין אַ געוויסער הינזיכט אָנערקענט געוואָרען דורך ענגלאַנד אין דער באַלפור-דעקלאַראַציע, דאַרף פּאַלעסטינאַ פערוואַנדעלט ווערען אין אַ יודישער מלוכה, דאַרף איבּערגעגעבען ווערען אין רשות פון דער יודישער בּעפעלקערונג, הגם זי בּילדעט דאָרט אַ מינדערהייט. די אָנפיהרונג קומט די ציוניסטען, ווייל זיי האָבּען אַרויסגערופען די בּעוועגונג; די ענגלישע רעגירונג דאַרף זיך מיט די ציוניסטען רעכנען, זי דאַרף אָנערקענען די יודישע רעכט, פיהרען אַ פּאָליטיק, וואָס זאָל פערשנעלערען די קאָלאָניזאַציע. מלוכות ווערען קיינמאָל נישט גע-שאַפען אַז ס׳זאָלען דערבּיי אָפּגעהיט ווערען אַלע רעכט פון די פּעראינטערעסירטע; די היסטאָרישע אויפגאַבּע פון ציוניזם, וואָס שטיצט זיך אויף היסטאָרישע רעכט איז איבּער אַלע אַנדערע רעכט און דאַרף דורכגעפיהרט ווערען שטורמיש מ׳מוז צווינגען די ענגלענדער, זיי זאָלען זיך מיט דער אויפגאַבּע רעכנען, די אַראַבּער אויב זיי שטערען, דאַרף מען אָפּשטויסען.

אַזוי איז אונגעפעהר די פּאָזיציע פון די רע-וויזיאָניסטען, די אָנהענגער פונ׳ם אָנגריפס-ציוניזם. אָבּער אין דער פּאָזיציע ליגט איהר שוואַכקייט, זי אַרגומענטירט און אַפּעלירט צו אַ שטורם און אָנ-גריפס-פּאָליטיק, בעת זי אַליין איז שוואַך, זי שטעלט זיך אין אָפּאָזיציע צו ענגלאַנד, וועלכע פערפאָלגט אין א"י איהר איינענע ענגלישע פּאָליטיק (פּאַ-לעסטינאַ ווערט פאַר ענגלאַנד בּפרט וויכטיג סטראַ-טעגיש צוליב דער אָפּשוואַכונג פון דעם ענגלישען איינפלוס אין עגיפּטען). אָבּער אָהן דער ענגלישער שטיצע האַלטען זיך די ציוניסטען איבּערהויפּט נישט איינגעהאַלטען. אַט די ראָזיגע גרופּע פון די רייניע ציוניסטען ווילען נישט טיילען איהר איינפלוס מיט אַנדערע גרופּען, אָבּער אַליין זענען די ציוניסטען פינאַנציעל שוואַך. די ראָזיגע גרופּע פאָדערט אויך, אַז פאַר׳ן היסטאָרישען רעכט פון די יודען אויף פּאַלעסטינאַ זאָלען פערשווינדען אַלע אַנדערע — נאַציאָנאַלע און רעמאָקראַטישע, הגם דוקא אויף די ראָזיגע רעכט שטיצען די יודען זייער גאַנצע פּאָליטיק אין די לענדער פון גלות. מ׳קען דאָך ווישט אַפּעלירען צו דער רעמאָקראַטישקייט פון דער גאַנצער וועלט און ווישט אָנערקענען עס בנוגע די אַראַבּער.

אַט די ראָזיגע אינערליכע ווידערשפּרוכען האָ-בּען געבּראַכט צום דורכפאַל פון דער גרופּע, הגם עמאָציאָנעל געפינט זי אָנהענגער אין אַלע ציוניס-טישע קרייזען. און די גרויסע מעהרהייט פון די ציוניסטען האָט זיך אַרויסגעזאָגט פאַר׳ן אָפּיציעלען ציוניזם. אויך דער אָפּיציעלער ציוניזם איז אונצו-פרידען מיט ענגלאַנד, אָבּער ער האַלט זיך פאַר איהר; נאָר דורך אַ ווייטערדיגען אָרגאַנישען קאָלאָ-ניזאַציע פּראָצעס, ערווערבּען דעם בּאָדען, שאַפען אינדוסטריעלע און האַנדעלס-אונטערנעמונגען, בּויען שטעט און האָפען קענען דערווערבּען פּאַלעסטינאַ, אָבּער אַזאַ אַרבּייט פאָדערט צייט און גוואַלדיגע פינאַנציעלע מיטלען און די אָפיציעלע ציוניסטען האָבּען בּעשלאָסען צו ערטיילען אַ טייל פון זייער איינפלוס די נישט-ציוניסטישע קרייזען, וואָס האָ-בּען אַן אינטערעס פאַר דער פּאַלעסטינאַ-קאָלאָני-זאַציע. אַ העלפט ערטער אין דעם אָרגאַן, וואָס פיהרט אָן מיט דער ראָזיגער קאָלאָניזאַציע, אין דער „יודישער אַגענץ" האָבּען זיי בּעקומען. דאָס שוואַכט אָפּ דעם שטאַרקען היסטאָרישען ווין מיט׳ן וואַסער פון קאָלאָניזאַטאָרישער פילאַנטראָפּיע, עס פיהרט איבּער די אַרבּייט אין געביט פון מאָדערנער ווירטשאַפטליכער און קולטורעלער טעטיגקייט, אָבּער ס׳צווינגט שלום צו מאַכען מיט דער פּאָזיציע פון אַ מינדערהייט און נישט פון בּאַלעבּאַטים ראָ שטעקט די געפאַהר, אַז דער „היסטאָרישער" אָרעאַל פון פּאַלעסטינאַ זאָל אַראָפּגענידערט ווערען צו אַ לאַנד מיט אַ יודישער מינדערהייט.

די ראָזיגע פּאָליטיק איז מעהר רעאַל, איהר שוואַכקייט בּעשטעהט אָבּער אין דעם, וואָס זי איז ווייניגער גינסטיג פאַר׳ן ציוניזם. פּאַלעסטינאַ איז אַ קליין אויסגוס פונ׳ם גרויסען אַראַבּישען ים. די אַראַבּער אין פּאַלעסטינאַ גופא אָרגאַניזירען זיך און קענען פערגיסען די לאַנגזאַם אָנוואַקסענדע אָרגאַנישע ווירטשאַפטליכע דעראָבּערונגען פון דער יודישער קאָלאָניזאַציע. און די צייטונג פערענדיגט:

דער אָפּיציעלער ציוניזם האָט נאַטירליך גע-זיגט טראָץ דעם אומרוה און די וואָרנונגען פון די רעוויזיאָניסטען און ערשט די צוקונפט וועט בּעווייזען — צי ס׳ווערט געבּויט אַ נייע היים, אָדער ס׳ווערט פאָרגעבּרייטערט אַ נייע טראַגעדיע.

Dr. H. WOŁKOWYSKI
צעגעלניאַנאַ 25, טעל. 26-87
צוריקגעקעהרט
ספּעציעל אַרצט פאַר הויט און ווענע-רישע קראַנקהייטען, מענער-שוואַכע, אַלע אַרט אַנאַליזען, בעהאַנד-לונג מיט קווארץ-שטראַהלען.
נעמט אָן פון 8 פריה ביז 2 נ.מ. און פון 6–9 אָוו.

Dr. med. J. Lubicz
ORTOPEDA, Gdańska 28, tel. 41-46
קראַנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פּלייצעס און גלידער.
אייגענע פּראַצאָווניע פון זעמטליכע אָרטאָפּעדישע אַפּאַראַטען, ווי: וועלטערקעס אויף פּלאַטפוסען, קינסט-ליכע פיס, גאָרסעטען א. ז. וו. עמפּפאַנגט פון 5—7 אָוו.
צוריקגעקעהרט.

די צוויי הויפּט-העלדען

פונ׳ם סאָוויעטיש-כינעזישען סכסוך

איינער איז געוועזען אַ פּאַסטוך און דער צווייטער — אַן אָרימער כינעזער

דער ניו-יאָרקער „טיימס" גיט איבּער אינ-טערעסאַנטע פּרטים וועגען דער אָפּשטאַמונג פון די צוויי הויפּט-העלדען אינ׳ם סאָוויעטיש-כינעזי-שען סכסוך — ד"ר וואַנג, אויסערן-מיניסטער פון כינע און איוואַן רודזוטאַק פאָרזיצער פונ׳ם ראַט פון די פאָלקס-קאָמיסאַרען אין סאָוויעט-רוסלאַנד.

ד"ר וואַנג, וועלכער איז איצט 47 יאָהר אַלט איז געבּוירען געוואָרען בּיי אָרימע עלטערען. פונדעסטוועגען האָט ער זיך געלערנט, געבּילדעט ביז ער איז אַריינגעקומען אין דעם בּעסטען כי-נעזישען אוניווערזיטעט און האָט דערנאָך אויך גע-לערנט אַ לענגערע צייט אין יאַפּאַניע.

מיט צוואַנציג יאָהר צוריק איז ער געקומען קיין אַמעריקאַ און אויך דאָרט שטודירט בּיז ער האָט בּעקומען דעם טיטעל דאָקטאָר פון וויסענ-שאַפט און זיך אומגעקעהרט צוריק קיין כינע.

לויט זיין איבּערצייגונג איז ער אַ רעפּובּ-ליקאַנער און האָט גענומען אַ גרויסען אַנטייל אין די שטורמישע קאַמפען, וואָס זענען פאָרגעקו-מען די לעצטע יאָהרען אין כינע, פאַר אַ רעפּובּליק.

אין יאָהר 1919 איז ער געווען אַ מיטגליד פון דער כינעזישער שלום-דעלעגאַציע אין פּאַריז. דאָרט האָט ער אַ דאַנק זיין שאַרפען מח געצוי-גען אויף זיך די אויפמערקזאַמקייט פון אַלע אַנדע-רע דיפּלאָמאַטען.

דער סאָוויעטישער קאָמיסאַר רודזוטאַק אַקעגען-זשע איז שוין אַ גאַנץ אַנדער מענש. אויך ער שטאַמט פון זייער אָרימע עלטערען. (זיין פאָטער איז געווען אַ פּשוטער פויער אין לאַטוויע, נישט ווייט פון ריגע) אָבּער ער איז ווייט נישט אַזוי געבּילדעט ווי זיין אַזיאַטישער געגנער. צו צעהן יאָהר האָט איהם דער פאָטער געמאַכט פאַר אַ פּאַסטוך, ער זאָל פּאַשען זיינע בּהמות און חזי-רים און שפּעטער האָט ער איהם גענומען צו ערד-אַרבּייט.

אָבּער איוואַנען האָט געצויגען אין שטאָט, האָט ער צו 18 יאָהר פערלאָזען דעם טאַטענס שטוב און איז אַוועק קיין ריגע, וואו ער איז אָנ-געקומען אַרבּייטען אין אַ פאַבּריק פון געציג און דאָרט האָט זיך אָנגעהויבּען אַ נייער קאַפּיטעל אין זיין לעבּען.

אין ריגע האָט רודזוטאַק זיך בּעקאַנט מיט די סאָציאַל-דעמאָקראַטען, איז געוואָרען אַן אַקטי-ווער טוער אין דער סאָציאַליסטישער בּעוועגונג און ווען די רוסישע סאָציאַל-דעמאָקראַטישע פּאַר-טיי האָט זיך געשפּאָלטען אויף מענשעוויקעס און בּאָלשעוויקעס, איז ער צוגעשטאַנען צו די בּאָל-שעוויקעס.

בכלל איז ער אַ מענש מיט אַ שטאַרקען כאַראַקטער, ער האָט קיינמאָל נישט געהאַט קיין סיסטעמאַטישע בּילדונג. אַלץ וואָס ער האָט גע-לערנט איז געווען דורך דער פּאַרטיי. ער איז אַרומ-געפאָהרען פון איין אָרט צום צווייטען, און אין דער צאַרישער רוסלאַנד איז ער אַ פּאָר מאָל געזעסען אין תּפיסה, אָבּער ס׳האָט זיך איהם שטענ-דיג איינגעגעבּען אַרויסצודרייען זיך פון אַ שווערער שטראָף.

ווי אַלע רעוואָלוציאָנערע טוערס פון יענע צייטען, האָט ער עטליכע מאָהל „געשוואַרצט די גרענעץ", כדי אָנטיילצונעהמען אין די געהיימע רע-וואָלוציאָנערע קאָנפערענצען, וואָס פלעגען פאָר-קומען אין אויסלאַנד. ער האָט זיך אויך פער-נומען אַ לאַנגע צייט מיט אָרגאַניזירען די אַרבּייטער אין די פאַבּריקען.

ווען די בּאָלשעוויקעס זענען געקומען צו דער מאַכט, האָט איוואַן אָנגעהויבּען שטייגען, ביז ער איז צו 42 יאָהר געוואָרען דאָס, וואָס ער איז איצט — דער סאָוויעטישער פּרעמיער-מיניסטער.

Dr. med. H. Lubicz
צעגעלניאַנאַ 43, טעל. 41-32
צוריקגעקעהרט.
ספּעציאַליסט פאַר הויט, ווענערישע און מענער-שוואַכע קראַנקהייטען. היילונג מיט קווארץ-לאַמפּען (האָר-אויספאַל)
נעמט אָן פון 8–10 און פון 5–8 אָוונד.

ד"ר מעד. שמעון גאָלדרינג
רענטגענאָלאָגישער גאַבּינעט
פּאָלודניאָוואַ 9, טעל. 27-64
נעמט אָן פון 11½ ביז 2½ נאָכמיטאָג און פון 7 – 8½ אין אָוונד.
4868

דער רבי, וואס האט געפיהרט א קעניגליכע הויף

רבי ישראל פרידמאן (דער ריזשינער)

אין דערזעלבער צייט, ווען ר' שניאור זלמן פון ליאדי איז געווען גע ונד אין פערשידענע מקומות אין רוסלאנד און איז מטולטל געווארען פון איין תפיסה אין דער אנדערער, האט ר' ישראל פרידמאן אנגעפיהרט זיין הויף אין רוסלאנד מיט אן אויסערגעוועהנליכען גלאנץ און פראכט און טויזענדער חסידים פון נאהענט און ווייט האבען זיך געשארט ארום זיין הויז און האבען פערברייט זיין שם אין א האלבער וועלט.

ר' ישראל פרידמאן איז געבוירען געווארען אין יאהר 1798 אלס א זוהן פון ר' שלום שכנא פאראפיטשער, וועלכער איז געווען א זוהן פון ר' אברהם המלאך, דער איינציגער זוהן פון ר' דוב בער מעזריטשער, דער ממלא מקומו פון בעל שם. די חסידישע לעגענדע דערצעהלט, דאס ר' ישראל בעל שם האט פאר זיין טויט פאראויס געזאגט, אז 40 יאהר נאך זיין פטירה וועט זיין נשמה נאך אמאל אראבשטייגען אויף דער ערד און נתגלה ווערען אין א גרויסען מענש, וועלכער וועט טראגען זיין נאמען און זיין תורה און וועט מפרסם זיין זיין שיטה אין דער גאנצער וועלט.

אזוי ווי ר' שלום שכנא איז גראד ווי זיין גרויסער פאטער אברהם המלאך יונג געשטארבען (י"ר תשרי 1807) און ר' ישראל איז צו 6 יאהר פערבליבען א יתום, איז ער אויפגעצויגען געווארען נאך דורך זיין מוטער. ער איז אבער נישט לאנג פערבליבען ביי זיין מוטער. א גרויסער גביר פון בערדיטשעוו, אן אנהאנגער פון רמ"א, האט זיך דערבארעמט פון דעם יתום און האט איהם גענומען צו זיך אין זיין הויז און געמאכט איהם פאר זיין איידעם. ישראל איז געווען קוים 8 יאהר אלט, ווען ער איז מיט זיין מוטער געפאהרען קיין בערדיטשעוו צו דער פערלאבונג. ביים עמפאנג האט דער מחותן, וועלכער איז געשטאנען בראש פון אלע חדרים און אלע ישיבות פון שטאט, געהייסען מאכען א חרם פון אלע מלמדים און תלמידים פון שטאט, כדי מקבל פנים צו זיין מיט גרויס פאראד דעם קליינעם ישראל. ווען ער איז שפעטער געזעסען אין תפיסה, האט ער געזאגט: איך האב מיט מיר א שטרענגען חשבון הנפש געהאלטען, פיל נאכגעקלערט און איך בין זיך נישט בעוואוסט פון קיין שום חטא חוץ דאס קליין ביסעל גאוה, דאס גרינגע געפיהל פון שטאלץ, וואס איך האב דאמאלסט ביים קבלת פנים אין בערדיטשעוו דערפיהלט.

אין געגענזאץ צו די פיל אנדערע חסידישע רבי'ס, וועלכע האבען מייסטענס געלעבט אין גרויס דחקות און הכנעה האט ער דער ריזשינער פערשטאנען דעם המון צו בעגייסטערען דורך זיין פאר-נעמען אויפטרעטען, דורך זיין עלעגאנטער רייכער לעבענספיהרונג, און ער האט אזוי ארום שטארק משפיע געווען אויפ'ן המון-עם. ער האט קאנצענטרירט זיין גאנצע שטרעבונג צוריק אויפצוהייבען דעם פרעסטיזש פון יודענטום, וועלכעס האט אזוי שטארק אין גלות געליטען. דעריבער האט דער ריזשינער בעזונדערס אכט געגעבען אויף די בכבודיגע פיהרונג פון זיין הויף, אויף שיינע עלעגאנטע קליידונג, וואוינונג, הויזהאלט, ווי אויך אויפ'ן בענעמען זיך פון זיין גאנצען בני בית. אויך די פאזע ביים דאוונען איז געווען פערנעהם, רוהיג, אהן צופיל שאקלען זיך, אהן איבעריגען טומעל און עקסטאז. און עס האט געהערשט א פיינליכע, א שטילע און מוסטערהאפטע דיסציפלין ביי זיין טיש, וועלכער איז ממש בעלעגערט געווארען פון טויזענדער חסידים.

דיענדיג בעוואוסט פון זיין גרויסקייט און זיין השפעה, האט זיך ר' ישראל אפט ערלויבט מאנכע פרייהייט אין זיין לעבענספיהרונג. מ'דערצעהלט פון איהם, אז א לאנגע צייט פלעגט ער טעגליך אין שווארצע ווענט האלטען. זיין זוהן דער צדיק פון טשארטקעוו, דערצעהלט פון זיין פאטער: „אויך בשעת מיין פאטער האט האלץ געהאקט, האט ער וועלכע געפועלט". זיינע חסידים האבען דאמאלסט אפילו וועגען איהם געזאגט, דאס ער איז דער משיח בן יוסף און דאס אין זיין צייט וועלען די יודען אויסגעלעזט ווערען.

דער ריזשינער האט אבער אויך געהאט פיל מתנגדים, נישט נאר צווישען די „משכילים", די אויפגעקלערטע יודען, גאר אויך אין איינענעם לאגער, צווישען די פרומע רבנים און סתם לומדים, הויפטזעכליך אבער אויך צווישען די מקורבים פון די אנדערע רבי'ס. דער לוקסוס פון זיין הויף פון אין זיט און די גרינגשעצונג, מיט וועלכער ער האט בעהאנדעלט די אנדערע רבי'ס פון דער אנדערער זייט, האבען אפט גורם געווען צו עפענטליכע אינטריגען און האבען געגען איהם ארויסגערופען שנאה און קנאה אין פיל קרייזען, אם שארפסטען אבער האט געבושעוועט די מחלוקה צווישען איהם און זיין פעטער ר' מרדכי טשערנאבעלער, וועלכע האט אנגעהאלטען מעהרערע יאהר. דער ריזשינער האט פיל געליטען דערפון. פערשידענע משכילים, וועלכע זענען שוין פריהער געהאט ארויסגעטרעטען אין א פיינטליכער האלטונג געגען דעם ריזשינער „הויף", האבען אויסגענוצט די מחלוקה אויף צו פערמסר'ן דעם ריזשינער ביי דער רעגירונג. צאר ניקאלאי, וועלכער איז געווען בעקאנט אלס א פאר-נאנטישער יודען-שונא האט אנגענומען דעם ראפארט, האט געלאזט צו זיך קומען דעם ריזשינער און די ערשטע ווערטער, וואס ער האט איהם געזאגט, זענען געווען: „דו האסט אויגען ווי א מאטע שניק" (געפאלענער אנגעל). דער צאר האט איהם צוערשט געלאזט פערהאלטען אין קאמענעץ און דאט איהם דער נאך ארייגעזעצט אין תפיסה אויף 7 חדשים אין דוברוונע. פון דארט איז ער איבערגעפיהרט געווארען קיין קיעוו, וואו ער איז פערבליבען אונטער א שטרענגער שמירה 15 חדשים. פאר דער צייט האט דער צאר ניט געוואלט ענטשליסען, צי ער זאל דעם ריזשינער פערשיקען קיין קאווקאז אדער קיין סיביר. פערשטעהט זיך, אז די ריזשינער חסידים האבען נישט גערוהט: זיי האבען אנגעווענדט אלע כח'ה, כדי צו בעפרייען זייער רבי'ן פון תפיסה. פון 1841 האט דער גובערנאטאר פון קיעוו דער-האלטען (מען ווייסט נאך עד היום נישט פון וואנען און ווי אזוי) א בעפעהל, ער זאל בעפרייען דעם רבי'ן, א וואגען, וואס האט געווארט ביי די טויערען פון תפיסה האט מיט א ווילדער שנעלקייט אוועק-געפיהרט דעם ריזשינער איבער וועלדער און איינזאמע וועגען ביז איבער דער גרעניץ און אזוי איז זיין לעבען געווען געזיכערט.

24 שטונדען נאכדעם ווי ר' ישראל איז גע-בראכט געווארען איבער דער גרעניץ, איז אנגע-קומען א נייער בעפעהל פון פעטערבורג צו ברענגען אין קייטען דעם אנטלאפענעם ארעסטאנט פאר דעם רוסישען הויף. הונדערטער שטאפעטען זענען צושיקט געווארען אויפצוזוכען דעם ריזשינער רבי'ן. די דיפלאמאטישע פערטרעטונג פון רוסישען הויף האט אינטעווענירט און האט געפאדערט אין לעמבערג און אין ווין די אויסליפערונג פון פערארטיילטען און בלי ספק וואלט די עסטרייכישע מאכט נאכגעגעבען דעם דרוק פון דער רוסישער רעגירונג. ווען די צוויי אנגעזעהענע מענער: דר. יצחק נח מאנהיימער פון ווין און ראבינער בעריש מייזעל אין קראקא, וועלכע זענען ביי דער רעגירונג גע-שטאנען אין גרויס אנזעהן, וואלטען זיך נישט משתדל געווען פאר ר' ישראל ביים פירשט מעטער-ניך. מעטערניך האט געגעבען די עצה, ער זאל זיך ערגעץ, וואו אין עסטרייך איינקויפען א גוט, כדי ער זאל אזוי ארום געזיכערט זיין געגען ווייטערע רדיפות און פערפאלגונגען אלס גרויס-גרונד-בעזיצער.

דערויף האבען איהם זיינע רוסישע מקורבים געקויפט דאס גוט „זלאטי פאטאק" אין בוקאווינא און האבען דארט בעזעצט דעם ריזשינער מיט זיין גאנצען בני בית. דארט האט די פאמיליע פרידמאן געלעבט במנוחה עטליכע יאהר און נאכדעם ווי די רוסישע רעגירונג האט אויפגעהערט איהם צו פערפאלגען האט ער זיך מיט זיין פאמיליע געצויגען נאך סאדיגורא (בוקאווינא), וואו ער איז פערבליבען ביז צום ענדע פון זיין לעבען.

א דאנק דער אנזידלונג פון ר' ישראל אין סאדיגורא איז דאס שטעטעל געווארען א צוציהונגס-ארט פאר די יודישע מאסען און טעגליך פלעגען דארט קומען הונדערטער, מקבל פנים צו זיין דעם הייליגען ייד, וועלכער איז אויף אזא וואונדערליכען אופן ניצול געווארען פון דער רוסישער געוואלט. סאדיגורא איז געווארען א מרכז פאר ריזשינער חסידים און די נייע דינאסטיע האט בעקומען א שם אין דער גאנצער וועלט.

ווינטער 1846 איז איהם געשטארבען זיין פרוי, וועלכע ער האט פערעהרט ווי א הייליגע. און אזוי ווי אינצווישען איז אויך נפטר געווארען דער גרויסער רימאנאווער רבי, ר' הירש משרת, (ר"ח כסלו), האט ער קורץ דערויף חתונה געהאט מיט זיין אלמנה און האט מיט איהר געלעבט ביז צו זיין טויט.

ר' ישראל האט נישט דערגרייכט קיין הויכע עלטער. די פיל צרות און רדיפות, וועלכע ער האט געהאט אויסצושטיין אין די פריהערע יאהרען פון פערשידענע זייטען האבען איהם שטארק אפגע-שוואכט און געגעבען א שווערען קלאפ, זיין געזונד-הייט איז געשטעל. אין קיעוו איז ער פיל חדשים געזעסען אין תפיסה צוזאמען מיט א פאליטישען פערברעכער. אזוי ווי אויף די בענק און שטולען זענען געווען איינגעקריצט צלמים, האט ער זיך נישט געוואלט זעצען און ווייל די גלאקען פונ'ם דערבייאיגען קלויסטער האבען כסדר געקלונגען, איז ער גאנצע טעג אפגעשטאנען, פערשטאפענדיג די אויערן מיט די פינגער, דאס פנים אומגעקערט צום ווארנט פערזונקען אין געדאנקען — אזוי אז זיין קאלעגע אין תפיסה האט פשוט מורא בעקומען און גע-בעטען מען זאל איהם איבערזעצען אין א אנדערע צעל. און ר' ישראל איז געבליבען אליין. פון דער תפיסה זענען ביי איהם געווארען אפגעשוואכט די פיס און ס'האט זיך איהם געמאכט א געזויס אין אויער. פון וועלכעם ער איז קיינמאל נישט אויסגעהיילט געווארען. און דערפון איז ער טאקע געשטארבען. ער איז נפטר געווארען דעם 3. חשון 1850 אין עלטער פון קוים 52 יאהר.

ר' ישראל פרידמאן האט איבערגעלאזט 6 זוהן. שלום יוסף געשטארבען דעם 11. אלול 1851 אויף א רייזע נאך קארלסבאד; ר' אברהם יעקב דער ממלא מקומו פון זיין פאטער; ר' בער פון לעווא, וועלכער האט אין יאהר 1868 ארויסגערופען א גרויסען סקאנדאל. מען האט דאמאלסט דער-צעהלט, אז ער האט זיך געוואלט שמד'ען און זיין משפחה האט איהם געבראכט נאך סאדיגורא. עטוואס שפעטער האט מען איהם געפיהרט קיין טשער-נאוויץ, פון דארט האט ער אין יאהר 1870 ארויס-געלאזען א מכתב התנצלות צו זיינע פריהערדיגע חסידים, וועלכע זענען געבליבען זיינע אנהענגער אפילו נאך זיין אפפאל, וועלכע האבען איהם אפילו נאך מעהר פערעהרט, הגם גרויסע רבנים ובראשם ר' חיים האלבערשטאט פון סאנז זענען שטארק דערגעגען ארויסגעטרעטען. ער איז געשטארבען אלס בעל תשובה דעם 13. כסלו 1875 אין סאדיגורא, מען האט איהם קובר געווען אין אוהל פון זיין פאטער, ווייטער ר' נחום פרידמאן, וועלכער אט געהאט פיל פערעהרער; דער פינפטער זוהן איז געווען ר' דוב, משה וועלכער האט זיך בעזעצט אין זלאטי פאטאק אויף דעם פריהערן גוט פון זיין פאטער און ר' מרדכי פ בוש, וועלכער האט זיך ערשט בעזעצט אין סטריזשוו, און דערנאך אין הוסיאטין, וועלכער האט דארט געגרינדעט אן איינענע דינאסטיע. אלע זיינע זוהן האבען בעת זייער לעבען געשפילט א גרויסע ראל אין חסידישע קרייזען און האב גרופירט ארום זיך טויזענדער און איבער טויזענדער, וועלכע זיי האבען אויך משפיע געווען אויף די מאסען עד היום הזה.

ד"ר מ. גינציג.

פאר אייער אברייזע
קאסמעטישע ארטיקלען
אויך קראציע, פער-
זעהט אייך מיט אלע
אין דער בעקאנטער און רעעלער
Perfumerja D. MARKUS
Łódź, Piotrkowska 59, tel. 28-02
בעמערקונג: ביי יעדן איינציגן איינקויף ווערט באלד פון דער רעכנונג
אראבגערעכנט 5% עקסטרא-ראבאט. קומט און איבערצייגט אייך!

גאלדענע גליקען

(ראמאן) (103

דער אויטאמאביל האט זיך געיאגט פאראויס. בוימער און הייזער האבען, רוקט זיך אויס, געפלויגען אונז ענטקעגען מיט אן אויסערגעוועהנליכער האסטיגקייט.

דער שאפער האט משמעות געפיהלט די ווי-כטיגקייט פון אונזער נסיעה, און ער האט דעריבער געיאגט די מאשין מיט דער מאקסימאלער שנעלקייט, אויף וועלכער זי איז געווען פעהיג.

דער ווינד האט שרייענדיג געפייפען אין די אויגען, פערשטיקענדיג דעם אטעם, און שטערענדיג צו רעדען.

אויף דעם ברייטען עסעקער וועג האט נאך דער שאפער צוגעגעבען מעהר אומפעט, און מיר האבען זיך געיאגט ווי די משוגעים...

איך האב גענוי איבערגעגעבען בילי'ן טיל-פארד'ס דערצעהלונג.

אלע ווייל האט מיך פיל איבערגעשלאגען מיט פראגען, אזוי אז זיינע קשיות און מיינע הירוצים האבען פערנומען א היבש ביסעל צייט.

ווען איך האב געענדיגט האט זיך פון דער-מייטעגס בעוויזען דער הויכער טורעם פון דעם בערנהיימער ראטהויז.

איך וועל עס קיינמאל אין מיין לעבען נישט פערגעסען, מיט וואס פאר א האסטיגקייט עס האט אנגעהויבען צו קלאפען מיין הארץ, ווען דער אויטאמאביל האט זיך ארונטערגעטראגען לעם דעם שלאגבוים, און זיך געפליגט א לאז געטון מיט די קרומע שלעכט-געפלאסטערטע געסלעך פון דעם ברעג-שטעטעל.

די לעצטע דריי מייל זענען געווען אן אמת'ע אפקומעניש פאר מיר.

איך האב בעמערקט, אז אפילו דער לפנים געשלאסענער ביל האט זיך נישט געקאנט גובר זיין: די ליפען זיינע האבען זיך פעסט צוזאמענגע-פרעסט, די אויגען זענען איהם ארויסגעבראכען, און די הענד האבען זיך איינגעקלעמט אין דעם ווענטעל פון דעם אויטא.

אדורכפליהענדיג דעם מארק-פלאץ האבען מיר פערקירעוועט צום פארט.

דער שאפער האט האסטיג פערטארמאזירט די מאשין און איך מיט בילי'ן זענען ארויסגעשפרונגען פון אויטא.

א מאטראס אין א שווערער בלוזע, וועלכער האט זיך נגפארעט לעם די לודקעס, האט זיך אויסגעגלייכט און פערחידושט אנגעקוקט.

איך בין צוגעלאפען צו איהם, און ביל — גלייך נאך מיר.

— ווייסט איהר נישט צופאל, וואו דא שטעהט די יאכטע „סיגול"? — האב איך א פרעג געטון אהן הקדמות.

דער מאטראס האט פאמעליך ארויסגענומען פון מויל א פערקאפטשעטע ליולקע און פערטראכ-טעט זייט אפגעשפיגען אין א זייט. — „סיגול"? — האט ער איבער'געחזרט — דאס איז די יאכטע, וואס איז אנגעקומען דינסטאג... איהר אייגענער מער הייסט סענגאט?

איך האב שנעל צוגעשאקעלט מיט'ן קאפ.

דער מאטראס האט זיך געלאזען א קעהר געטון צום וואסער מיט'ן רוקען און אנגעוויזען מיט'ן פינגער אויפ'ן ים.

— אט דארט איז זי!

מיט א מורא'דיגער הארצקלאפעניש האב איך אהין געקוקט אין דער ריכטונג, וואו ער האט גע-טייטעלט מיט'ן פינגער:

אן'ערך א מייל ווייט פון ברעג האט זיך גע-רודערט אויפ'ן אנקער א קליין שפאציר-שיפער וואס זיינע זעגלען זענען געווען אנגעבלאזען פון פרי-שען ווינט.

— דאס איז זי טאקע! — האט איבער'גע-חזרט דער מאטראס — באלד לאזט זי זיך אוועק אין ים, די יאכטע. דער באלעבאס איהרער איז טאקע אקארשט אנגעקומען אהער אויף א מאשין... עהנליך צו אייער מאשין...

— ער איז געווען אליין?

דער מאטראס האט ווידער אפגעשפיגען און אריינגערוקט די ליולקע אין מויל.

— ניין, מיט איהם איז מיטגעווען א פרויליין... דאכט זיך, א קראנקע, מיין איך... איך האב געזעהן ווי ער האט זי אויף די הענט אריינגעטראגען און [illegible]

[illegible]

דער פאטיליציע.

— איך ווייס נישט... ביי אונז איז דא נישטא קיין מאטאר-שיפלעך. אטא דארט שטעהט איינס מען האט אויף איהם היינט געבראכט א פעסעל בענזין.

ער האט אנגעוויזען מיט'ן פינגער אויף א קליין מאטאר-שיפעל, וואס איז צוגעבונדען געווען מיט א קאנאט צום ברעג, נישט ווייט פון אונז.

— וועמען געהערט עס? — האב איך שנייד'ג א פרעג געטון.

— דער גוטער יאהר ווייסט איהם!.. ס'איז אויף איהם געקומען עפעס א ריקער יונגער הער... איך האב געהערט, אז ער זאל זיין פון וואורפארד. אויב איהר ווילט רעדען מיט איהם זעהען, איז ער דאכט זיך, אוועק אין דער שענק.

דער מאטראס האט אנגעוויזען מיט דער האנד אויף א גרויסען מויער, וואס איז געשטאנען נישט ווייט פון אונז.

— און אט אט געהט ער מאקיש אליין! — האט ער צוגעגעבען שמייכלענדיג — איהר זעהט, אט דארט, אונטערן [illegible]

איך האב א קוק געטאן און מיין הארץ האט [illegible]

[illegible]

(פארטזעצונג קומט)

הומאר — דער קונדס — סאטירע
צוזאמענגעשטעלט דורך א. שאַרפּצינגעל

פּאָליטיק פון דער וואָך

מיר האָבען דאָס מאָל אַן'אמת'ן שבת נחמו אויף דער וועלט. שוין לאַנג, לאַנג איז אין דער פּאָליטיק, פון דער גאַנצער וועלט, נישט געווען אַזאַ שלוה'דיגע שטימונג, ווי אין דער לעצטער וואָך.

אַ קליינינקייט עפּעס, וואָס אונזערע פּאָליטי-קער האָבען אויפגעטון, טאָקי אין די סאַמע ניין טעג הערט אין שטורעם!

אין האַג איז געקומען צו אַ הסכם צווישען ענגלאַנד און פראנקרייך און אין ציריך האָט זיך פון איין זייט בשלום אָהן בלוט-פערגיסונג פערענ-דיגט דער ציוניסטישער קאָנגרעס און פון דער אַנדערער זייט געטאַנצט קדוש אַרום דער יודישער אַגענץ.

אַזאַ דרייפאַכיגע פּאַרציע איז פאַר אונזער אָרימער וועלט-פאָליטיק אַ שפּאָרער פעטער ביסען.

איז דעריבער דער היינטיגער שבת נחמו אַ בעזונדערס אָנגעלעגטער אין אונזער פּאָליטיש וועלטעל.

האַג און ציריך.

זאָל עס אונז שוין זיין פאַר אַן'אָבקומעניש!

ליבע

גיסט מיר ליבע
אָהן אַ זין;
גיסט מיר מעהר
ווי און פעררין

גיסט מיר פרייד
באַר אָהן אַ מאָס

גליק און — שדים
ווייסען וואָס

גיסט מיר דיגע
נעכט און טעג;
גיסט מיר אָבער
נישט דעם וועג

פון ווייטען

איך קאָן דיר
אויף דעם שווערען:
איך ליב דיך ווי
די זון און די שטערען —

די זון און שטערען
און אַלעס וואָס רעט
וואָס שווימט אין הימעל
ארום — פון ווייט

צווישען משומדים

— טאַטעשי, וויפיל יאָהר דאַרף מען לעבען, כדי צו ווערען אַ יוד?

— רעדסט נאַרישקייטען. יעדער איז דאָס, וואָס ער איז. דאָס האָט נישט קיין שום שייכות מיט די יאָהרען.

— און דאָך... איך האָב 12 יאָהר — און בין אַ קריסט; דו האָסט 50 יאָהר — ביזט אויך אַ קריסט און דער זיידע איז שוין אַ יוד...

שפּאַס פון פאמיליען-ווינקעל

די קלוגע שוויגער

טאָכטער (צו מוטער, וועלכע קומט פּלוצים צו פאָהרען) — מאַמע, פאַרוואָס האָסטו אונז נישט געשריבען, אַז דו קומסט?

מוטער: — ווייל איך האָב דורכאויס גע-וואָלט זעהען מיין אייראָם...

זי איז נישט ער

באַלעבאָסטע (צו דינסטמיידעל): — וואו האָסטו זיך דאָס אַרומגעשלעפּט ביז אַזוי שפּעט אין דער נאַכט?

דינסטמיידעל: — איך וועל אייך בעטען נישט צו רעדען צו מיר אַזוינע ווערטער. איך בין נישט אייער מאַן...

ז' האָט מורא

דאַראַ: — ווי לעבסטו דיר מיט דיין מאַן?

לאַראַ: — שלעכט. איך טאָר איהם גאַרנישט זאָגען.

דאַראַ: — וואָרום?

לאַראַ: — ווייל אַז איך זאָג איהם נאָר אַ וואָרט, נעמט ער מיך סטראַשען, אַז ער וועט מיר נישט געבען קיין געלט...

לאַנג צו וואַרטען

מאַן (צו זיין פרוי, ווען זי האָט צובראָכען אַ טעלער): — דו האָסט שוין ווידער געמאַכט אַ שאַדען.

פרוי: — נישט קיין אומגליק. דו ווייסט דאָך, די וועלט זאָגט אַ ווערטעל, אַז דורך שאָדען ווערט מען קלוג.

מאַן: — אָבער אַזוי פיל שאָדענס ביז דו וועסט קאָנען קלוג ווערען ביזטו גאָרנישט אימשטאַנד צו מאַכען

קריזיס און אַגענץ

העי, בתופים ובמחולות
לאָמיר לאָזען זיך אין טענץ —
ס'מאַכט זיך איצט אַ נייער ענין:
די פערברייטערטע אַגענץ...

וואָס איז עס? איהר ווילט עס וויסען?
ס'איז אַ פשוט'ע די זאַך —
ס'איז אַ זאַך, וואָס נישט-ציוניסטען
קאָנען ארבייטען אין פאַך...

ס'קאָן אַ ליאַדע יוד פערגינען
זיך פערברייטערען די אַגענץ —
אַ'טעק, מאַטשעכ, מאָריץ, סטאַשעק:
פראָשען באַרדזאָ... אַ נאָ וויענץ...

עיקר איז — דאָס ביסעל קליינגעלד
צו דעם גרויסען טערעבענץ:
אַז מען נותנ'ט אינ'ם ציםבעל
קאָן מען הולכ'ן אין טענץ.

דערווייל ביי אונז דער גרויסער קריזיס
פלאַקערט איצטער שטאַרק און ברענט —
רעכען איך ביי דער אַגענצעל
ווערען אויכעט אַנ'אַגענט...

איז בתופים ובמחולות
לאָמיר לאָזען זיך אין טענץ —
ס'מאַכט זיך איצט אַ נייער ענין:
די פערברייטערטע אַגענץ!

יאָקעל בן פלעקעל

אונטער דער ציריכער חופּה

די יודישע אַגענץ און זיי

(אינטערוויוען אַזעלכע)

פּרעזעס מינצבערג

מיר, די אגודה, האַלטען נישט פון דער יו-דישער אַגענץ, ווייל איך קאָן דאָרט נישט זיין קיין פּרעזעס. צו וואָס אייגענטליך דאַרף מען דא די אַגענץ, אַז מיר האָבען אַ קהלה, וועלכע בע-זאָרגט אַלע יודישע ענינים. דער בעסטער בעווייז איז, דער רעמאָנטירטער קהלה-לאָקאַל.

פּרנס רום

פון צוויי שטאַנדפּונקטען דאַרף איך אייגענט-ליך זיין אַנ'אָנהענגער פון דער אַגענץ:

פון „אונפּאַרטייאישען" שטאַנדפּונקט, ווייל די אַגענץ איז אויך אונפּאַרטייאיש; פון מינצבערג שטאַנדפּונקט, אַז ער איז געגען דאַרף איך זיין פאַר.

דאָך בין איך געגנער, פאַר וואָס? שווער צו זאָגען.

פּרעזעס בודזינער

צו וואָס פערדרייט מען זיך אַ קאָפּ מיט אַג-גענץ? וועניג קלאָפּאָטען האָט מען?

דאָ אַ רעטונגס-קאָמיטעט, דאָרט אַ קהלה-ראַט און ס'געשעפט דאַרף מען אויך פערזאָרגען, קומט מען און מען דולט אַ קאָפּ מיט אַנ'אַגענץ.

איבריגענס, איז דען דאָרט פריי דער אַמט פון פּרעזעס?

אויסער דעם, הער איך דאָך, אַז מען רעדט דאָרט וועגען געבען געלד, איז דאָך דאָס נישט קיין אידעאַלע אינסטיטוציע און פון אידעאַל לאָזע קאָרפּערשאַפטען, האַלט איך זיך פון ווייטען.

פּרנס קאַרא

עס האָט מיך גענוג מיה געקאָסט, איידער איך האָב זיך אַריינגעקריגען אין דער קהלה, איך האָב אַ ספּעציעלע האַלע אויסגעבויט, צו קאָ-נען זיך אַריינהאַנדלען אין דער קהלה.

זאָל מען די אַגענץ איבערפיהרען קיין לאָדז, וועל איך אַריינטרעטען פון דער אגודה און אַריינ-טרעטען אין דער אַגענץ.

דאָס מיין אַריינטרעטען איז ביי מיר אַ קליי-ניגקייט. איך האָב שוין בעוויזען אַזעלכעס.

אַדוו. ווייצמאַן

מיר האַלטען אַריין אין דער אַגענץ, נאָר בתנאי ד' א.יהה זאָל אויך אַהין אַריין, אַהין דער אגודה קאָנען די ציוניסטען אונז דאָרט מאַטאַריזי-רען.

מיר זעמיר רעמאָקראַטען, אַ פּאַרטנערשריטען וועלטליכע פּאַרטיי און אונזערע לאָזונגען זענען געשטיצט אויף פּאָרטשריט און פּראָגרעס, דעריי-בער האַלטען מיר זיך צוזאַמען מיט דער אגודה.

ד"ר שוויג

איך בין יעצט אַ שותק, זינט מען האָט מיך פערטריבען פון שטאָט-ראַט, האָב איך אויף זיך גענומען אַ תשובה — צו שווייגען. איך, שוויג... אמת, שוויג טאַקע.

אַראָפּ פון דער צינג

קורץ און שאַרף

כ'בין אָפּגעפאָהרען פאָהרענדיג 7 מייל אויפ'ן ים און כ'האָב מיר פערשטויבט די שטיסעל, ביז איך פאַריין צו בעקער, ער זאָל מיר פערקויפען פּאַסטע אויף אויסצופוצען די הויזען, האָט ער געכאַפּט אַ קאָפּיטע און אויף מיר אויסגעשאָסען.

אַז איך האָב געזעהן, ווי ער שיסט, האָב איך געמאַכט אַ געוואַלד, זענען געקומען צו לוי-פען מיין פערשטאָרבענע באָבע און מיין לעבעדיג אייניקעל, וואָס וועט געבוירען ווערען אין 10 יאָהר ארום און זיי האָבען מיך גענומען אונטער די הענד און זיי האָבען מיך פערקנעפּיהרט שרעק-ליך ווייט. מיר זענען געגאַנגען און געגאַנגען דריי טעג און דריי נעכט און מיר זענען אָפּגע-גאַנגען 500 איילען...

האָב איך דאָך געזאָגט: צו וואָס טויג מיר אַזוי פיל איילען, אַז סך הכל אויף אַנ'אַנצוג דאַרף איך נאָר דריטהאַלבען מעטער סחורה?.. האָבען זיי זיך שטאַרק צולאַכט און אי די באָבע, אי דאָס אייניקעל, האָבען פערלוירען די ציין...

ער איז אַ גראָבער יונג

אַ דאָרפסמאַן האָט זיך גענומען אַנ'איידעם אַ בן-תורה, כדי ער זאָל זיך קענען פון איהם אָפּ-לערנען גוטע מדות.

איינמאָל, שבת, ווען עס איז געקומען צום פלייש, האָט דער דאָרפסמאַן אָפּגעשניטען עטלי-כע שטיקער ברויט, און דער איידעם זיינער האָט זיך גענומען אַ שטיקעל חלה, און דעם בעמערקט דעם איידעם, ווי דער שווער קוקט אויף איהם מיט אַ בייז פּנים, דאָך האָט דער איידעם זיך גע-טראַכט: אפשר מיינט ער נישט מיך.

אין אַנדערען „שבת" — ווידער די זעלבע מעשה. האָט מיך שוין דעם איידעם אַ פרעג גע-טון:

— וואָס איז עפּעס אַזוי דער שווער אויף מיר אין „כעס"?

— הערסטו, איך האָב דיך גענומען אַלס למ-דן און דעם סוף אעה איך, אַז די ביזט נאָר אַ גראָבער יונג. עס שטעהט נותן לחם לכל בשר, צו פלייש גיט מען צו ברויט. און די נעמסט דיר צו חלה, האָט דער איידעם אַ שמייכעל-געטון.

— שווער! האָט נישט פעראיבעל. נותן לחם איז נאָר לכל... אין דער וואָכענס, עסט מען צו ברויט, אָבער שבת עסט מען טאַקי צו חלה.

י. נאָרדאַ

פון אויסלענדישען מאַרק

איבערגעזעצט פון פרעמדע הומאָר זשורנאַלען

אַ שאָד

— 1. לויף ניכער אַריבער צום דאָקטאָר, בייני האָט איינגעשלונגען צוואַנציג פעניג.

י. — אַנ'עבירה, מאַמע, צוליב צוואַנציג פעני-גלעך וועסטו פּטר'ן אַ צענערל פאַר'ן דאָקטאָר.

פאַרוואָס?

— וואָס ווייסטו?

— דער לעהרער האָט זיך געבייזערט אויף מיר, פאַר וואָס איך האָב נישט געוואוסט, ווען עס געפינען זיך די פיליפּינען.

— און פאַרוואָס זאָל טאַקע אַ יונגעל קיינמאָל נישט וויסען, וואו ער לעגט אַוועק אַ זאַך?!

ער האָט נישט גענומען...

לעהרער (ניט אַמאָל אַ פרעג דעם פערשראָקענעם שילער): אַנו, זאָג נאָר מיר דו, וואו געפינט זיך דער מאַרס.

שילער: אי... איך ווייס נישט... איך האָב עס נישט צוגענומען.

די געפאַהר

— נו, וועט איהר כאָטש שוין אַרויס פון געפאַהר?

— נאָך נישט. דער דאָקטאָר דאַרף מיך נאָך עטליכע מאָל בעהאַנדלען...

דער צווייפלער

פרוי (צו איהר מאַן): — פאַרוואָס האָט היינט פריינד אַזוי גנבה'ש געשמייכעלט, ווען דו האָסט מיך פאַר איהם פאָרגעשטעלט אַלס דיין פרוי?

מאַן: — דער אידיאָט! ער האָט געמיינט, אַז איך האָב איהם איצט אויך אָפּגענאַרט...

שאראדן און רעטענישן!

לעזונג פון נומער 28.

„גראף צעפעלין“.

געוואונען האבען פאר'ן בעסטען ענטפער:

1) אברהם לעווענזאָן, בושעושינער 14 2 בי־לעטען אין יודישען טעאטער.

2) לאה אסטראָווסקי זגערזשער 5. 1 פלאַש קעלניש וואַסער.

3) סארא ראָזענבלאַט, וויסקאָרניאַ 13 1 שט. טואַלעט זייף.

לעזונג פון נומער 29.

ביר — ביר — נשאַן.

געוואונען האבען פאר'ן בעסטען ענטפער:

1) מ. גאָלדבערג, פולנאָצנאַ 8 2 בילעטען אין יודישען טעאַטער.

2) ה. באַרנשטיין, פּאָלודניאָוואַ 39 1 פלאַש קעלניש וואַסער.

3) ה' בראָוער, קאָנסטאַנטינער 33 2 בילעטען אין קינאָ.

לעזונג פון נומער 30.

מאָטאָ — ציקל.

געוואונען האבען פאר'ן בעסטען ענטפער:

1) טאָלאַ ערלעבערג, נאַוראָט 8 אַ שאַכטעל פודער.

2) צעלאַ מאָרגענשטערן, סקלאַראָוואַ 23 2 טאָפּעל שאָקאָלאַד.

3) ש. בירנבוים, אַנדזשעיא 1 שט. טואַלעט־זייף.

Nr. 31

איינס — איז אַ מלוכה־בעאַמטער, וואָס מאַכט דעם טויט; צוויי — אַ יחסן אין פעשעל; דריי — אַ טייל פון אַ ליד.

פון אַלע צוזאַמען קאָן מען ווערען דער'הרג'עט. וואָס איז עס?

שאראדען-ווינקעל
קופאן נומער 31

פרעמיעס:

1) 1 שאַכטעל פּאַפּערטעריע.

2) 2 שט. טואַלעט־זייף,

3) 2 שט. שאָקאָלאַד.

Nr. 32

1) דאָס ערשטע העלפט אַ צריק־שיכור,

דאָס צווייטע איז דאָך מדבר־שפּיז.

צוזאַמען איז'ס אַ מענער־נאָמען.

2) ווען שטאָט די „נגן“ אַ „הא“ צום סוף איז — אַ פרוי עס איז, ווי יעדער ווייסט,

צי אפשר גאָר אַזאַ מין ענין וואָס ס'הייסט — די טרייסט.

3) און ווען צום סוף אַ ויו געשטעלט איז, און ס'פּאַסט דער שבת זיך אַריין,

דאַן מעגט איהר דווקא, זיכער וויסען, אַז מאָרגען טאַקע וועט עס זיין...

וואָס זענען די אַלע דריי זאַכען?

שאראדען-ווינקעל
קופאן נומער 32

פרעמיעס:

1) 2 בילעטען אין יודישען טעאַטער.

2) 2 טאָפּעל שאָקאָלאַד.

3) 1 פלאַש קעלניש וואַסער.

Nr. 33

אַנ'אָרלער,

אַ גנב,

אַנ'עניו,

אַ צדיק —

די אָנהויבען זייערע איז עס אַצינד.

טאָ טרעפט זשע דעם ענין דעם איצט פּאָפּולערען,

נו, אדרבה, ענטפערט אונז — אָבער געשווינד!

שאראדען-ווינקעל
קופאן נומער 33

פרעמיעס:

1) 2 בילעטען אין קינאָ.

2) 1 שטיק טואַלעט־זייף.

3) אַ שאַכטעל פודער.

בעמערקונג: די קופאָנען מיט די נע־לעזטע שאַראַדען, בעט מען אָבצוגעבען אין קאָנווערטען מיט אָנגעגעבענע נעמען און אַדרעסען אין אַדמיניסטראַציע פון „נייעם פאָלקסבלאַט“ ביז מיט־וואָך איינשליסליך.

די נעמען פון די זוכה בגורל וועלען אין קומענ־דיגען פרייטאָג־נומער פערעפענטליכט ווערען.

בעסערע יונגעלייט

פערנארען און פערהאלטען א מיידעל

ווילנע. אין דער נאַכט פון דינסטאָג אויף מיטוואָך האָט אין דער וואוינונג פון אַ יונגער אַקו־שערקע אין שטעטעל ר. ביי ווילנע אָנגעקלאַפּט עפּעס אַ עלעגאַנטער יונגערמאַן. געזאָגט האָט ער, אַז ער איז געקומען וועגען אַ דרינגענדען ענין. אַ פרוי איז אין געפאַהר, ס'איז נויטיג שנעלע הילף פון אַנ'אַקושערקע.

מ'דאַרף צוגעבען, אַז די אַקושערקע פרל. ג. איז ערשט 2 חדשים אין ר. און צוגעציגען אויף זיך די אויפמערקזאַמקייט אַ דאַנק איהר שיינקייט און עלעגאַנץ.

ווען די פרל. ג. איז שוין געזעסען אין שטוב וואָגען דער יונגערמאַן האָט איהר אַריינגעפיהרט, האָט זי זיך שטאַרק פערוואונדערט. אַנשטאָט אַ קראַנקער פרוי אין בעט האָט זי גאָר דערזעהען פאַר זיך אַ רייכסערווירטען טיש מיט אַלקאָהאָל־געטראַנ־קען. ביים טיש איז געזעסען נאָך איין יונגערמאַן.

די אַקושערקע האָט זיך שנעל אָריענטירט אַז זי איז דאָ פערנאַרט געוואָרען פון לאַבוזעס און זי האָט זיך צוריקגעצויגען צו דער טיר. די טיר איז אָבער שוין געווען פערשלאָסען. די אַקושערקע האָט אָנגעהויבען בעטען די יונגעלייט זיי זאָלען איהר עפענען די טיר, בעפרייען און נישט אַרויסרופען קיין סקאַנדאַל, ווייל זי וועט זיך ענטשידען ענטקעגענ־שטעלען צו פערבלייבען מיט זיי אַפילו 5 מינוט. די יונגעלייט האָבען איהר חוזק'דיג געענטפערט. די אַקושערקע האָט דעריבער אויפגעהויבען אַנ'אַלאַרם מיט אַלע איהרע כוחות, צוויי שכנים האָבען דער־הערט די פערצווייפעלטע הילפס־רופען פון דער אַקושערקע. זיי האָבען אויפגעריסען די טיר און אָפּ־געראַטעוועט די פרל. ג. וועלכע איז שוין געלעגען האַלב אין חלשות.

פרל. ג. האָט זיך אויף צומאָרגענס דערוואוסט, אַז דער יונגערמאַן, וואָס האָט איהר פערנאַרט, איז פון דער „בעסערער“ געזעלשאַפט, נישט קיין אָרי־מער און ער מאַכט איצט בעמיהונגען דעם גאַנצען סקאַנדאַל צו פערטושען, אומאָפּהענגיג פון דער ווייטערער שטעלונג פון דער פרל. ג., וועלכע וועט אפשר צוליב טאַקטישע טעמים האַלטען פאַר מעגליך נישט אַרויסצוטרעטען אָפען קעגען די צוויי פערשוין, וועלכע האָבען איהר געפּרובט פערגוואַלדיגען, וועט אָבער די פּאָליציי זיך פערנעמען מיט די ראַ־ינע אויסגעלאַסענע יונגעלייטלעך.

מעכאַנ. שלאָסעריי און שווייסעריי
J. REDER
Łódź, Konstantynowska 11
ב'נעהם אָן אַלער־אַרט שלאָסעריי־אַרבייט און צופּאַסען פערשידענע מאַשינען־טיילען און שווייסונגען, פאַר שטריקער ווערט געליפערט טישען מיט מעסטערס פון 30 זל. אָן. פּאַראַפינערס פון 7 זל. אָן.

שפּאָרט-געלד!
קויפט
שירמס,
שטעקענס
נור אין דער ווערקשטעל

ס. פייגענבוים, נאַרוטאָוויטשאַ 19
ווייל איהר קענט דאָרט קויפען מיט 25% ביליגער ווי איבעראַל.
אַכטונג! ס'ווערען אָנגענומען אַלערליי רעפּעראַטורען און דעקינג.

היינט און פאָלגענדע טעג! בענייאונג פון גרויסען פילם־מייסטערווערק „BEAU GESTE“

סימפאָנישער אָרקעסטער אונטער לייטונג פון ש. בייגעלמאַן.

„בלוט־ברודערשאַפט“
אין די הויפּטראָלען: דראַמע פון ברודער־ליבע און אָפּפערונג, געשאַפען אויפ'ן גרונד פון אַ טראַגעדיע פון זעלנער פון אַ פרעמדען־לעגיאָן. אין די הויפּטראָלען:
RONALD COLMAN, NOAH BERRY, ALICE JOYCE i MARY BRIANN
אָנהויב 4.30 נאָכמיטאָג, שבת און זונטאָג 2.30 נאָכמיטאָג. אַכטונג: פּרייזען פון די פּלעצער אויף די ערשטע סעאַנסען 50 גר. און 1 זל.

קינאָ־טעאַטער „UCIECHA“
36 אַלעקסאַנדראָווסקאַ 36
דאָס טעאַטער ווערט מעכאַניש ווענטילירט.
פערשטאַרקטער אָרקעסטער.
אויפ'ן ערשטען סעאַנס זענען אַלע פּלעצער 50 גר.

פון דינסטאַג, דעם 13-טען ד. ח. און פאָלגענדע טעג! גרויסער דאָפּעלטער פּראָגראַם!
1) **וואַהנזין פון איין נאַכט**
(פּראַצעס ביי פערמאַכטע טירען)
לייכטזיניגקייט פון אַנ'אַמעריקאַנער מיליאָרדערקע.
אין די הויפּט־ראָלען: **OLIVE BORDEN i ANTONIO MORENO**
2) **„ליבעס־ווייך“**
מעכטיגע קאָמעדיע־דראַמע אין די הויפּטראָלען:
XENIA DESNI i JACK TREVOR

Kino Spółdzielni
Sienkiewicza 40.
אָנהויב אין געוו. טעג 4 נאָכמ. שבת, זונטאָג און יו"ט 2 נאָכמ., לעצטער סעאַנס 10 אָוו.
אויפ'ן 1. סעאַנס — פּרייזען פערקלענערט
קינאָ אין גאָרטען

היינט און פאָלג. טעג!
די ליבע פערבלענדעט
וואונדער שעהנע טראַגי־קאָמעדיע מיט'ן אָנטייל פון די בערימטע קינסטלער
Lil Dagover, Liljan Hall Davis, Konrad Veidt i Emil Jannings
דער נעכסטער פּראָגראַם: „6 מיידלעך זוכען אַ נאַכט־לעגער“ מיט JENNY JUGO אין דער הויפּטראָלע

קינאָ־טעאַטער **קינאָ**
פראַנציסקאַנסקאַ 31

פון דינסטאַג ד. 13 ד. ח.
דאָס גרעסטע פילם־מייסטערווערק
רעזשי פון געניאַלען
ERNEST LUBICZ
ROSITA
די גאַסען־זינגערין
מיט דער וואונדערשעהנער און זיסער
Mary Pickford
אין דער הויפּטראָלע.
ספּעציעל צוגעפּאַסטע מוזיק אויסגעפיהרט פון אַ פערשטאַרקטען סימפאָנישען אָרקעסטער.
דער זאַל איז מעכאַניש ווענטילירט.
נעכסטער פּראָגראַם: ווענעדישער קאַרנאַוואַל

קינאָ „ERA“
פּרי־ „פּלאַזאַ“ זאַווישאַ 22 (באַלוט)
אָנהויב פון די פאָרשטעלונגען 5 זייגער נאָכמ.
שבת און זונטאָג 1 אַ זייגער בייטאָג.
דער זאַל איז מעכאַניש ווענטילירט.
פערשטאַרקטער סימפ. אָרקעסטער

פון דינסטאַג דעם 13. ד. י.
דאָס אויסגעצייכנטע ליבעס פּאַרל
Vilma Banky
i Ronald Colman
ליבהאָבער
אין דער גרעסטער 10 אַקטיגער דראַמע א. נ.
מעכטיגער פילם פאַר די, וועלכע ליבען, האָבען געליבט און וועלען ליבען.
אויף די ערשטע סעאַנסען זענען די פּרייזען פון די פּלעצער פערקלענערט.

ווי׳כטיג פאר לעטניקעס

PALMA-PATENT

אַנשטאט זיך צו בארגען א בעט אויף אבנויץ-געלד
קויפט בעסער פאַר׳ן זעלבען געלד
אן׳אכט פאטענטירט בעט מ׳ט א מאַטראַץ
PALMA-PATENT וואס איז פערזעהען מיט דער שוץ-מארק
פאר וועלכען מיר גאראנטירען אויף 3 יאהר.
אויסערדעם, בעזיצען מיר שטענדיג אויף לאגער אין א גרויסען אויסוואהל
ניקעל-בעטען, אַמעריקאַנקעס,
ניקעל-קינדער-בעטען, קינדער-ריגעלעך,
טיש-בעטען, קינדער-בענקעלעך
טעטער-מאס. אויף רעדלעך.

מאטראַצען קאַזעטקעס און טאַפטשאַנעס

געבעטע, שאַטקאָווע און קאַנאַדיסקע
בעט.: בעטלעך מיט ווענטלעך ווייס און ברוי׳ ... זל., מאַלאָווע-בעט. 14 זל.
רעיעלע בעהאַנדלונג. פאַבריקס-פרייז טעליבע רעפעראַטורן.
הורט לאדז, פאַלנאַצנא 24, טעל. 31-85. דעטייל

די פערוואלטונג פון פעראייניגטען
סוחרים- און פאבריקאנטן-פערבאנד
19 פיעטריקאווער 19
Związek Ziednoczonych Kupców i Przemysłowców
מאַדערט אויף די מיטגלידער אפצונעמען זייערע לעגיטימאציעס,
גלייכצייטיג ווערט מיטגעטיילט, אז צום בעקוועמליכקייט פון די מיטגלידער
איז דער פעראיינס-צדוואָקאַט בעאויפטראגט געוואָרען צום ערלעדיגען פאַר
די מיטגלידער קלאַזוזלעס אומזיכט. נייע מיטגלידער קענען זיך איינ-
שרייבען טעגליך אין די ביורא-שעה׳ן פון 5 ביז 9 אזייגער אין אָוועגד.

SZKOŁA PRZEMYSŁOWA
T-wa Szerzenia Oświaty i Wiedzy Technicznej wśród Żydów
w Łodzi, ul. Pomorska 46/48
אבטיילונגען:
מעכאנישע, עלעקטראטעכנישע און וועבערייע.
אַנמעלדונגען געהמט אָן די קאַנצעלאַריע טעגליך פון 10—2 נאָכמ.

עס איז שוין צייט

טריקא-וועש

דאָס אַלע זאַ׳ לען וויסען, אז אויף קילאָ
ווי אויך רויה-שטאָף, פון וואס יעדער קען זיך זעלבסט מאכען
בעקומט איהר נאָר ביי דער לאַנג-עגזיסטירענדער פירמע
H. SKOSOWSKI, Łódź
NOWOMIEJSKA 29, tel. 40-41
צו די ביליגסטע פרייזען, ווייל איך ארבייט דאָס אַליין אויס.

קענט איהר נאך נישט
פאַהרען אויף א ראָווער?
דאַן קענט איהר לייכט ערלערנען דעם פאָפולער-
סטען און אַנגענעהמסטען ספאָרט אויפ׳ן בעקאַנטען
וועלאדראָם, קאָנסטאנטינער 16
אָפען פון 9 פריה ביז 11 אזייגער אָוועגד.
ס׳ווערען אויסגעבאָרגט ראָווערען אויף אויס-
פלוגען. ס׳ווערען אָנגענומען און סאָליד אויס-
געפיהרט אַלערליי רעפעראַטורען פון ראָ-
ווערען. אויפן אָרט זעמטליכע ראָווער-טיילען
צו ביליגע פרייזען.

Dr.
Z. Aronson
פרויען דאקטאר
צוריקגעקעהרט

Dr. med.
H. LAJCHTER
צאהן-כירורג
דיזאַסלע-, קין-, גימען-,
און צונג-קראַנקהייטען.
Konstantynowska 9.
telefon 49-66
od 1½—5 po poł. 4604

Dr. med.
L. Pikielny
אוראָלאָג
ספעציעל ארצט פאַר נירען
בלאָזן-און הארן - קראַנק.
NAWROT 8
tel. 19-90
עמפפאַנגט פון 7-4 אָוו.
נעמט אויך אָן אין דער
לעטשניצע „Zdrowie„
נאָוואָמיעסקא 3 פון 12½
ביז 2 אזייגער נאָכמ.

Dr. med.
M. Kerszner
קינדער - קראַנקהייטען
זשעלאָנאָ 16
טעל. 51-96
צוריקגעקעהרט
נעמט אָן אין דער לעטשניצע
בושעווישנע 11

Dr. med.
W. EYCHNER
גינעקאָלאָג-אַקושער
זגערזשער 11.
טעל 34-72
נעמט אָן פון 6—8 אָוועגד.

Dr.
HELLER
ספעציאַליסט פאַר הויט-
ווענערישע קראַנקהייטען
און מענער-שוועכע.
גאַוורוסטא 2 טעל. 79 30.
נעמט אָן ביז 10 פריה און
פון 4—8 אָוועגד. ...
... פון 4—6 ...
פאַר אומבאַמיטעלטע
לעטשניצע-פרייזען.

קאַליגראַף
ל. בערמאַן
(דער יונגער) וואוינט אויף
זאוואדזקא 1,19-טע
שטאָק, און לערנט אויס
שעהן און שנעל שרייבען.

PORADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאקטוירים-ספעציאַליסטען
זאוואַדזקאַ 1.
פאַר ווענערישע הויט-קראַנקהייטען און מענער-שוואכע אנאליזען פון בלוט און אויסלפלוס אויף סיפיליס און טריפער. קאָנסולטאַט מיט ספעציאַליסטען פון אורא-לאָגישע און נערווען-קראַנקהייטען.
קוואַרץ-לאמפ. עלעקטרישער הייל-קאַבינעט קאָסמעטיק.
-- טעגליך פון 8 פריה ביז 9 אָוועגד. --
פון 11 ביז 12 ביי טאָג און פון 2 ביז 3 נאָכמ. נעמט-אָן א פרוי-דאָקטאָר נור קינדער און פרויען
זונטאָג פון 9 פריה ביז 2 נאָכמיטאָג.
– בעזונדער ווארטע-צימער פאַר פרויען. –
וויזיט 3 זל.

Złoty medal na Wystawie w Katowicach 1927 r.
Zastępca: S. B. Redlic, Łódź, Południowa 86.

לעטשניצע
פון דאָקטוירים ספעציאַליסטען
און ערצטליך-דענטיסטישער קאַבינעט
זגיערסקא 17 טעל. 16-33.

ד״ר ראַקאָווסקי נאָז האלז, אויערן קר.	10—11 און 3—4, 6—7
ד״ר רוזשאַנער הויט און געשלעכט קר.	10—11 1—2
ד״ר גאָלדשטיין- אויגען-קראַנקהייטען פאָלאַק	1—2, 7—8
ד״ר יוסטמאַן נערווען קראַנקהייטען	12—2 חוץ זונ.
ד״ר ראָזענצווייג קינדער-קראַנקהייטען	10-12 4-5
ד״ר פאַפיערני פרויען און געבורטס-הילף	11½-1 5-6
ד״ר קאַנטאָר כירורגישע-קראַנק.	4½-5½ זונ. 1—2
ד״ר ווינבערג אינ. הערץ לונגען	12—1, 6½—7½
ד״ר סמופעל רענטגען	12—2, 4—6
א. גראָדזענטשיק צאהן-ארצט	3—7
נ. ראזעס צאהן-ארצט	8—2

צאהן-פונדאמענט, בעליכטונגען, קראָנען, פאָסטען א.א.וו.
ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געוואָרען
א רענטגען-אינסטיטוט
היילונג פון הויט קראַנקהייטען פון קאָפ (פאַרך) מיט רענטגענשטראַלען. פאַר בעשטראַלונג און דורכלייכטונג, קווארץ-לאמפע, דיאטערמיע, עלעקטריזאציע, אלע מעגליכע אנאליזען. א קורס פאַר שמאַלער.
אימפונגען געגען שאַרלאַך (שקאַרלאַטין) פון 4—5 נאָכמ.
די לעטשניצע איז אויך אָפען זונטאָג
וויזיט אין דער שטאָט.
ערצט.-קאסמעטיש. גאבינעט
פרל. מאַרקוס נעהמט אָן פון 5—7 אָוועגד

Dr. med. NIEWIAŻSKI
ספעציאַליסט פאַר סיפיליס, טריפער און הויט-קראַנקהה. בעהאַנדלונג פון מענער - שוועכע.
אנדזשעיא 5, טעל. 59-40
נעמט אָן פון 8—2 נאָכמ. און פון 5—9 ...
בעזונדערער ווארטע-זאַל פאַר פרויען.

עלטערן!
חדר-שולע
וואו מען לאָזט אַנגענומען קינדער וואָס לערנען און פאַשטענישע שולען צו לערנען: חומש, רש״י, נ״ך, משניות, גמרא, תוס-פות, רעדען און שרייבען העברעאיש און יודישע בריות ווערט צוגעשטעלט, ס׳ווערען אויך אָנגענומען אנפאנגער פון 5 יאָהר אָן, ווי ס׳ווערט אין פער-לויף פון 5 חדשים אויסגעלערנט כריינדליך עברי, א שטרענג רעליגיעזע ערציהונג! —— צוגענגליכע פרייזען!
מנהל יחיאל דוד ראָזענפעלד
פלאַץ וואָלנאָשטשי 6 קהער אָפ. שמ רעכטס 2

לעטשניצע
פון דאקטוירים ספעציאַליסטען
און דענטיסטישער קאַבינעט.
בושעווישנער 11, טעלעפאָן 37-63
אָפען פון 9 פריה ביז 7 אָוועגד.

ד״ר אייכיך נאָז, האלז, אויערן קר.	3½—4½
ד״ר קערשנער קינדער-קראַנקה.	9-11 3-4½
ד״ר שיפמאַן אינערליכע קראַנקהייטען	12—2
ד״ר לובימש הויט און געשלעכט-קר.	12½—1½
ד״ר שמירגעלד נערווען און גייסטיגע קר.	1—2
ד״ר נאָלדבלאט אויגען-קראַנקה.	12½—1½
ד״ר חיים כירורגישע קראַנקהייטען	2—3
ד״ר שמערלאָווסקי פרויען-און געבורטס-הילף	3½—4½

פאָטאָ-מ עראַפיע, שפראַך-שטערונגען ווי שטאַמלען א.א. ווי פאָקען-שטעקן, קינסטליכע בערג-זון-בעשטראַהל. איינ-שפריצונגען, מאַסאַזשען, עלעקטריזאציע, אפעראַצ. אויך פערלאָנג אינזיכטען אין שטאָט. אין לאַבאָראַטאָריום ווערען אָנגענומען אלע ארט אנאליזען, אויך פלעגמע און בלוט
אימפונגען געגען שקאַרלאַטין.
ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געוואָרען
א רענטגען-אינסטיטוט.
ד״ר לאזשינסקי סטאָראָפאָלסקא צאהן-ארצט 10—1 3—6
קינסטליכע צייהן, קראָנען, פאָסטען א. א. וו.
די לעטשניצע איז אויך טעטי זונטאָג

פון דינסטאג, דעם 13-טען ד. ח. דאס גרעסטע מייסטערווערק פון דער וועלט!
דאס וואס איבעראשט יעדען, דאס וואס יעדער איינציגער מוז זעהען
Emil Jannings, Werner Krauss, Lya de Putti
אין דעם וועלט-בעריהמטען מייסטערווערק, רעזשיסירט Dymitry Buchowiecki
„אטעלא"
צו דעם בילד ווערען אויסגעפיהרט א רייה אַריעס פון די בעסטע אָפערן. דאס בילד איז געשפילט געוואָרען מיט׳ן גרעסטען ערפאָלג קטליכע הונדערט מאָל אויף דער יודישער ביהנע. יעדער איינציגער זאָל מוז זעהען דאס פרעכטיגסטע מייסטערווערק.

קינאָ „סירענא"
KINO TEATR „SYRENA"
ŁÓDŹ ALEKSANDROWSKA 37 TEL. 49-48
פערשטאַרקטער סימפאָנישער אָרקעסטער.
דאס ... איז מעכאַניש ווענטילירט.

אין אלעקסאנדערער „הויף"

(ענדע פון דער 1־טע זייט).

נאר אין ביזער יאר, דער וואס האלט דעם שמור־ציגען טופעט פאר די

150 ישיבה בחורים,

גרליה ווערט ביזן און זיל עפּיס א יפטוי, פרי נישט צו דערלאזען צו דעם בעזך, ער בעקומט אבער זיין אפשניט און זיצט שוין די גאנצע צייט אויפן און זיין בורקע.

מ'פיהרט זיך אזוי א ומעטום, אז יעדע רביי־שע הויף, אז דא, וואו ס'וואינט איין רבי, וואוינט נישט זיין ממלא מקום. די דאזיגע וואוינונג בלייבט אפילו דאס גאנצע מעבעל פון רבינס שטוב אזוי לאנג, ווי דאס האלט זיך נאך. דערמיט ערקלערט זיך, וואס נאך יעדען רבין ווערט אויפגעבויט א פרישע געביידע און דער אלעקסאנדערער הויף פערמאגט שוין טאקע דעם גאנצען קאמפלעקס גע־ביידעס. ווען מ'וויל פערגלייכען דאס נידעריגע איינ־געפאלענע הייזעל, אין וועלכע ס'האט געוואוינט דער רבי ר' יחיאל ז"ל מיט דעם צוגעשטאקענעם הויז, וואס ווערט איצט געמויערט פאר דעם איצ־טיגען רבין שליט"א, מוז מען דאך זאגען, אז די צייט האט דאך עפּעס אויפגעטון...

מיר הויבען אן

פון בית־המדרש

ווען מ'קומט אהין אריין האט מען דעם איינדרוק, אז מיר געפינען זיך אין א פעלד, גערעקט מיט א דאך. אזוי גרויס איז דאס בית־המדרש, עס שלאגט אפּ מיט דער עכא, ווען מ'רעדט דארט, דאס איז צוגעגרייט פאר די הונדערטער און טויזענדער חסי־דים, וואס קומען אהין אויף יום־טובים. אין די װאכעדיגע טעג לערנען זיך דארטען די בחורים פון דער ישיבה, און ס'הילכט דער גמרא־ניגון פון איין טיש צום צווייטען, פון איין עק צום צווייטען. די ישיבה־בחורים געפינען זיך אויך אין אלע איבעריגע צימערן פון די פערשידענע געביידעס. אין מיטען בית המדרש — דער גרויסער בעלעמער, אויף דער מזרח װאנד

דער עזרת.

וועלכער האט לעצטענס אנגעמאכט אזא טומעל. דאס בית־המדרש האט אויך עטליכע אויסגענג און אריינגאנג. רעכטס פון דעם בבית־המדרש גע־פינט זיך דער בנין, וואו ס'האט געוואוינט דער רבי ר' יחיאל ז"ל. ער איז געווען א גרויסער עניו, האט געוואוינט אין א קליין־שטיבעל און זיין מעבלי־רונג איז געווען א בעט, א ספרים־שאנק און א האנד־פאס. באלד דערנעבען געפינט זיך די שלום־שטוב פון רבין ר' יחיאל, דארט האט ער גענומען שלום ביי אלע אנגעקומענע און גענומען קוויטלעך. דער רבי יחיאל איז אבער אויף דער עלטער זעהר קראנק געווען, און ווען ער איז אמאל געפאהרען אין באד אריין, האבען די חסידים, אויפ'ן אויפטראג פון דאקטוירים בעשלאסען פאר איהם אויפצובויען א הערליכע, לופטיגע שטוב מיט אלע בעקוועמליכקיי־טען. דער קלייגער בנין האט ווירקליך דעמאלט אפּ־געקאסט 10 טויזענד רובל. דאס איז א הערליך גרויס צימער מיט 6 פענסטער פון אלע זייטען, כדי ס'זאל זיין לופטיג, די פארלאגע איז געווען אויס־געקלאפּט מיט פילץ, די ווענד געמאלען מיט אייל־פארב, פיין אויסמעבלירט געווען און ביים אריינ־גאנג — א גרויסע פרעכטיגע אלטאנע, וואס האט געפיהרט אין גארטען. ווען דער רבי יחיאל איז אהיימגעקומען פון באד און מ'האט איהם געוואלט אריינפיהרען אין זיין נייעם צימער האט ער בשום אופן א לאנגע צייט אהין נישט געוואלט אריינגעהן, ער האט געפרעגט וויפיל ס'האט געקאסט דאס צימער, און מ'האט איהם נישט געזאגט, פער־שטעהט זיך, דעם אמת. ערשט נאכדעם, ווי

דאקטוירים האבען ממש בעפוילען,

אז דער רבי זאל זיך אריבערציהען אין א ליפטיגע צימער, האט ר' יחיאל ז"ל מסכים געווען זיך איי־בער־צוקלייבען, אבער בתנאי, אז מ'זאל אוועקנעה־מען די אלטאנע. מ'האט דאס תיכף געטון און דער רבי איז אריין אין צימער. אבער באלד אין ערשטען מאמענט האט ער געהייסען פערקלאפּען 2 פענסטער פון איין זייט, וויל פון זיי האט מען פון דערווייטענס געזעהען די קירך. דארט האט שוין דער רבי געוואוינט ביז צום סוף פון זיינע יאהרען און עטליכע טעג פאר זיין פטירה האט ער געהייסען זיך אריינשטעלען א פשוט הילצערנעם בעט, אויף וועלכען ער איז טאקע נפטר געווארען. נאך דער פטירה האט דער „ישמח ישראל" אראפּ־גענומען דעם דאך פון דעם דאזיגען צימער און גע־מאכט דערפון א סוכה. איצט האט מען ווידער גע־מאכט א סופיט און דארט לערנען די ישיבה־בחו־רים.

מיר געהען דאן איבער אין דעם

בנין וואו ס'האט געוואוינט דער „ישמח ישראל",

דא זעהט שוין גאנץ אנדערש אויס. ס'פיהלט זיך, אז דער דאזיגער רבי האט געהאט א פיינעם קינסט־לערישע חוש, דאס גאנצע צימער איז איינגעאָרדענט מיט פיל געשמאק און פערשטענדניש. א ספרים־שאנק, זעהר פיין געשניצט, איינגעבויט אין דער גאנצער לענג פון דער וואנד, א שעהנער אריגינעלער עמוד, א קליין מיניאטור ארון־קודש'ל מיט א קינסטלעריש־געשטיקט פרוכת און אינוועניג ממש א קונסט־ווערק, א קליינינקע א טערטימליכע ספר תורה'לע, וועלכע דער „ישמח ישראל" האט מיט זיך מיטגעפיהרט, ווען ער איז נאר געפאהרען, און דעם צימער שטעהט נאך דער טיש און דאס איי־זערנע בעט, אויף וועלכען דער ישמח ישראל ז"ל איז געשלאפען.

ווייטער קומט די

געביידע פון „תפארת שמואל" ז"ל

ווידעראמאל דאס כאראקטעריסטישע א געוועהנלי־כע ספרים־שאנק, טיש, באנק, א בעט און א האנד־פאס. ארום די דאזיגע בנינים געפינט זיך א גארטען מיט פיל גוטע בוימער.

מיר מוזען אבער זאגען, אז דאס אלץ, וואס מיר האבען געשילדערט, אין וועלכער האט יעדענפאלס א געוויסען היסטארישען ווערט איז שטארק פערנאכלעסיגט און אפילו ווייניגער, ווי ריין געהאל־טען, ס'האט זיך עמיצער דערמיט געהאפּט פער־אינטערעסירען.

דער איצטיגער אלעקסאנדערער רבי שליט"א

וואוינט איצט צייטווייליג אין פראנט־הויז און וועט זיך אריבערציהען אין דעם נייעם הויז, וואס ווערט איצט פאר איהם געבויט.

איצט איז נאך געבליבען צו שילדערען

די ישיבה

וואס געפינט זיך אין „הויף", אפּגעשלאסען פון שטעטעל און פון דער גאנצער וועלט. עס לערנען זיך דארט אין איצטיגען מאמענט 160 בחורים פון אלע עקען פוילען, אין דעם עלטער פון 13 יאהר אן. מ'קען דארט געפינען בחורים פון סאָ־קאלאוו און פשעראוו, פון אסטראוו און ראדאם, פון קאליש און קעלץ. דא ווערט נישט געלערנט קיין שום למודי חול, ס'ווערט נישט צוגעלאזען צו די בחורים קיין בוך און אפילו קיין צייטונג, מ'לערנט נאר למודי קודש און דער ציל איז היתר־הוראה. יעדע זמן ווערען טאקע די בחורים עקזאמינירט דורך בעריהמטע רבנים און רביים און פיל פון זיי בע־קומען דעם היתר־הוראה, צו וועלכע זיי שטרעבען אזוי פיל יאהרען. דרעהען זיך ארום די 160 בחורים איבערן „הויף", פיהרען זיך זייער אייגענע פאליטיק, האבען זיך זייערע געשפרעכס־טעמאס און קוקען מיט פערוואונדערונג, ווען אין א מיטען וואך קומט אריין אין זייער געביט א „פרעמדער" מענש. דרע־העז זיך ארום 160 בחורים'לעך, בלייכע, אויסגע־מאטערטע, נישט דערשלאפענע, נישט דערעסענע, וויל אזעלכע בחורים ליידען טאקע זעהר שטארק. זיי זענען פרעמדע, אממייסטען ארימע קינדער, וואס ווערען פון שטענדיג אויסגעהאלטען דורך דער ישי־בה. די ישיבה קען זיי אבער נישט אויסהאלטען אין „לוקסוס". יעדער בחור בעקומט 1 זל. 50 גר. א טאג אויף עסען און 5 זל. אויף שבת און ווייטער מעג ער זיך טון, וואס ער וויל. דער בודזשעט פון דער ישיבה איז 75 טויזענד זלאטים א יאהר און דאס איז זעהר שווער צונויפצושטעלען. די בחורים און אויך די מלמדים ליידען טאקע אבער מ'שטעלט עפּעס צו עפּעס...

אינציגווייז ווערען די בחורים דרייסטער און הויבען אן מיט אונז צו רעדען. זיי דערצעהלען מעשיות וועגען גרויסע רביים, וועגען פערשידענע שאלות ותשובות, און איבער אונז האט זיך גערוכט. אז די בחורים מאכען דעם אנשטעל, אז זיי זענען ווייט פון וועלטליכקייט און פון דעם אלעם, וואס קומט פאר אין דער וועלט, האבען מיר זיך איבער־צייגט, אז דאס איז ווירקליך אזוי.

מיר מוזען זיך אומקעהרען צו דעם, ביי וואס מיר האבען אנגעהויבען. די אטמאספער אין „הויף", די פולשטענדיגע אפּגעשלאסענקייט און אפּגעגרע־ניצטקייט, דאס פולשטענדיגע אבסטראהירען פון אלעם ארומיגען מוז ברענגען צו דער דאזיגער פסיכאלאגיע פון די דאזיגע ישיבה בחורים.

אזוי זעהט אויס ביים היינטיגען טאג דער „אלעקסאנדערער הויף", וועלכער איז דאך פון די גרעסטע אין איצטיגען מאמענט.

געגען שוויים פון פיס

נוצט נאר דעם פראשעק „ראדיקאל" פר. 30 גראשען אויך פלאסטער „ראדיקאל" צו ארטשיסקעס היילט אויס ארטשיסקעס, פער־הארטונג פון הויט פון פיס אין משך פון 48 שעה פרייז 30 גראשען. אויך פלין „ראדיקאל" וואשט אפּ שמוץ און נעמט ארויס פלעקען פון אלע קאלירטע שיך פרייז 50 גראשען. צו יעדען פלעשעל פלין ווערט צוגעגעבען אומזיסט א פראַ־שעק „ראדיקאל" געגען שוויים פון פיס. אויך פלין „ראדיקאל" געגען וואנצען גאראנטירט אויף א גאנצען זומער. אלעס צו בעקומען ביים צייטונגס־פערקויפער וועלנארזש, אלטשטאט 1 אויך ביים צייטונגס־פערקויפער וועלנארזש, פעטריקא־ווער 34 רוג צעגעלניאנא.

DR. MED.

A. URYSON

אינערליכע קראנקהייטען

צוריקגעקעהרט.

נעהמט אן פון 3 ביז 5 נאכמיטאג.

Konstantynowska 20, telef. 35-85.

„לאמיר זיין געזונד!"

אפּטיילונג פון „נייעם פאלקסבלאט" פאר פרא־גען פון געזונדהייטס־וועזען, היגיענע און מעדיצין

אונטער דער רעדאקציע פון דר. ע. אוריסאן און דר. לעאן פוקס.

אין דער אפּטיילונג „לאמיר זיין געזונד" קען זיך ווענדען יעדער לעזער פון „נייעם פאלקסבלאט", וועלכער זוכט אן ענטפער, אן עצה אדער אנווייזונג און פראגען, וואס האבען א שייכות צו געזונדהייט, קראנקהייטס־פאלען, סאניטארען וועזען, מעדיצין, היגיענע א. ד. גל.

די פראגען דארפען געמאכט ווערען שריפטליך, מיר בעטען צו שרייבען ריין, דייטלעך און לעזבאר, נאר מיט טינט.

צו אן אנפראגע דארף צוגעלעגט ווערען א בעהעריגער קופּאן מיט דער דאטע פון טאג, ווען די אנפראגע איז אריינגעטראגען געווארען.

דער אנפרעגער איז נישט מחויב אונטערצושרייבען זיין ריכטיגען נאמען, ס'איז גענוג א צייכען, א פסעוודאנים.

„לאמיר זייל געזונד"!

אפּטיילונג פון „נייעם פאלקסבלאט"

פאר געזונדהייטס־פראגען, היגיענע און מעדיצין

ענטפערן ווערען געגעבען נאר אויף שריפטליכע אנפראגען.

פרייטאג, דעם 16־טען אויגוסט 1929.

44. בן יעקב פון רזשגאווסקע.

מיר האבען שוין עטליכע מאל אנגעוויזען, אז מען קען נישט געבען קיין עצות, נישט וויסענ־דיג מיט וואס פאר א קראנקהייט מען האט צו טון. איהר דארפט נישט דערלאזען, אז אייער קראנקהייט זאל זיך אזוי ענטוויקלען, וואס מען זאל אייך שוין נישט קענען העלפען. דאס בלוטען ביים אורין־אפּגעבען איז א בעווייז, אז איהר האט צו טון מיט א גאנץ ערנסטער קראנקהייט, וועלכע דארף געהיילט ווערען דורך א ספעציאליסט.

45. „אבעצע" 46.

איינע פון די וויכטיגסטע זאכען. כדי פטור צו ווערען פון לייז, איז דאס ריין האלטען פון קאפּ און קערפּער. אפטע בעדער, וואשען דעם קאפּ מיט גרינעם זייף. ווען איהר וועט זיך האל־טען ריין, וועלען די לייז פערשווינדען. פון דער היילער הויט קומען זיי נישט.

46. A. L.

געגען וואנגערס איז נישטא קיין ראדיקאל־מיטעל. דאס איז א קראנקהייט, וואס דארף א לענגערע צייט געהיילט ווערען דורך א ספעציא־ליסט פון הויט־קראנקהייטען.

47. א לעזערין ר. פון זאוואדזקע.

דאס וואס איהר זעהט וואס אמאל אויס ער־גער, דאס פנים איז ביי אייך אפּט געל, איהר האט אנגעוואוירען אויף דער וואג, איז א בעווייז, אז איהר זייט דאך קראנק, הגם „איהר פיהלט נישט קיין קראנקהייט". מיר ראטען אייך נישט צו וואר־טען ביז איר וועט דערפיהלען אייער קראנקהייט און זיך לאזען אונטערזוכען.

48. יורעק.

אייער אויגען־קראנקהייט מוז זיין אויסהייל־באר, אויב איהר האט געקריגען אויף דער מילי־טער־קאמיסיע די ליטערע „A". איהר דארפט זיך ווענדען אין דער קראנקען־קאסע צו אן אויגען־דאקטאר, וועלכער וועט אייך קאנען ענטפערען אויף אייערע אלע פראגען.

49. H. B. פון שענקעוויטש־גאס.

איהר פרעגט אונז, צי די אפטע שמערצען אין קרייץ און די געשוואלענע פיס שטאמען פון ארטרעטיזם, פון נירען־שטיינער אדער פון א בלאנ־זשענדע ניר. די שמערצען טרעפען זיך ביי די אלע קראנקהייטען, נאר מיט וואס פאר א קראנק־הייט איהר האט צו טון קאנען מיר אונטער די אויגען נישט זאגען.

50. „א ליידענדער".

אן'ענטפער אויף אייער פראגע וועט איהר געפונען אין פאלגענדען ארטיקעל, וואס מיר נעה־מען פון ווארשאל „פאלקס־געזונד" (נ. 114—6).

אימפּאטענץ רופען מיר אן די אומפעהיגקייט פון א דערוואקסענעם מאנספערשוין אויסצופיהרען זיינע מענליכע פונקציעס, מען עס איז נישטא קיין שטערונג מצד דער פרוי. די דאזיגע קראנקהייט קען זיין א פועל יוצא פון א גאנצער רייהע אנדערע קראנקהייטען, ווי: צוקער־קראנקהייט, נירען־קראנקהייט, סיפיליס, ניקאטין־פערגיפטונג, טרי־פער־קאמפּליקאציעס א"א. יעדע וויכטיגע מעדיציני־שע פראגע איז געוועהנליך א שטרייט־אביעקט פון פארשער אויפ'ן בעטרעפענדען געביט. אזוי איז מיט ראק, סיפיליס א"א. אימפּאטענץ פערנעהמט א חשוב ארט אין דער מעדיצין צוליב איהר גרויסער פערשפּרייטקייט און אויך צוליב איהר ספעציעלען כאראקטער אלס קראנקהייט. ס'זענען דא פער־שידענע טעאריעס וועגען דער סיבה פון מענש שוואכקייט. א סך פארשער בעהויפּטען, אז אימפּאַ־טענץ, ווען זי איז נישט ענטשטאנען צוליב די אויבענדערמאהנטע קראנקהייטען, האט הינטער זיך אויסשליסליך א פסיכישען באדען. זיי בעגרינדען עס אויף אזא אופן: די געשלעכטליכע אויפרעגונג איז דער פועל יוצא פון רעפלעקס, אזא מין עלעקטרישען שטראם, וואס געהט ארויס פון רוקענמארך (חוט השדרה). ווען אבער דער מין עלעקטרישער שטראם ווערט קאליע און ערפיהלט נישט ווי געהעריג זיין אויפגאבע, ר"ה דער געשלעכטליכער ארגאן בלייבט אפּגעשוואכט און אומפעהיג, רעזאלט, זאגען מיר, מוז זיין א סיבה וואס ווירקט אין אן אומגע־קעהרטער ריכטונג — אויך אזא מין עלעקטרי־שער שטראם, וואס האט אבער די געגענווירקונג און וועלכער האט זיין אויסגאנגס־פונקט אין מוח. דא האבען מיר א צענטראלע פון געגענווירקונגען, וואס האמעווען, פערקלענערען און פערניכטען אפילו פולשטענדיג די ווירקונג פון חוט השדרה. און דער מאלט, ווען די דאזיגע געגענווירקונג בעקומט די איבערמאכט — ווערט דער מאן אימפּאטענט.

די פארשער פון דער דאזיגער טעאריע זענען נישט מסכים דערמיט, אז אן'אפּטע סיבה פון אימפּאטענץ איז אנאניזם, זיי זענען זיכער, אז אויך ביים אנאניסט איז די סיבה א ריין פסיכישע: די איינבילדונג, די מורא פאר די פאלגען פונם אנאניסט ווירקען אויף דער צענטראלע פון געגענ־ווירקונגען אין מוח און האמעווען די געשלעכטס־ענערגיע. דעריבער דארף מען, לויט דער מיינונג פון די דאזיגע פארשער, ווי ווייט מעגליך איבערצייגען דעם קראנקען, אז ער איז געזונד, אז אנאניזם האט דא גארנישט צו טון, אויב דאס גיט זיך איין, וועט די סיבה פון אימפּאטענץ זיין בעזייטיגט.

אן'אינטערעסאנטען פאקט דערצעהלט דער בעקאנטער וויענער ספעציאליסט ד"ר שטעקעל. א 32־יעהריגער רייזענדער 4 יאהר נאך דער חתונה האט זעהר גוט און נארמאל געלעבט מיט זיין פרוי, אויף א לענגערער רייזע האט זיך איהם נאך א פאר גלעזלעך וויין פערגלוסט א ביסעל לוסטיג זיך צו מאכען. ס'איז אבער נישט געלונגען. דעם צווייטען אווענד האט ער ווידער בעזוכט א צווייטע פרוי — אבער אויך דא איז ער געבליבען אומ־פעהיג. איצט האט ער זיך דערמאנט אז זיין פער־גאנגענהייט, אז ער האט א לענגערע צייט געטרי־בען אנאניזם, און ער האט אויסגערופען צו זיך אליין: „צום סוף בין איך אימפּאטענט געווארען"!

— די מעריצין, וואס א געוויסער דאקטאר האט איהם פערשריבען, האט קנאפּ געהאלפען. ער איז אהיימגעקומען זעהר צובראכען, און ביי זיין אייגע־נער פרוי איז עס איהם נישט בעסער געגאנגען, ווי אויף דער רייזע, — ד"ר שטעקעל, צו וועלכען דער דאזיגער פאציענט האט זיך געווענדעט, האט באלד איינגעפונען, אז דא האנדעלט זיך נישט וועגען פאלגען פון אנאניזם, נאר אז דא קומען פאר געוויסע פסיכישע ווירקונגען אויפ'ן צענטער פון די שטערונגען אין מוח, און נאך א גענויער אונטער־זוכונג האט ער טאקע פעסטגעשטעלט, אז אויף אונזער רייזענדען האבען אזעלכע שטע זאגען באמת געווירקט: „איך קען זיך אנשטעקען מיט סיפי־ליס און שפּעטער מיין פרוי אומגליקליך מאכען"! דאס האט איהם געבויערט טיף אין מוח און אפּ־געשוואכט זיין געשלעכטליכע פעהיגקייט. שפּעטער האט איהם ווידער בעהערשט די מורא, וואס ער איז אימפּאטענט. די שאנדע פאר דער פרוי איז געווען דער לעצטער קלאפּ, וואס האט איהם אינ־גאנצען נידערגעשלאגען און פאראליזירט די קראפט, וואס געהט ארויס פון חוט־השדרה.

נאך א גענויער אויפקלערונג האט ד"ר שטע־קעל פולשטענדיג אויסגעהיילט דעם דאזיגען פאציענט.

Dr. Różaner

ספעציאליסט פאר הויט, וועגערישע קראנקהייטען און מענער־שוואכע.

[illegible]

DZIELNA 9 (Narutowicza), tel. 28-93.

[illegible] פון 8—10 און פון 5—8, פרויען פון [illegible]

[illegible]

LUNA

היינט און פאלג. טעג! גרויס-פילם-מייסטערווערק פון דער גרופע „גרויסע עקראן-שטערנס" פון "יער אמעריק. פראדוקציע United Artists

דאס בעקאנטע קינסטלער-פאר Alice TERRY i Iwan PETROWICZ אין יער ערעסישער דראמע אויפן גרונד פון גײַסט-ווערטינגען לעבען פון די נײַע רייך-גע... א. ג.

„דרײַ לײדענשאפטען"

מייסטער-רעזשי פון REX INGRAM
פראכטפולע מוזיק. אילוסטראציע פון סימפאָנ. ארק. אונטער לייט. פון ה' א. טשודנאווסקי

אנהויב 4 א זייגער נאכמיטאג, שבת 2 א זייגער בייטאג, זונטאג 12 א זייגער בייטאג, לעצטער סעאנס 10 א זייגער אוונט.
פערקלענערטע פרייזען! שבת און זונטאג פון 12—3 זענען אלע פלעצער 50 גר. און 1 זל. פערקלענערטע פרייזען!

קינא-טעאטער
ZACHĘTA
זגערזשער 26, ביים פלאץ קאשטשעלני
פערשטארקטער ארקעסטער.
דער זאל ווערט מעכאניש ווענטילירט.

היינט און פאלג. טעג! גרויסע פרעמיערע!

וואָרילטעטער (Dobroczyńca)

שוידערהאפטע דראמע אין די הויפט-ראלען: **Rudolf Schildkraut i Bessie Love**

דער נעכסטער פראגראם: „מאנדאריז וואו" מיט LON CHANEY דער נעכסטער פראגראם

APOLLO

מאנישער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' צ. קאנטאר

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער דאפעלטער פראגראם!

היט דיך פאר פריינד

ריהרענדע דראמע פון א מאנספערשוין, וועלכער האט דורך פריינד געמוזט זיך אפזאגען פון דער וועלט. אין דער הויפטראלע: WILLIAM FARNUM

היינט און פאלגענדע טעג!

„געשיקטקייט און פיסלעך"

פיקאנטע קאמעדיע
אין דער הויפט-ראלע MADGE BELLAMY אין דער הויפט-ראלע

CORSO 2 זשעלאנא 2
ערעפנונג פון הערבסט-סעזאן! **Jack Holt i D. Revier**
אין דער סענסאציאנעלער אוואנטוריסטישער דראמע
אכסניה פון 1000 פריידען
אויסערן פראגראם א פארס. פערקלענערטע פרייזען.

WODEWIL 1 גלובנא 1
ערעפנונג פון הערבסט-סעזאן **E. HOLT i W. WARD**
אין דער גרויסער עראטישער דראמע פון צירק ארטיסטען-לעבען
גיהנם פון אשטיף-טאכטער
אויסערן-פראגראם א פארס. פערקלענערטע פרייזען.

ODEON 2 פושעיאזד 2
ערעפנונג פון הערבסט-סעזאן! Mary Prevost אין דעם שפאנער-פילם
„פלירט-שעה"
אלס פארטנער HARRISON FORD
קאפיטאלע הומאריסטישע סצענעס.
אויסער'ן פראגראם א פארס. פערקלענערטע פרייזען.

„PRACA" — „ארבייט"
די געזעלשאפט צו פערשפרייטען פאך-קענטעניסען ביי יודישע פרויען אין לאדז, דאַווטשאנסקא 21, טעלעפאן 67-15
מאכט בעקאנט, אז איינשרייבונגען ווערען אנגענומען אויף פאלגענדע אפטיילונגען:
1) שניידעריי און דאמען און קינדער צוגעגרייטען.
2) ניימאשעריי: צוגעגרייטען און וועש-ניייען.
3) האנד-ארבייטען.
4) אונדולאציע.
5) קאנסטלערישער מאשין-שטיקעריי.
6) מאניקור.
דער סעקרעטאריאט איז טעטיג פון 9-1 נ. מ. און פון 7-3 אוו.

אויף גינסטיגע בעדינגונגען
מעטאל-בעטען, שפאציר-וועגעלעך, מאטראצען: געבאנע, דרוטענע און אויך צו האלב, בעטען "Patent", וועש-פושקעס און היגיעניש-קאמבינאציעס
אין פאבריקס-לאגער
DOBROPOL, Łódź
Piotrkowska 73 w podw

Fabryka Resorów Samochodowych
Naprawa **RESORÓW SAMOCHODOWYCH**
uskutecznia najszybciej
Fabryka Resorów Samochodowych
Alfred Hermans
Łódź, Sienkiewicza 62, tel. 39-13, II podw.
Stale na składzie resory nowe oraz pojedyńcze pióra (lagi) różnych marek, jak: Ford, Chevrolet, Tatra, Essex, Citroën, Whippet, Morris i wiele innych. 8633

MIEJSKI KINEMATOGRAF OSWIATOWY
Wodny Rynek (róg Rokicińskiej).
Od 13.8. do 19.8. 1929 roku
dla dorosłych:
POCIĄG-WIDMO
TAJEMNICA STACJI KOLEJOWEJ
według głośnej sztuki A. Ridley'a „Pociąg-widmo"
dla młodzieży:
Pat i Patachon
w komedji
Jako strażnicy cnoty"

---

8 kl. Gimnazjum Żeńskie
Jaszuńskiej-Zeligmanowej
POŁUDNIOWA 18, tel. 68-82
מאכט בעקאנט, אז ס'ווערען אנגענומען איינשרייבונגען פון שילערינס אין אלע קלאסען טעגליך פון 11—1 און פון 5—7 אוו.

BUZA
אויפ'ן זומער-סעזאן
קיהלונגס-געטרענקע
BUZA- ברויט-קוואס
די בעסטע לאדעס
ווי אויך פערשידענע זיסיגקייטען
Z. ANGIELEWICZ, 8 Narutowicza 8

א נייהער
ווערט געזוכט
ביים שטעפער
ב. שטאל
לוטאמירסקא 15.

א פעהיגער
יונגע
וואס קען צוועקען זוכט א שטעל אין א קירזשנער ווערקשטעל. אפערטען אונטער „קירזשנער" אין אדמינ.

די עלטסטע פירמע פון דער בראנזשע
די ערשטע ווארשעווער פאבריק פון
פראנצויזישען פליסירעז
מאכט-אויסקלאפען אויף גלאטע שטאפען און אויפן פליסירען ווי אויך רעקאמאַזשן, קארבירען און אזשור-מערעזשקע
Właśc. **ERNEST HENTSCHEL**
Łódź, Piotrkowska 82 w podwórzu
די אנפערטרויטע בעשטעלונגען ווערען אויסגעפיהרט אונטער דער לייטונג פון ווארשעווער פאכמאן ה' ט. ראזענבלום.
בעמערקונג: ס'זענען אנגעקומען נייע זשורנאלען. אויף פערלאנג ווערן אויסגעפירט בעשטעלונגען אין משך פון 3 טעג

א לאקאל
א געוועלב מיט א צימער
מיט 2 איינגענג אין הויף איז פון זאפארט איבערצוגעבען
צו ערפאהרען פיעטריקאווער 31
ביי גרינבערג אין היטען-געשעפט.

א געשיקטע מיידעל
צו בעדינען די געסט ווערט געזוכט אין דער קאווארניע
אבערשטיין
30 ציגעל-גאס 30

בוכהאנדלונג נ. בערלינסקי
ס'איז אנגעקומען
ברונא יאשונסקי „איך פארברען פאריז"
אנשטאט דעם פרייז 5 זל. נאר 2.95
עריך רעמארק'ס „אויפ'ן מערב קיין שום נייעס" איבערזעצט פון באשעווער, אנשטאט 3 זל. נאר 1.50
בוכארין'ס טעאריע „היסטארישער מאטעריאליזם" אנשטאט 15 זל. נאר 5 זל.
7 בענדער די בעסטע ווערק פון **מאקסים גארקי** „מיין קינדהייט", „צווישען מענשען", „מיינע אוניווערסיטעטען", „מאלווא", „אומעט", „קאנוואלאוו", און „די מוטער". אויף גוט פאפיר, 2440 זייטען אנשטאט 57 זל. נאר 24 זל.
אויך א גאנצע רייהע אנדערע ביכער אויף האלבע פרייזען צו בעקומען אין דער בוכהאנדלונג
12 נ. בערלינסקי 12 אלט-שטאדט
אין הויף 2-טער שטאק, לינקע אפיצינע.

דער קונסט-פאטאגראפישער אנשטאלט
„PARISIEN"
30 פראנציסקאנסקא 30
נעהמט אן אלערליי אויפנאמען פון מצבות אויפ'ן בית-החיים
צוגענגליכע פרייזען. סאלידע אויספיהרונג.
די אויפנאהמען ווערען געמאכט מיט ספעציעלע קונסט-אפאראטען

העמאטאגען-לעק
היילט בלייכזוכט, בלוטארמוט
שטארקט די נערוועז,
דערוועקט דעם אפעטיט
שמאקהאפט, שאדט נישט פאר די ציין.
פאר דערוואקסענע, קינדער און אלטע לייט.
Fabr. Chem. Lek: Warszawa.

Dr. A. MAZUR
ספעציאל-ארצט פאר אויערן, נאז און האלז-קראנקהייטן ווי אויך שטים און שפראך-שטערונגען
זאַמענהאָפּ 65, טעל. 66-01
(פריער פיעטריקאווער 46).

צו וואס זאלט איהר ליידען פונ'ם שוויים
פון די פיס און פון שלעכטען ריח אויך פון די אדטשיסקעס, אז פאר 30 גראשען, קענט איהר דאס בעזייטיגען, נוצענדיג דעם בעוואוסטען פראשעק און פלאסטער „ראדיקאל" און אויך זעהר א גוט מיטעל צו וואנצען, צו בעקומען נאר ביי דעם צייטונגס-פערקויפער גאלדבערג פיעטריקאווער 23.

וויכטיג פאר לאדז און פראווינץ!
א גרויסער אויסוואהל פון פערשידענע ביכער פון אלע ווארשאווער פערלאגען, אויך פיעסען און פערשידענע לידער צו ביליגע פרייזען. אויך גיב איך א היים ביכער צו לעזען. כ'קויף אויך אלטע ביכער און צאהל גוטע פרייזען. אויך בעקומט מען ביי מיר רעמארק'ס בוך „אין מערב קיין נייעס" צום פרייז נור 2.50 זל. אלעס צו בעקומען ביים צייטונגס-פערקויפער וועלנארזש, אלט-שטאט 1

Dr. Z. Rakowski
ספעצ. פאר אויערן-, נאז-, האלז- און לונגען-קראנקה
קאנסטאנטינער 9, טעלעפאן 27-81.
שפרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7. נעמט אויך אן אין לאמשניצע, זגערזשער 17 פון 10—11 און פון 2—3.

אבאנעמענט-פרייז: אין לאדז — 5 זל. א חודש מיט צושטעלען א היים אויף דער פאסט — 6 א חודש; אין אויסלאנד — 8 זל.
פאר'ן אינהאלט און פערמיקען די אנאנסען איז די רעדאקציע נישט פעראנטווארטליך
די אדמיניסטראציע איז אפען בייטאג און ביינאכט.

אנאנסען-פרייז: פאר'ן מעקסט — 18 גר. פאר'ן טאג און ערב יו"ט — 24 גר. אין דער זייט 8 שפאלטען
אין מעקסט — 40 „ 4 „ „ „ „ 60— „ „ „ „
פאר א מיליטער-שורה נאכ'ן מעקסט — 12 „ 8 „ „ „ „ 18— „ „ „ „
מיטער דער טעקסט 50 פראצ. טייערער. אויפ. 100 פראצ. טייערער. מעלדונגען — 10 גר. א ווארט

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat" Spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg.
Czcionkami i druk „Najer Folksblat" Piotrkowska 21.
Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman.